

TAMPEREEN YLIOPISTO

NUORI SUOMALAINEN JA
BRITTIÄINEN ELIITTI, 1970–2010
SOSIAALINEN TAUSTA, NYKYASEMA JA HARRASTUKSET

Minttu Haaparanta
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Sosiologian pro gradu -tutkielma
Heinäkuu 2017

HAAPARANTA, MINTTU: Nuori suomalainen ja brittiläinen eliitti, 1970–2010. Sosiaalinen tausta, nykyasema ja harrastukset.

Pro gradu -tutkielma, 104 sivua + 12 liitesivua

Ohjaaja: Semi Purhonen

Sosiologia

Heinäkuu 2017

TIIVISTELMÄ

Yhteiskunnallisia eliittejä on tärkeää tutkia, koska eriarvoistumisen merkittävimpiä piirteitä on varallisuuden ja vallan keskittyminen ylimpiin sosioekonomisiin luokkiin. Lisäksi Suomessa tehtyä aikaisempaa tutkimusta eliiteistä on vain vähän. Tämä tutkielma tarjoaa uutta tietoa eliittitutkimukseen vertailevaa pitkittäisasetelmaa hyödyntävän kulttuurisosiologian näkökulmasta paneutuen siihen, miten nuori eliitti on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana kahdessa maassa, Suomessa ja Iso-Britanniassa. Työn kysymyksenasettelu liittyy eliittirakenteen avautumiseen. Avoin eliitti on heterogeeninen eli myös sellaisten yksilöiden on mahdollista saavuttaa eliittiasema, joilla on ollut historian saatossa heikko edustus valtaapitävien joukossa.

Tutkimustehtävä jakautuu kahteen osaan. Ensinnäkin tarkastellaan, ovatko Suomen ja Iso-Britannian eliittirakenteet avautuneet ajan myötä. Toiseksi tutkitaan, onko maiden välillä eroa avautumisen asteessa. Tutkimuskysymyksiin liittyvien hypoteesien mukaan eliittirakenteet muuttuvat entistä inklusiivisemmiksi molemmissa maissa neljän vuosikymmenen aikana, mutta Suomessa muutos tapahtuu nopeammin kuin Britanniassa. Tutkielman aineisto koostuu vuosina 1970, 1990 ja 2010 painettujen *Kuka kukin on*- ja *Who's Who in the UK* -matrikkelisarjojen henkilötietoartikkeleista. Biografioita kerättiin 300 per painos, joten pitkittäisaineisto sisältää yhteensä 1800 artikkelia. Huomio kohdistetaan nuoren, 25–45-vuotiaan eliitin sosiodemografisten taustatekijöiden, nykyaseman ja harrastusten ajallisiin muutoksiin kahdessa erilaisessa yhteiskuntarakenteessa. Tutkimus toteutetaan kvantitatiivisen sisällönanalyysin keinoin.

Tulosten mukaan eliitit ovat avautuneet ajan myötä, ja Suomen eliittirakenne on avautunut Iso-Britanniaa nopeammin. Esimerkiksi naisten osuus eliitistä kasvaa merkittävästi ja korkeimman koulutuksen osuus laskee. Lisäksi Suomessa alueellinen liikkuvuus lisääntyy. Eliittien maku muuttuu kaikkiruokaisemmaksi, sillä harrastukset lisääntyvät ja moninaistuvat samalla kun eksklusiivisten vapaa-ajanvieteiden osuudet vähenevät. Toisaalta kehityskulut eivät ole suoraviivaisia kaikilta osin. Suomessa sosiaalinen liikkuvuus alemmista yhteiskuntaluokista hidastuu, ja Britanniassa eliitti keskittyy alueellisesti. Lisäksi havaitaan, että eliittirakenne ei ole avoin tasaisesti kaikissa eliitti-, ammatti-, tai ikäryhmissä. Esimerkiksi naisten edustus on vahva lähinnä kulttuurieliitissä. Tästä päätellään, että vaikka eliittiin vaikuttavat samat muutosvoimat kuin yhteiskunnan muihinkin ryhmiin, eliittirakenteessa on siitä huolimatta havaittavissa jatkuvuuksia. Tutkielman päätteeksi keskustellaan tuloksista aiemman eliittitutkimuksen valossa ja todetaan, että *Kuka kukin on*- ja *Who's Who* -aineistot tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia tutkia vertaillen eliiteissä ja vallan jakautumisessa tapahtuvia muutoksia.

Asiasanat: eliitti, eriarvoisuus, sosiaalinen sulkeuma, yhteiskunnallinen muutos, maku, *Kuka kukin on*, vertaileva pitkittäistutkimus

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Näkökulmia eliitteihin	6
2.1 Klassinen eliittiteoria ja Bourdieu	6
2.2 Sosiaalisen taustan ja nykyaseman avoimuus	10
2.3 Maku, erottautuminen ja harrastukset	15
2.4 Kuka kukin on- ja Who's Who -matriikkelit.....	20
2.5 Yhteenveto kirjallisuudesta	24
3 Tutkimuksen toteutus	26
3.1 Tutkimuskysymykset ja -aineisto	26
3.2 Tutkimusaineiston otanta, koodaus ja järjestäminen.....	29
3.3 Tutkimuksessa käytettävät muuttujat	31
3.4 Analyysimenetelmät.....	37
4 Nuoren eliitin sosiodemografinen tausta.....	39
4.1 Syntymävuosi ja ikä	39
4.2 Sukupuoli	42
4.3 Koulutustausta.....	43
4.4 Yhteenveto	46
5 Nuoren eliitin nykyasema.....	48
5.1 Aktiivisuusalue.....	48
5.2 Ammattiasema.....	53
5.3 Eliittisektori.....	59
5.4 Yhteenveto	65
6 Nuoren eliitin kulttuuripääoma harrastusten ilmentämänä	68
6.1 Harrastusten määrä ja jakautuminen	68
6.2 Harrastusten tyyppi	72
6.3 Harrastukset sosiaalista taustaa ja nykyasemaa vasten	74
6.4 Yhteenveto	80
7 Johtopäätökset.....	83
7.1 Yhteenvetoa tutkimustuloksista	83
7.2 Pohdinta: sulkeutuva vai avautuva eliitti?.....	86
Lähteet.....	93
Liitteet	105

Luettelo taulukoista

Taulukko 1. Nuoren eliitin luokitellut syntymävuodet maan mukaan	40
Taulukko 2. Nuoren eliitin keskimääräinen ikä vuoden ja maan mukaan.....	40
Taulukko 3. Nuoren eliitin sukupuoli vuoden ja maan mukaan.....	42
Taulukko 4. Nuoren eliitin sukupuoli kaksiluokkaisen iän ja maan mukaan	43
Taulukko 5. Nuoren eliitin kolmiluokkainen koulutusaste vuoden ja maan mukaan.....	43
Taulukko 6. Nuoren eliitin kolmiluokkainen koulutusaste sukupuolen ja maan mukaan.	45
Taulukko 7. Nuoren eliitin neliluokkainen aktiivisuusalue vuoden ja maan mukaan.....	48
Taulukko 8. Nuoren eliitin neliluokkainen aktiivisuusalue koulutuksen ja maan mukaan.	50
Taulukko 9. Nuoren suomalaiseliitin syntymäpaikat ja asuinpaikat vuoden mukaan.....	52
Taulukko 10. Nuoren eliitin viisiluokkainen ammattiasema vuoden ja maan mukaan.....	54
Taulukko 11. Nuoren eliitin neliluokkainen ammattiasema kaksiluokkaisen iän ja maan mukaan.	55
Taulukko 12. Nuoren eliitin neliluokkainen ammattiasema koulutustason ja maan mukaan.	56
Taulukko 13. Nuoren suomalaiseliitin ammatit ja isien ammatit luokiteltuna vuoden mukaan.....	57
Taulukko 14. Nuori eliitti sektoreittain vuoden ja maan mukaan.	59
Taulukko 15. Nuori eliitti sektoreittain kaksiluokkaisen iän ja maan mukaan.....	62
Taulukko 16. Nuori eliitti sektoreittain sukupuolen ja maan mukaan.....	63
Taulukko 17. Nuori eliitti sektoreittain aktiivisuusalueen ja maan mukaan.	64
Taulukko 18. Nuoren eliitin harrastusten määrän keskiarvo vuoden ja maan mukaan	68
Taulukko 19. Nuoren eliitin ensimmäisenä mainitsevat harrastukset vuoden ja maan mukaan.	70
Taulukko 20. Nuoren eliitin neliluokkaisten harrastustyyppit, vuoden ja maan mukaan.	72
Taulukko 21. Nuoren eliitin harrastusten määrä sukupuolen ja maan mukaan.....	75
Taulukko 22. Nuoren eliitin harrastustyyppit sukupuolen ja maan mukaan.	75
Taulukko 23. Nuoren eliitin harrastustyyppit koulutuksen mukaan.....	76
Taulukko 24. Nuoren eliitin harrastustyyppit aktiivisuusalueen mukaan.	77
Taulukko 25. Nuoren eliitin harrastusten määrä eliittisektorin ja maan mukaan.	78
Taulukko 26. Nuoren eliitin harrastustyyppit eliittisektorin ja maan mukaan.	79

1 Johdanto

Länsimaisissa yhteiskunnissa elää vahvana ajatus, jonka mukaan kova työnteke, päättäväisyys ja muut henkilökohtaiset kyvyt vievät yksilön yhteiskunnan huipulle. Erilaiset sankaritarinat, erityisesti Yhdysvalloista peräisin olevat ”ryysyistä rikkauksiin” -narratiivit, korostavat käsitystä siitä, että taloudelliset ja sosiaaliset asemat ovat yksilön omalla työllä ja älyllä saavutettavissa, sen sijaan, että ne olisivat vanhemmilta perittyjä. Tästä narratiivista huolimatta tutkimukset kertovat, että luokka-asemat ovat todellisuudessa huomattavan pysyviä, vaikka liikkuvuutta eri asemien välillä ilmeneekin (esim. Rivera 2015; Härkönen 2010; Friedman & Laurison & Miles 2015). Usein tämä tarkoittaa, että ylimpiin sosiaaliluokkiin, erityisesti yhteiskunnalliseen eliittiin, syntyneet pysyvät siellä aikuisenakin. Samaan tapaan alhainen yhteiskunnallinen status yleensä seuraa sellaisen syntymässään saaneita aikuisikään.

Yksilöiden tahdon ja työn merkitystä korostavien narratiivien yleistymisen liittyy pääomien ja statuksen periytymisen mekanismien muutokseen. Nykyään periytymisen tavat ovat implisiittisempiä kuin ennen. Vuosikymmeniä sitten eliittiasemat periytyivät näkyvästi, kun esimerkiksi Yhdysvalloissa jälkeläiset ottivat vanhempiensa yhtiöt johtaakseen (Rivera 2015, 1.) Iso-Britanniassa taas vallan jakautumisessa aristokraattinen periaate on ollut olennainen: aatelisilla, pääasiassa englantilaisilla sellaisilla, on ollut valtiollisesti legitimoitu vahva vaikutusvalta vielä 1900-luvulla esimerkiksi poliittisessa päätöksenteossa (Encyclopædia Britannica 2017). Nykyään aseman siirtyminen ei yleensä ole enää näin ilmiselvää, vaan asema välittyy jälkeläisille erityisen voimakkaasti koulutusjärjestelmän kautta (Breen & Luijkx 2004). Eliitti on kaikkialla länsimaissa kouluttautuneempaa kuin kansa, ja koulutuksesta onkin muodostunut varsin itseltään selvä ehto eliittiasemaan pääsyle (esim. Ruostetsaari 2014; Ruuskanen & Snellman & Widgrén 2010, 51–55). Toisekseen, koska samaan aikaan kansan koulutustaso on noussut, muut pääoman muodot ovat nousseet tärkeiksi eliittiasemiin pyrkiessä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa vanhojen ja arvovaltaisten yliopistojen käyminen on erityisen merkittävässä roolissa suhteiden luomisen sekä korkeasti palkattujen virkojen hankkimisen kannalta. (Khan 2011; Savage ym. 2015, 234–247; Wakeling & Savage 2015.) Koska eliittiasemien periytymisen tavat eivät ole niin ilmeisiä kuin ennen, tarvitaan eliittitutkimusta selvittämään näitä mekanismeja.

Tässä pro gradu -tutkielmassa kohdistetaan huomio hallitsevaan yhteiskuntaluokkaan eli eliittiin, ja tarkastellaan eliittirakenteen avoimuuden astetta. Eliitin avoimuuden aste johdatetaan Max Weberin käsityksestä sosiaalisesta sulkeumasta. Sosiaalinen sulkeuma (*social closure*) on prosessi, jossa vedetään rajoja ryhmien ja yhteisöjen välille ja luodaan identiteetti ryhmän jäsenenä. Se on alistussuhde, jossa etuoikeutettu ryhmä sulkee toisten ryhmien mahdollisuudet edetä ryhmän sisälle ja päästä käsiksi ryhmän hallitsemiin pääomiin. (Weber 1978 [1922], 43–46.) Eliitin avoimuuden astetta voidaan siis mitata sen kääntöpuolelta, kiinnittämällä huomio eliitin sulkeutuneisuuteen ulkopuolisilta yksilöiltä ja ryhmiltä. Mikäli eliitti on avoin, siihen on mahdollista päästä monenlaisista sosiaalisista taustoista. Lisäksi eliitin nykyaseman ja ominaispiirteiden heterogeenisyys on merkki avoimuudesta ja inklusiivisuudesta. Jos eliittiin kuuluu monenlaisia ihmisiä, jotka edustavat laajalti esimerkiksi eri sukupuolia, ammatteja ja asuinalueita, voidaan eliittiä pitää avoimena.

Eliitti on yhteiskuntaa eteenpäin ajava luokka, jolla on paljon valtaa vaikuttaa yhteiskuntaan (esim. Ruostetsaari 2014, 19–20). Siksi eliitin avoimuuden astetta voidaan pitää mittarina yhteiskunnan avoimuuden asteesta ja meritokraattisuudesta. Meritokraattinen yhteiskunta merkitsee, että yksilön menestys esimerkiksi työelämässä ei riipu sosiaalisesta taustasta, vaan yksilöllisistä taipumuksista ja uutteruudesta. Avoin yhteiskunta mahdollistaa sosiaalisen nousun heikoista lähtökohdista tuleville yksilöille. Suljetussa yhteiskunnassa asemat ovat staattisia, ja eliitin vaihtuvuus eli eliittikierto tapahtuu suljetusti korkeissa yhteiskunnallisissa asemissa olevien välillä. Keskittymällä eliittiin voidaan siten saada tietoa yleisemmistä yhteiskunnallisista muutostoimista ja kehityskuluista (em.; Ruostetsaari 2015). Eliittien aseman ja luonteen analysointi on myös katsottu olevan tärkeää, kun halutaan ymmärtää yhteiskunnan dynamiikkaa (Savage & Williams 2008, 1).

Tässä tutkielmassa avoimuutta tutkitaan tarkastelemalla kahden maan eliitin osaryhmää vertailevasti. Kohteena on Suomen ja Iso-Britannian nuori, 25–45-vuotias eliitti, jota tutkitaan kansainvälisen vertailun lisäksi ajallisen muutoksen näkökulmasta. Tarkoituksena on tarkastella eliittirakenteissa tapahtuneita muutoksia sekä sitä, miten kahden länsimaisen yhteiskunnan eliittirakenteet eroavat toisistaan. Tutkimus toteutetaan käyttäen aineistona *Kuka kukin on-* ja *Who's Who* -matrikkeleita,¹ joissa listataan yhteiskunnallisesti merkittävien ja tunnettujen ihmisten henkilötietoja. Kirjasarjojen sisältämät tiedot ovat luotettavia, koska ne ovat listattujen

¹ Vastaisuudessa Suomen kirjasarjasta käytetään myös lyhennystä ”KKO” ja Iso-Britannian sarjasta lyhennystä ”WW”.

henkilöiden itse antamia ja vahvistamia. Nuoren eliitin avoimuuden astetta tarkastellaan kolmen teema-alueen kautta: ensinnä sosiodemografisten taustatekijöiden avulla, toisekseen nykyasemaa kuvaavien muuttujien avulla ja kolmanneksi harrastuksien avulla. Ranskalais sosiologi Pierre Bourdieun (1984) näkökulmaa seuraten tutkielmassa otetaan lähtöoletukseksi, että maku on olennainen yhteiskuntaluokan identiteettiä ja statusta muokkaava kulttuurisen pääoman muoto, sekä erityisen olennainen ylimpiin yhteiskuntaluokkiin kuulumisen kriteeri.

Tutkielmassa käytettävä tutkimusaineisto kerättiin kolmena eri vuosikymmenenä painetuista KKO- ja WW-teoksista (1970, 1990 ja 2010). Työ on osa Helsingin yliopiston, Koneen säätiön sekä Suomen Akatemian rahoittamaa ja Semi Purhosen johtamaa *Cultural Distinctions, Generations and Change: A Comparative Study of Five European Countries, 1960–2010* -hanketta (ks. <http://blogs.helsinki.fi/cudige-project/>). Vertailupariksi Suomen laitoksen kanssa valittiin Iso-Britannian kokoomateossarja, koska se on Suomen sarjan kanssa riittävän vertailukelpoinen. Iso-Britannian luokkarakenne on myös riittävän erilainen Suomen rakenteeseen verrattuna, mikä tekee sosiologisesta vertailusta mielenkiintoista. Toisaalta luokkarakenne on tarpeeksi samankaltainen siinä merkityksessä, että mielekäs vertailu on mahdollista (Purhonen & Wright 2013, 270.)

Tämän pro gradun tutkimusaihe on ajankohtainen, koska eliitin yhteiskunnallinen valta on monen tutkijan mukaan kasvussa (esim. Davis 2017; Sayer 2012; Khan 2012). Vanhan yläluokan ja luokkayhteiskunnan paluusta on nähtävillä ajassa useita merkkejä, kuten ruotsinkielisten yliopistojen aseman vahvistuminen rahoituksen yksityistymisen myötä (Kolbe 2014, 11–12), sosiaalisen liikkuvuuden hidastuminen nuoressa väestössä (Erola 2009, 325) sekä nykyisen keskusta-oikeistolaisen hallituksen eliittiä, erityisesti taloudellista eliittiä, suosivat aloitteet, kuten valtion omaisuuden yksityistäminen ja hallintarekisterilaki (ks. esim. Ainola 2016; Lassila 2017; Pantsu 2017). Monet tutkijat ovat viime aikoina tuoneet esille eliittien kasvavan merkityksen yhteiskunnassa ja niiden tutkimisen tärkeyden (esim. Ruostetsaari 2014, Savage & Williams 2007, Kolbe 2014).

Aiheen ajankohtaisuutta lisää se, että suomalaisen yhteiskunnan rakenteet ovat muutoksessa taloudellisen taantuman myötä. Taloudellisen eriarvoisuuden tutkimus on saanut viime aikoina paljon huomiota, erityisesti ranskalaisen taloustieteilijän Thomas Pikettyn *Le Capital au XXIe siècle* -teoksen (2013) julkaisun innoittamana. Teoksessa Piketty analysoi erityisesti ylimpien tuloluokkien varallisuuden kasvua viime vuosikymmeninä todeten, että varallisuuserot tulevat

kasvamaan tulevaisuudessa koko maailmassa. Myös Suomessa on Pikettyn jälkimainingeissa todettu, että erityisesti 1990-luvun lopussa tapahtunut parhaiten tienaaavien ylimpien tulo-osuuksien kasvu on historiallisesti poikkeuksellista. (Riihelä & Sullström & Tuomala 2017, 38; Tuomala 2014.) Eriarvoistuminen on ollut jatkuvasti esillä myös mediassa (esim. Liiten 2014; Vihavainen 2017). Eriarvoistumiskehityksen yksi merkittävimpiä piirteitä on yhteiskunnan ylimpien osien tulojen merkittävä kasvu verrattuna alempiin tulo- ja sosioekonomisiin luokkiin (Khan 2012, 373), joten eliittitutkimus kytkeytyy eriarvoisuuden tutkimukseen merkittävässä määrin. Varallisuuden ja vallan keskittyminen eliitille yhteiskunnan ylimpiin kerrostumiin tarkoittaa, että etujaan valvova eliitti toimii eriarvoisuuden ylläpitäjänä (em. 362–363). Eriarvoisuuden kannalta on siis tärkeää, ettei tutkita ainoastaan huono-osaisuutta, vaan myös hyväosaisuutta (Kahma & Kosunen 2016, 495).

Eliittiä on tärkeä tutkia myös siksi, koska sitä on tutkittu vähän erityisesti Suomessa, ja käyttökelpoisten aineistojen puute on haitannut tutkimusta (Barbera & Dagnes & Salento 2016 1; Engelstad 2007, 3). Vaikka vallan tematiikka kuuluu sosiologian ytimeen, perinteisesti sosiologinen katse on kuitenkin kohdistunut yhteiskunnan alempiin kerroksiin (Heikkilä & Rahkonen 2011, 143). Vaikka monet yhteiskuntatieteen klassikot teoretisoivat eliitin käsitettä, on eliittitutkimus ollut historiallisista syistä kuitenkin pääasiassa epäsuosittua 1900-luvun aikana (Ruostetsaari 2015). Eliittitutkimus on assosioitunut elitismiin ja harvainvallan oikeuttamispörekymyksiin, minkä ei ole katsottu soveltuvan demokraattisten yhteiskuntien kontekstiin (Ruostetsaari 2014, 16). Toinen olennainen syy eliittien tutkimattomuuteen liittyy siihen, että eliitti ei halua tulla tutkituksi. Nykyaikaisen eliitin olemukseen kuuluu se, että se on globaali, välttelee julkisuutta eikä ole samalla tavalla näkyvillä kuten entisajan aateli (Kantola 2011, 178–179; Kolbe 2014; 27–28). Eliitin eksklusiivisiin sosiaalisiin verkostoihin on myös vaikea päästä sisälle (Heikkilä & Rahkonen 2011, 143). Eliitin tavoittamattomuutta kuvaa konkreettisesti se, että tunnetun suomalaisen eliittitutkijan Ilkka Ruostetsaaren postikyselynä (vuosina 1991, 2001 ja 2011) toteuttamien tutkimusten vastausprosentti on laskenut vuosikymmenten mittaan niin paljon, ettei tutkimusta voida toteuttaa enää samoin menetelmin (Ruostetsaari 2014, 75–76; Ruostetsaari 2015). Lisäksi yleisesti käytetyissä survey-tutkimuksissa eliitin erityispiirteet hukuvat aineistoon, koska ne keskittyvät suurten ihmisryhmien tarkasteluun (Savage & Williams 2008, 6).

Matrikkeleiden kaltaisten henkilötietoaineistojen avulla eliittiä on kuitenkin mahdollista tutkia ilman tavoitettavuusongelmaa. *Kuka kukin on-* ja *Who's Who* -aineistot edesauttavat eliitin tutkimista, sillä ne muodostavat luotettavan pitkittäisaineiston, jollaisia on ollut vähän saatavilla. Kirjasarjat mahdollistavat myös eliitin ja yhteiskunnan ajallisen muutoksen tutkimisen, joka on ollut suorastaan mahdotonta, sillä siihen sopivia aineistoja ei ole ollut käytettävissä, tai muutoksen tutkimus ei ole ollut toisentyypisillä aineistoilla mahdollista (Barbera ym. 2016, 1; Engelstad 2007, 3). Kansainvälisen vertailun toteuttamista eri maiden kirjasarjojen avulla kannustaa se, ettei useiden maiden eliittirakenteita systemaattisesti vertailevaa tutkimusta ole juuri tehty (Ruostetsaari 2014, 15). Huomion kohdistaminen erityisesti nuoreen eliittiin on ollut sitäkin harvinaisempaa, ja on tärkeää saada lisää tietoa sellaisista ryhmistä eliitin sisällä, jotka ovat olleet vähemmistössä, mutta kasvattavat osuuttaan eliittien sisällä (nuorten lisäksi esim. ei-valkoiset ja naiset, ks. Khan 2012, 373–374). Tälle tutkielmalle on siis monesta syystä tarvetta eliittitutkimuksen kentällä.

Tämän työn rakenne järjestyy siten, että seuraavaksi toisessa luvussa esitellään tutkielman aiheen teoreettista taustaa ja sitä, mitä eliitistä ja tutkielman aihepiireistä jo tiedetään. Kolmannessa luvussa käsitellään tutkimuksen toteutusta: esitellään tutkimuskysymykset, aineisto, analyysimenetelmät sekä tutkielmassa käytettävät muuttujat. Analyysiluvut koostuvat luvuista neljä, viisi ja kuusi. Niissä käsitellään ensiksi eliitin sosiaalista taustaa, toiseksi nykyasemaa ja kolmanneksi kulttuuripääomaa harrastusten ilmentämänä. Lopuksi vedetään yhteen keskeisimmät tutkimustulokset ja pohditaan niiden merkitystä.

2 Näkökulmia eliitteihin

2.1 Klassinen eliittiteoria ja Bourdieu

Yhteiskunnallista eliittirakennetta on teoretisoitu yhteiskuntatieteissä 1800-luvulta lähtien. Esi-merkiksi vaikutusvaltaiset teoreetikot Gaetano Mosca, Vilfredo Pareto, C. Wright Mills ja Pierre Bourdieu ovat liittäneet eliitin käsitteen ajatukseen vähemmistön poliittisesta vallasta enemmistöön verraten (Kahma & Kosunen 2016, 495). Klassisen eliittiteorian ydin tiivistyy Gaetano Moscan väitteeseen, jonka mukaan yhteiskunnassa on aina kaksi luokkaa: hallitseva ja hallittu (ks. Ruostetsaari 2014, 38–39). Tässä tutkielmassa hallitseva luokka määritellään pragmaattisesti Ruuskasta, Snellmania ja Widgréniä (2010) sekä Williamsia ja Filippakouta (2010) mukaillen merkittävässä yhteiskunnallisissa asemissa olevien ihmisten ryhmäksi, jonka tarkasteluun *Who's Who* -kirjasarjat² tarjoavat yhden näkökulman.

Gaetano Moscan mukaan eliittiä³ yhdistää poikkeuksellisen korkea materiaallinen ja henkinen paremmuus, joka ilmenee jalostuneena tapakulttuurina ja suurena varallisuutena. Moscan mukaan eliitin valta perustuu valtaosaltaan sen organisatorisiin kykyihin (Ruostetsaari 2014, 71). Myös Pareto käsitti eliitin vallan olevan seurausta pysyvistä psykologisista ominaisuuksista: eliitin valta perustuu sen ainutlaatuisiin sosiaalisiin taitoihin sekä kyvykkyyteen (ks. em.; Kahma & Kosunen 2016, 495). Pareto korosti, että demokraattiset ideaalit ovat käytännössä mahdottomia, sillä ainoastaan pieni ryhmä pystyy hallitsemaan yhteiskuntaa, ja valtaosa väestöstä on aina alisteisessa asemassa (Engelstad 2007, 1). Amerikkalaisfilosofi James Burnham ja hänen maanmiehensä, sosiologi C. Wright Mills haastoivat nämä yksilöllisiin syihin perustuvat teorial rakenteellisella näkökulmalla. Burnham yhdisti teoriaansa marxismia ja piti eliitin vallan lähteenä sen kontrolloimia taloudellisia resursseja eli tuotantovälineitä. Burnhamin mukaan kapitalistinen yhteiskunta korvautuu yhteiskunnalla, jossa managerieliitti hallitsee sekä taloudellisesti että poliittisesti. (Burnham 1975.) Millsin mukaan eliitti koostuu niistä, joilla on strategisesti johtava asema ja jotka kuuluvat ylimpään sosiaaliseen kerrostumaan. Eliitin valta on siis seurausta asemista, joita eliitti hallitsee yhteiskunnan keskeisimmissä instituutioissa. (Mills 2000 [1956], 5–9.)

² *Who's Who* -nimikettä käytetään tutkielmassa yleisterminä, joka kattaa sekä Iso-Britannian *Who's Who in the UK* - että Suomen *Kuka kukin on (Who's Who in Finland)* -kirjasarjat. Tekstiyhteydestä selviää, mikäli tarkoitetaan pelkästään Britannian *Who's Who* -sarjaa.

³ Sanaa ”eliitti” käytetään puhuttaessa koko hallitsevasta luokasta, kun taas monikolla ”eliitit” viitataan yleensä valtaeliitin muodostaviin osaryhmiin eli eliittisektoreihin.

Millsin näkökulman mukaan valta liittyy ennen kaikkea tiettyihin institutionaalisiin rooleihin yhteiskunnassa. Roolinsa omaksuneet yksilöt hallitsevat yhteiskuntaelämän eri osa-alueita. Nämä osa-alueiden eli sotilasvoimien, talouden ja politiikan sektoreiden korkeimmat viranhaltijat muodostavat yhden valtaeliitin. (Mills 2000.) Suomessa sektorijaottelua on kehittänyt Ilkka Ruostesaari, jonka mukaan edellisten lisäksi esimerkiksi kulttuurin ja joukkotiedotuksen kenttien eliitit pitävät hallussaan vahvaa vaikutusvaltaa (Ruostesaari 2014, 66–71). Millsin oletuksena on, että valtaeliitin jäsenet ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa eli sen sisäinen koheesio on voimakasta (Mills 2000). Toisaalta tällaisen valtaeliitin muodostuminen ei ole väistämätöntä, mikäli eliittirakenne on fragmentoitunut eli hajaantunut (Ruostesaari 2014). Suomalainen eliitti onkin siirtynyt fragmentoituneen eliittirakenteen suuntaan (em. 249). Tässä tutkielmassa ei kohesiivisuutta itsessään tutkita, mutta eliitin sisäistä yhtenäisyyttä tarkastellaan siitä näkökulmasta, ovatko nuoren eliitin asemat ja sosiaaliset taustat keskenään samankaltaisia, kuten Mills olettaa.

Eliittisektorit käyttävät erilaista valtaa eli vallan lähteet vaihtelevat sektoreittain (Mills 2000). Ilkka Ruostesaari onkin todennut, että suomalaisten eliittien vaikutusvallan muodot vaihtelevat. Poliittinen eliitti käyttää poliittista valtaa ja sillä on oikeus säätää kansalaisia sitovia normeja. Hallintoeliitin valtaresurssit perustuvat väkivallan monopoliin (armeija, poliisi, oikeuslaitos), kansalaisiin kohdistuvaan sääntelyyn sekä lainvalmisteluprosessien asiantuntijavaltaan. Elinkeinoelämän eliitti käyttää yritysten hallinnoimiin materiaaliisiin ja taloudellisiin resursseihin perustuvaa taloudellista valtaa. Järjestöeliitti taas käyttää korporatiivista vaikutusvaltaa. Yrityksiä edustavien työnantajajärjestöjen valtaresurssit ovat lähinnä taloudellisia, kun taas palkansaaja- ja kansalaisjärjestöjen valtaresurssina on jäsenkunnan joukkovoima. Kulttuurin, tiedeen ja joukkotiedotuksen eliitit käyttävät enimmäkseen symbolista vaikutusvaltaa, sillä ne pysyvät vaikuttamaan yhteiskunnan mielipideilmastoon ja henkiseen ilmapiiriin. Näiden ryhmien valtaresurssit poikkeavat toisistaan: esimerkiksi yliopistojen ja tutkimuslaitosten tiede-eliitti voi vaikuttaa laajasti muihin instituutioihin, niiden eliitteihin ja esimerkiksi elinkeinoelämän tuotannontekijöihin. (Ruostesaari 2014, 73–75.)

Viimeistään Pierre Bourdieu mullisti teoksessaan *La Distinction: Critique sociale du jugement* (1984 [1979]) Pareton ja Moscan edustamat vanhat käsitykset eliitin luontaisesta paremmuudesta. Bourdieun luokka-analyysi seuraa Max Weberin luokkateoretisointia, joka korostaa marxilaisten taloudellisten suhteiden lisäksi statuksen vaikutusta luokka-asemaan. Status on yksilön arvottamista elämäntavan, koulutuksen, ammatin ja/tai perhetaustan perusteella (Weber

1978, 305–306). Bourdieu erotteli statusta määrittelevät pääomalajit uudella tavalla. Bourdieun distinktioteoriassa sosiaalinen tila ja yhteiskuntaluokat rakentuvat taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman varaan, joiden avulla valta- ja luokkasuhteita ylläpidetään. Taloudellinen pääoma on vaurautta ja helposti rahaksi muutettavia pääomia. Kulttuurinen pääoma tarkoittaa esimerkiksi koulutusta, sivistystä ja makua. Sosiaalinen pääoma on verkostoja, kuten ystävyys-suhteita ja yhdistystoiminnasta saatuja kontakteja. Pääomat jakautuvat epätasaisesti, joten niistä muodostuu hierarkkinen sosiaalinen rakenne. (Kauranen & Lahikainen 2016, 59.) Eliitillä tai yläluokalla⁴ on hallussaan runsaasti pääomia, mikä heijastuu taloudellisena ja kulttuurisena val-tana alempien luokkien yli (Bourdieu 1984). Pääomat periytyvät esimerkiksi sosialisoinnin ja konkreettisen vaurauden perimisen kautta, mikä tekee myös eliittiasemista perinnöllisiä.

Pääomien arvo muodostuu kentillä. Kentät ovat yhteiskunnallisen toiminnan autonomisia alu-eita, joilla kilpaillaan pääomista kentän sääntöjen mukaan. Kentillä arvostetaan erilaisia pää-oman muotoja eri tavoin: esimerkiksi taiteen kentällä arvostetaan yleensä kulttuurista pääomaa enemmän kuin taloudellista (kuten leimallista tyyliä ja taidenäyttelyjä arvostetuissa galleri-oissa). Yksilö voi hankkia niukkoja pääomaresursseja paremmin, jos pystyy muuttamaan ken-tän sääntöjä itselle suotuisaksi: siksi kentän hierarkia, rajat ja säännöt ovat jatkuvan kamppailun kohde. Toimijoiden asettumiseen erilaisiin asemiin sosiaalisessa tilassa vaikuttaa toimijan hal-litsemien pääoman koostumus. Toimijalla voi siis olla esimerkiksi paljon taloudellista mutta vähän kulttuurista pääomaa. (Bourdieu & Wacquant 1995 [1992], 129–130; Kauranen & Lahi-kainen 2016, 59–60.) Sosiaalisesta tilasta voidaan muodostaa kulttuurinen kartta, johon ase-moitujen toimijoiden säännönmukaisuudesta on mahdollista konstruoida luokkia (Bourdieu 1984, 5–6).

Pääomien jakautuminen epätasaisesti tai eriarvoiset materiaaliset elinehdot eivät kuitenkaan yksinään tuota luokkaeroja. Sosiaalisen tilan luokkajaot ilmenevät myös ihmisten maussa ja elämäntyyliissä. Kulttuurinen maku ja kulttuuriset käytännöt ovat järjestyneet rakenteellisesti vastaavasti kuin sosiaalinen tila (Purhonen & työryhmä 2014, 18). Toisin sanoen ne ovat *homologisessa* suhteessa luokkarakenteen kanssa (Bourdieu & Wacquant 1995, 133–134; Kaura-

⁴ Tutkielmassa käytetään enimmäkseen *eliitti*-sanaa, *yläluokka* -sanana sijaan, kuvaamaan hallitsevaa luokkaa. Sa-noja voidaan käyttää limittäin kuvailemaan hallitsevaa luokkaa mutta ”eliitti” kuvaa parhaiten vähemmistön valtaa enemmistöön (Kolbe 2014, 53). Yläluokka sisältää viittauksen luokkarakenteeseen ja perittyyn korkeaan asemaan, kun taas eliitti sisältää myös uuden eliitin eli esimerkiksi populaarikulttuuriteollisuuden tai uusien yritysten kautta vaurautteen nousseet (Giddens 2009, 450; Davis 2017).

nen & Lahikainen 2016, 60; Bennett ym. 2009). Esimerkiksi ruokailutavoissa on systemaattisuutta: työväenluokkaistaustaiset arvostavat usein käyttötarkoitusta (*function*), joten ruoka on pitkälti välttämätöntä vatsantäytettä. Ylemmät luokat keskittyvät tyypillisesti enemmän muotoon (*form*) eli esimerkiksi ruoan esillepanoon ja oikeaoppisiin syömisen tapoihin. (Bourdieu 1984, 6.) Makuarvostelmat eivät siis ole pelkästään henkilökohtaisia mielipiteitä vaan ne kytkeytyvät luokkarakenteeseen ja luokkien välisiin eroihin. Sosiaalisessa kentässä lähekkäisiin asemiin sijoittuvat ihmiset muistuttavat toisiaan sekä pääomiensa, elämäkokemustensa että maailmankuvansa suhteen (em. 126–131; sit. Kauranen & Lahikainen 2016, 61). Kulttuurin kulutuksella legitimoidaan sosiaalisia eroja sekä tietoisesti että tiedostamattomasti. Bourdieun tunnetun tiivistyksen mukaan ”maku luokittelee ja se luokittelee luokittelijan”. (Bourdieu 1984, 6–7.) Luokkarakenteen muodostumiseen vaikuttavat siis kulttuuriset tekijät, ja luokkarakennetta voidaan tutkia tutkimalla yksilöiden ja ryhmien makuarvostelmia ja kulttuurin kuluttamisen tapoja.

Myös yhteiskuntaluokkien sisällä pääomat jakautuvat epätasaisesti mutta säännönmukaisesti. Luokkarakenne siis muodostuu pääomien epätasaisen kasautumisen varaan. Bourdieun mukaan hallitseva luokka jakautuu kulttuuri- ja talouseliittiin: nimiensä mukaisesti toisella ryhmällä on enemmän kulttuuripääomaa ja toisella taloudellista pääomaa. Taloudellisella eliitillä on täten paljon taloudellista pääomaa, mutta kulttuuripääomaa vähän; kulttuurieliitillä päinvastoin. Taloudellinen pääoma dominoi aina kulttuurista: taloudellinen eliitti muodostaa ”dominoivan luokan dominoivan fraktion”, kun taas kulttuurieliitti ”dominoivan luokan dominoidun fraktion”. (Bourdieu 1984, 126–131.) Nämä eliittiryhmät ovat sukupuolittuneet, sillä miehillä on selvä yliedustus taloudelliseen pääomaan painottuneilla tekniikan ja talouselämän sektoreilla, kun taas naisilla on yliedustus kulttuuripääoman välittämiseen keskittyneellä kulttuurisektorilla (Lizardo 2006). Näin eliittiryhmät ovat homologiassa yhteiskunnan rakenteiden kanssa, koska modernissa kapitalistisessa yhteiskuntamallissa olennaisin pääoman muoto taloudellinen pääoma, toisin sanoen varallisuus (Bourdieu 1984). Hallitseva luokka ei siis ole sisäisesti homogeeninen kokonaisuus. Esimerkiksi Kortteisen, Vaattovaaran ja Alasuutarin mukaan Suomen pääkaupunkiseudulla asuva korkeakoulutettu ja hyvin ansaitseva eliitti voidaan jakaa yhteiskunnallisen asemansa ja elämäntapansa perusteella bisneseliittiin ja virkamieseliittiin. Virkamieseliitillä on korkea koulutus ja paljon kulttuuripääomaa, mutta bisneseliittiin verrattuna sillä on suhteellisen vähän taloudellista pääomaa. Nämä osaeliitit ovat eriytyneet omille asuinalueilleen. (Kortteinen ym. 2005, 479–484.)

Eliitit nykytutkimuksessa

Eliittejä on tutkittu empiirisesti Suomessa ja maailmalla monesta näkökulmasta ja erilaisista rajauksista. Empiiristen tutkimusten lähestymistavat voidaan pääosin ryhmitellä neljään luokkaan. Ensimmäinen niistä koostaa eliittien sosiaalisen taustan ja rekrytoitumisen tutkimuksen, jota käytetään tässäkin tutkielmassa. Toinen tyypillinen lähestymistapa liittyy eliitin institutionaalisten asemien tutkimukseen. Se keskittyy tutkimaan yhteiskunnan ylimpiä virkoja eli lähestymistavan luonne on formalistinen. Asema tuo valtaa, ja henkilön oma toiminta nähdään sinänsä toissijaisena. Kolmas tyypillinen tutkimusnäkökulma liittyy päätöksentekoprosessien tutkimukseen ja neljäs käyttää asiantuntijamenetelmiä. Kahdessa viimeksi mainitussa lähestymistavassa usein kohdennetaan huomio konkreettisiin yksittäisiin päätöksentekoprosesseihin tai pienyhteisöjen valtarakenteisiin. Käytännössä kuitenkin eri lähestymistavat monesti sekoittuvat. Tutkimusmenetelminä käytetään usein esimerkiksi osallistuvaa havainnointia, lumipal-lometodilla kerättäviä haastatteluja ja verkostanalyysiä. (Ruostetsaari 2014, 55–58; 63–65.)

Perinteisesti eliittitutkimus on soveltanut kvantitatiivisia tutkimusmetodeja (esim. Ruuskanen ym. 2010), mutta myös kvalitatiivista tutkimusta on tehty erityisesti politologian, sosiologian ja antropologian aloilla. Kvalitatiiviset tutkimukset käyttävät usein haastattelumenetelmiä. (Ruostetsaari 2014, 65–66.) Isoja kansainvälisesti vertailevia eliittitutkimuksia on tehty erityisesti poliittiseen eliittiin liittyen (esim. Best & Cotta 2000). Huomio on kiinnitetty usein osaeliitteihin, siis yksittäisiin eliittisektoreihin, kuten taloudelliseen eliittiin (esim. Belliveau, & O'Reilly III & Wade 1996; Maclean & Harvey & Kling 2014; Griffiths & Miles & Savage 2008). Eri maiden sisäisiä eliittejä on tutkittu (esim. Ellersgaard 2015; Ruostetsaari 2014), samoin kuin on pyritty testaamaan eliittiteoreetikkojen argumentteja hypoteeseina (Ruostetsaari 2014, 55). Ydinteemoja laajoissa tutkimuksissa ovat olleet eliittiin rekrytoituminen, koheesio sekä eliitin ja kansan välinen sosiaalinen etäisyys (Engelstad 2007, 3). Suomessa 2000-luvulla tehtyä eliittitutkimusta yhdistää Kahman ja Kosusen (2016, 497) mukaan ajatus eliitin marginaalisuudesta ja vaikutusvallasta kansan enemmistöön nähden. Eliittejä ajallisen muutoksen näkökulmasta tarkastelevia tutkimuksia on kuitenkin yleisesti ottaen vähän.

2.2 Sosiaalisen taustan ja nykyaseman avoimuus

Eliitin sosiaalisen taustan ja nykyaseman tutkimiselle on monia perusteita. Ylimmän sosioekonominen ryhmän sosiaalinen rakenne heijastelee yleisempiä valta- ja voimarakenteita yhteiskunnassa, koska eliitin jäsenet hallitsevat yhteiskunnan merkittävimpiä positioita ja virkoja.

Mitä suurempi on siis jostain sosiaalisesta kerrostumasta lähtöisin olevien osuus eliitistä, sitä vahvempi asema kerrostumalla on. Yhteiskuntaluokkien valta eliitin sisällä ilmenee mahdollisuuksina vaikuttaa rekrytoitumisen kriteereihin: eri sosiaalikerrostumat korostavat sellaisia kriteereitä, jotka suosivat niiden omia jäseniä. (Uusitalo 1980, 18.) Toisin sanoen, eliitin viralliset portinvartijat, virkoihin rekrytoijat, tapaavat suosia sellaisia hakijoita, jotka ovat samankaltaisia heidän itsensä kanssa. Amerikkalais sosiologi Lauren A. Rivera (2015) kutsuu tätä peiliansioksi (*looking glass merit*). Eliittiasemiin pääsevät siis sellaiset henkilöt, joilla on oikeanlainen koulutustausta, ura sekä harrastukset rekrytoijan näkökulmasta.

Eliitin ja eri eliittiryhmien homogeenisuus on keskeisimpiä indikaattoreita eliitin sulkeutuneisuudesta. Esimerkiksi koulutuksen, syntyperän ja yhteisen kielen tuottama samankaltainen tausta yhdistää ihmisiä ja helpottaa sosiaalisen pääoman keräämistä – tämä yhtenäistää myös arvoja ja asenteita (Ruostetsaari 2014, 82). Toisin sanoen, homogeeniseen eliittiin on vaikea päästä sisään, mikäli ei omaa eliitin habitusta. Eksklusiivinen eliitti on suljettu ja sisäisesti yhtenäinen eliitti estää erilaisten, käytännössä alempien, sosioekonomisten taustojen henkilöiden nousun eliittiin, samalla parantaen eliitin sisäisen liikkuvuuden todennäköisyyttä. Tämä horisontaalinen eliittikierto tarkoittaa asemien täyttämistä muilla eliitin jäsenillä (Ruostetsaari 2014). Voidaan sanoa, että tämän kaltainen eliittirakenne entistä enemmän sulkee ulkopuolelleen poikkeavista sosiaalisista taustoista tulevia ihmisiä.

Sosiaalinen tausta ja yksilön tapa suhtautua maailmaan liittyvät läheisesti vanhempien sosioekonomiseen asemaan (Rivera 2015, 112; Dogan & Lebaron 2016, 33). Vaikka eliitti ei nykyään leimallisesti enää ole perinyt statustaan muodollisesti suvun kautta, ei perheen merkitys eliittistatusta uusintavana instituutiona ole vähentynyt. Varakkaat perheet panostavat jälkeläistensä koulutukseen esimerkiksi kerhojen ja valmennuskurssien avulla. (Khan 2012, 371.) Koulutus onkin merkittävin yksittäinen sosiaalisen uusintamisen ja liikkuvuuden väylä (Breen & Luijkx 2004). Lapset, joiden vanhemmilla on korkea luokka-asema ja koulutus, kouluttautuvat usein muita pidemmälle. Lisäksi korkeammin koulutetuilla on selvästi suurempi todennäköisyys päätyä korkeisiin luokka-asemiin. (Härkönen 2010, 59.)

Niin sanottu koulutusinflaatio kuitenkin vähentää korkean koulutuksen tuomia etuja. Koulutusekspansio elintason kohoamisen myötä 1900-luvulla on johtanut yliopisto-opiskelijoiden määrän kasvuun kaikkialla länsimaissa. Esimerkiksi Iso-Britanniassa 2010-luvulla hieman alle

puolet nuorista opiskelee yliopistossa ennen 30 ikävuottaan. Samalla kun ovet kouluttautumiseen ovat avautuneet vähempiosaisille, myös etuoikeutettujen luokkien panostaminen koulutukseen on yleistynyt entisestään. Koulutustason nousu ei siis ole johtanut ylempien ja alemmien yhteiskuntaluokkien välisten erojen kaventumiseen ainakaan Iso-Britanniassa. (Savage ym. 2015, 224–226.) Koulutuksen stratifioituminen on erityisesti Englannissa ja Yhdysvalloissa voimakasta. Yksilön pääsy eliittiin ja korkean statuksen työpaikkoihin riippuu suuresti siitä, missä yliopistossa on opiskellut, ja erot ovat suuria myös perinteisten eliittiyliopistojen sisällä (Wakeling & Savage 2015; Rivera 2015, 274–276). Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutus on ollut erityisen merkittävä sosiaalisen nousun mahdollistaja, ja sosiaaliset erot ovat pienentyneet huomattavasti 1900-luvulla (Ruuskanen ym. 2010).

Myös sosiaaliset verkostot vaikuttavat rekrytoitumiseen: korkeisiin asemiin rekrytoidaan helpommin tunnettuja ja maineikkaita yksilöitä. Sosiaalinen pääoma, kuten henkilökohtaiset verkostot sekä jäsenyydet erilaisissa järjestöissä ja klubeissa, liittyy Bourdieun mukaan läheisesti muihin pääoman muotoihin eli taloudelliseen ja kulttuuriseen. Pääomat ovat siis vaihdettavissa. (Purhonen & työryhmä 2014, 351.) Laadukkaita verkostoja on helpompi rakentaa, jos on sosiaalisen taustan ja legitiimin maun tuomia mahdollisuuksia ja taitoja sukkuloida korkean sosioekonomisen aseman omaavien, vaikutusvaltaisten henkilöiden joukossa vapaa-ajalla. Yhteiskunnallisen aktiivisuuden onkin havaittu liittyvän korkeaan sosiaaliseen asemaan ja toimivan yksilön resurssina (em.). Eksklusiivisten klubien, yliopistojen ja harrastusten tarjoama sosiaalinen pääoma on tärkeä tekijä eliittiasemien järjestämisessä ja uusintamisessa (esim. Kendall 2008; Harvey & Maclean 2008). Tällaisten suhteiden tuoma sosiaalinen pääoma, kuten mentorit, tukijat ja portinvartijat, ovat äärimmäisen tärkeitä yksilön menestyksen rakentamisessa (Harvey & Maclean 2008, 111–112). Klubien ja verkostojen merkitys kasvaa erityisesti silloin, kun vanhan eliitin asema on uhattuna esimerkiksi sosiaalisen liikkuvuuden kasvun sekä koulutusekspansion myötä (Khan 2012, 371).

On kuitenkin todettu, että eliitti on entistä inklusiivisempi. Lauren A. Riveran mukaan Yhdysvalloissa suljettu, muodolliseen perinnöllisyyteen perustuva eliitti on menneisyyttä, sillä eliittiin pääsee helpommin kykyjen ja saavutusten perusteella kuin ennen. Nykyinen eliitti ja erityisesti sen nuori osa eroaa edeltäjistään. Se on moninaisempi, kun tarkastellaan sukupuolta, etnisyyttä ja uskontoa. (Rivera 2015, 274–276.) Myös Iso-Britanniassa eliitillä on entistä harvemmin eksklusiiviset sosiaaliset taustat, koulutukset ja verkostot. Eliitti on mobiili, ja valtaa yllä-

pitävät rakenteet ovat epävakaampia kuin ennen. (Davis 2017, 2–3.) Myös suomalaisessa eliittitutkimuksessa on todettu, että eliitti on fragmentoitunut ajan myötä (Ruostetsaari 2014). Alempien sosioekonomisten asemien ihmisten mahdollisuudet päästä kouluttautumisen avulla yhteiskunnan eliittiasemiin ovat helpottuneet merkittävästi 1960-luvulta alkaen myös muissa Pohjoismaissa (Engelstad 2007, 5). Ruuskasen, Snellmanin ja Widgrénin (2010, 55) mukaan Suomen eliittirakenteen inklusiivisuus heijastelee suomalaisen yhteiskunnan erojen vähäisyyttä ja väestön homogeenisuutta. Tästä huolimatta merkittäviä eroja löytyy eliitin ja kansan välillä, myös näiden tutkijoiden mukaan.

Moninaistumisesta huolimatta esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian eliittiyliopistot ovat edelleen varakkaista perheistä lähtöisin olevien opiskelijoiden hallitsemia, joten korkeaan asemaan pääseminen on edelleen helpompaa sellaisille, jotka ovat perineet korkean sosioekonomisen aseman. Eliitti on siis edelleen sulkeutunut, ja tutkijoiden mukaan on merkkejä siitä, että tulevaisuudessa eliitin avoimuus tulee vähenemään. (Rivera 2015, 274–276; Khan 2012, 372–373.) Eliitit myös omistavat entistä suuremman osuuden varallisuudesta (Davis 2017, 1–2). Varallisuuserojen kasvu on ollut äärimmäisen voimakasta ja kiihtyvää: vuonna 2017 kahdeksan rikkainta ihmistä maailmassa omistaa yhtä paljon varallisuutta kuin köyhin 3,6 miljardia ihmistä (Oxfam International 2017). Vielä vuonna 2014 85 rikkainta omisti yhtä paljon kuin köyhin puolisko ihmiskunnasta (Davis 2017, 3). Lisäksi, vaikka eliitti on entistä fragmentoituneempi, se pystyy pitämään koheesiota yllä jaetun ideologian avulla, joka yhdistää eri sektorien eliittejä. Eliittitutkija Aeron Davisin mukaan yhä useammalla eliitin jäsenellä on talouteen ja/tai bisnekseen liittyvä koulutus ja neoliberaali maailmankatsomus, johon kuuluu esimerkiksi pääoman vapaan liikkuvuuden edellytysten takaaminen, matalan verotuksen promootointi sekä monetaristisen politiikan ajaminen. Tämä ideologia (*professional econocracy*) luo normeja ja arvoja, jotka edesauttavat eliitin vallan ylläpitämistä ja mahdollistavat eliitin jäsenten liikkumisen eliittiasemasta toiseen epävakailla työmarkkinoilla. Yhteinen maailmankatsomus ja koulutustausta ovat korvanneet klubien, hallitusten ja yliopistoverkostojen heikentyneitä eksklusiivisia sosiaalisia siteitä. (Davis 2017.)

Eliitin avoimuus ja sosiaalinen liikkuvuus

Eliitin, ja sen kautta yhteiskunnan, avoimuus liittyy likeisesti sosiaalisen liikkuvuuden tutkimukseen. Liikkuvuus on yksi yhteiskunnallisen muutoksen keskeisimmistä indikaattoreista. Kun yhteiskunnan rakenteet sallivat sosiaalisen mobiliateetin, yksilöt päätyvät erilaiseen yhteis-

kunnalliseen asemaan kuin vanhempansa. Liikkuvuuden ja sen kääntöpuolen, sosiaalisen periytyvyyden, tutkimus on yhteiskunnallisesti relevanttia, koska se liittyy likeisesti mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumiseen. Ajatus länsimaisen yhteiskunnan meritokraattisuudesta on läsnä tutkimusperinteessä. Meritokraattisessa yhteiskunnassa lapsuuden ja nuoruuden sosio-ekonominen asema ei ole este uralla etenemisessä eikä estä liikkumisesta sosiaalisesta kerrostumasta toiseen.⁵ Meritokratia mahdollistaa avoimen yhteiskunnan, jossa sosiaaliluokkien välisen liikkuvuuden aste on korkea. Sosiaalista liikkuvuutta pidetään siten yleisesti yhteiskunnan avoimuuden mittarina. (Härkönen 2010, 51–53.) Avoimessa yhteiskunnassa myös eliittiin rekrytoituu ihmisiä laajalti eri sosiaalisista kerrostumista.

Eliitin sosiaalisten taustojen ja sen yhteydessä sosiaalisen liikkuvuuden tutkimus tuottaa tietoa eliittiin kohoamismahdollisuuksien tosiasiallisesta jakautumisesta sekä niiden muutoksesta (Uusitalo 1980, 17). Sosiaalisen taustan analysoinnilla on mahdollista tutkia, missä määrin eliitin sosiaalisen rakenteen muutokset heijastavat ympäristön poliittisia, sosiaalisia ja taloudellisia muutoksia (Noponen 1989, 117). Ylemmillä sosiaalikerrostumilla on yleisesti ottaen muita paremmat mahdollisuudet valita uransa ja vaikuttaa siihen. Siksi he päätyvät todennäköisesti sellaisille aloille, joiden merkitys on keskeinen tai kasvamassa. Toisin sanoen, mikäli jokin eliittiryhmä on sulkeutunut, tulee tutkia, onko tämän eliittiryhmän asema muuttumassa entistä tärkeämmäksi. Mikäli taas kehitys on toisen suuntainen, on syytä tarkastella, onko kyseinen eliittiryhmä menettämässä merkitystään yhteiskunnassa. (Uusitalo 1980, 18.)

Absoluuttinen liikkuvuus eli se, että lasten luokka-asema eroaa vanhempien luokka-asemasta, on ollut länsimaissa huomattavaa. Luokka-aseman muutoksesta on siis tullut varsin tavanomainen kokemus monille suurten yhteiskunnallisten murrosten, kuten teollistumisen ja palveluyhteiskunnallistumisen myötä. Suomessa 1990-luvulla absoluuttinen liikkuvuus on eurooppalaista keskitasoa, samalla kun Iso-Britanniassa sen taso on alle keskitason. Suhteellisen liikkuvuuden mekanismit eli vanhempien luokka-aseman vaikutukset lasten luokka-asemaan, ovat taas melko samanlaista yhteiskunnasta riippumatta. Lapset päätyvät sattumaa todennäköisemmin samaan luokkaan kuin vanhempansa, ja sosiaalinen periytyvyys on erityisen voimakasta korkeaa koulutusta ja pätevyyttä vaativissa professioissa. (Härkönen 2010, 53–57.) Perhetaustan vaikutus yleensä kuitenkin heikkenee uran myöhemmissä vaiheissa (Warren & Sheridan &

⁵ Täydellinen meritokratia on tietysti utopia siinä missä muutkin puhtaat yhteiskuntamallit, ja sen toteuttaminen vaatisi sellaisen politiikan ajamista, joka todennäköisesti johtaisi demokratian sijaan totalitarismiin (esim. Young 1967).

Hauser 2002). Toisaalta on havaittu, että tietyt Euroopan maat poikkeavat toisistaan merkittävästi suhteellisen liikkuvuuden asteessa. Iso-Britanniassa se on vähäisempää kuin Pohjoismaissa ja Suomessa. (Breen & Luijkx 2004, 386–387.) Sosiaalisen liikkuvuuden parantaminen onkin tällä hetkellä brittiläisen sosiaalipolitiikan ytimessä, koska Britanniassa korkean statuksen virat ja positiot ovat näkyvästi eliitin hallussa. (Friedman ym. 2015, 259.)

Eliitteihin keskittyvä tarkastelu antaa tukea yleisen yhteiskunnallisen mobiliteetin tutkimiselle, koska liikkuvuus on erilaista eri yhteiskuntaluokkien välillä. Liikkuvuuden aste voi olla korkea yhteiskunnassa, mutta siitä huolimatta se toteutuu epätasaisesti, sillä liikkuvuutta tapahtuu todennäköisesti toisiaan lähellä olevien luokkien välillä. Ylemmän keskiluokan jäsen päätyy todennäköisemmin eliittiin kuin työväenluokkaistaustainen henkilö. (Härkönen 2010, 55–57.) Lisäksi luokkanousun tehneet ja eliittiaseman saavuttaneet työväenluokkaistaustaiset henkilöt eivät kuitenkaan saavuta samaa taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa kuin sellaiset, jotka ovat syntyneet yhteiskunnallisesti etuoikeutettuun asemaan. Heillä on keskimäärin matalampi tulotaso, vähemmän arvokkaat kodit ja verkostot. Lisäksi he ovat sisäistäneet huonon legitiimin kulttuurin. (Friedman ym. 2015, 262; 282.) Siksi pelkän yleisen liikkuvuuden tarkastelu ei anna tarpeeksi laajaa kuvaa eri sosiaaliryhmien nousun mahdollisuuksista.

2.3 Maku, erottautuminen ja harrastukset

Yläluokan ja eliitin makua ja kuluttamista on teoretisoitu jo yli vuosisadan ajan. Yhdysvaltalaisen sosiologin Thorstein Veblenin *Theory of the Leisure Class* (2009 [1899]) antoi ensimmäisen systemaattisen kuvauksen eliitin kulutuksesta keinona osoittaa sosiaalista statusta ja asemaa (Majima & Warde 2008, 210–211). Veblen kuvaa termillä *conspicuous consumption* (”kerskakulutus” tai ”huomattava kulutus”) yläluokkaisten ”herrasmiesten” tuhlailevaa kuluttamista, joka kohdistuu esimerkiksi nautintoaineisiin, vapaa-aikaan, pukeutumiseen ja syömiseen. Veblen toteaa, että moderneissa yhteiskunnissa varallisuus on korvannut vapaa-ajan korkean statuksen merkinä, joten harvinaisten ja haluttujen tuotteiden ja palvelujen kulutus on kunnioitettavaa ja merkki korkeasta luokka-asemasta. Yläluokkaisen kuluttamisen tapojen kehittyessä herrasmiesten tulee myös kehittää edelleen yksityiskohtaiseen erottelukykyyneen kykenevää makua, jonka avulla pystyy pysymään muodin mukana ja erottamaan oikeanlaiset, arvostetut kulttuurituotteet halpa-arvoisista. (Veblen 2009, 85–91.)

Modernissa sosiologiassa Pierre Bourdieun distinktioteoria on kuitenkin jättänyt Veblenin varjoonsa (Majima & Warde 2008, 211). Bourdieun mukaan maku kytkeytyy olennaisesti kulttuurisen pääoman käsitteeseen. Kulttuurinen pääoma tarkoittaa kotoa perittyjä ja koulutuksesta omaksuttuja tietoja ja taitoja, jotka ilmenevät tiettyinä kulttuurisina suuntautumisina eli makuina ja käytäntöinä (Purhonen & työryhmä 2014, 18). Kulttuurinen pääoma on tärkeä eliitin uusiutumisen kannalta. Sen epätasainen jakautuminen pitää osaltaan yllä yhteiskunnan stratifikaatiota ja erityisen olennainen se on silloin, kun kyse on eliitistä (Rivera 2015, 7). Hallitsevalla yläluokalla on eniten koulutuksen ja kasvatuksen avulla saavutettua kulttuurista pääomaa, jonka avulla on mahdollista tehdä erontekoa alempiin yhteiskuntaluokkiin tunnusomainen maun avulla. Yläluokan maku on legitiimi, mikä tarkoittaa systemaattista mieltymystä kulttuurituotteisiin, jotka ovat sosiaalisesti korkealle arvostettuja. Mieltymyksiä kuvaa ”distinktion taju”: eliitillä on ymmärrystä siitä, mitkä kulttuurituotteet, tavat ja tiedot edustavat legitiimiä, ”hyvää”, makua. Hyvää makua pidetään itsestään selvänä, eikä sitä ei tarvitse perustella – lisäksi ne, joilla ei sitä ole, pystyvät tunnistamaan sen hyväksi tai paremmaksi mauksi (Purhonen & työryhmä 2014, 57). Maku on vallan väline: yläluokkainen kulttuuri sulkee ulos alemmat luokat vallan verkostoista, luokat, joilla ei ole samanlaista ymmärrystä eliitissä hyväksytystä mausta. Hyvä maku on siis sekä seurausta valtasuhteista että vallankäytön keskeinen väline.

Bourdieulaisen näkemyksen mukaan keskiluokka jäljittelee yläluokan elämäntapaa ja makua pyrkiessään tekemään sosiaalista nousua ylempiin luokkiin. Yläluokan elämäntapa on kuitenkin saavuttamaton alemmille luokille, sillä eliitti puolestaan etsii uusia keinoja erottautua alemmista luokista. Yläluokalla on valta määrittää legitiimi maku, joten yläluokan maku on aina legitiimiä. Hyvä maku on siis eliitin käyttämä ase kamppailussa sosiaalisesta statuksesta ja valasta. Myös harrastukset ovat voimakkaasti yhteiskuntakerrostumiin sidottuja, kuten edellisessä pääluvussa sivuttiin. (Purhonen & työryhmä 2014, 15–17.) Esimerkiksi erilaisten liikuntaharrastusten harjoittamisesta voidaan enemmän tai vähemmän tarkasti päätellä henkilön yhteiskunnallinen asema ja päinvastoin. Urheilumuodoilla ja sen sisäisillä erotteluilla on ominaisuuksia, jotka ovat homologisia sosiaalisen kentän ominaisuuksien kanssa. Esimerkiksi paini on perinteinen työväenluokkainen laji, jossa keho altistetaan kovalle rasitukselle, kun taas yläluokkaiset lajit, kuten kouluratsastus ja golf, edellyttävät itsehillintää ja suorituksen tehokkuutta. (Roos 1989, 25–27.) Kuitenkin, kuten aiemmin todettiin, myös luokkien sisällä pääomat jakautuvat epätasaisesti. Hallitseva luokka jakautuu talous- ja kulttuurieliitteihin, joista dominoivalla, maskuliinisella talouseliitillä on enemmän taloudellista pääomaa ja dominoidulla, naisvaltaisella

kulttuurieliitillä kulttuurista (Lizardo 2006). Käytännössä pääomien jakautuminen näkyy harrastusmaussa: esimerkiksi Suomessa elinkeinoelämän eliitti harrastaa muita eliittiryhmiä enemmän liikuntaa, mutta merkittävästi vähemmän kulttuuria (Ruostetsaari 2014, 167).

Eliitin maun piirteitä

Suomessa eliittiin kuulumisen merkkejä on pääkaupunkilaisuus, vauraus sekä erottautuminen (Heikkilä & Rahkonen 2011; Ruuskanen ym. 2010, 25). Erottautumista alemmista luokista tehdään esimerkiksi merkkivaatteisiin pukeutumalla ja yläluokkaisella tapakulttuurilla, kuten kohteliaisuuksilla ja jopa poskisuudelmilla. Estetiikasta ja hyvästä mausta puhuminen, kulttuuritapahtumiin osallistuminen ja taiteesta nauttiminen on Suomen kontekstissa erityisen luontaista ruotsinkieliselle kulttuurieliitille. Esteettisesti orientoitunut elämäntapa yhdistää kulttuurista yläluokkaa. Yläluokkaiseen elämäntapaan kuuluu yleisesti ottaen sekä klassisen että modernin abstraktin taiteen arvostaminen, mutta Heikkilän ja Rahkosen haastattelema ruotsinkielinen eliittiryhmä ei ollut kiinnostunut kokeilevasta taiteesta. Sen sijaan se oli suuntautunut perinteiseen, vanhaan korkeakulttuuriin, kuten maailmankirjallisuuden klassikoihin ja maalaustaiteeseen. Ryhmä erotti itsensä suorasanaisesti oikeastaan kaikista muista sosiaaliryhmistä: alemmista luokista, suomenkielisistä sekä uusriikkaista, jotka eivät ole perineet legitiimiä makua. (Heikkilä & Rahkonen 2011.) Helsingissä suomenruotsalaisuus onkin yksi eliitille tyypillinen piirre historiallisista syistä: maan yläluokkaiset ovat olleet pääasiassa ruotsinkielisiä, ja ruotsinkieliset ovat säilyttäneet asemansa eliitissä (Roos 1984, 86).

Tämä elitistinen erottautuminen muista ryhmistä tarkoittaa oman korkean aseman esiin tuomista kulttuuri- ja kulutusvalinnoin. (Kahma & Kosunen 2016, 496). Heikkilän ja Rahkosen tutkimuksessa todetaan, että haastatellun ryhmän erottautuminen on voimakkaampaa kuin Iso-Britanniassa suoritettujen vastaavien eliittihaastattelujen henkilöillä. Tämä on yllättävää sinänsä, sillä Iso-Britannia on vahvempi luokkayhteiskunta, jossa erottautuminen on yleisesti ottaen sosiaalisesti hyväksytympää kuin Suomessa (Heikkilä & Rahkonen 2011, 159–160).

Heikkilän ja Rahkosen tutkimus on mielenkiintoinen, sillä toisaalta eliitin on yleisesti ottaen todettu siirtyneen kulttuurisen kaikkiruokaisuuden (*omnivorousness*) suuntaan snobismin sijaan. Korkean sosiaalisen aseman ryhmille, toisin sanoen keski- ja yläluokkaiselle länsimaalaiselle väestölle, on tutkittu olevan tyypillistä laajan ja monipuolisen maun arvostaminen (Purhonen & työryhmä 2014, 404–409; Tampubolon 2008; 412–413). Maku on eksklusiivisen sijaan inklusiivinen eli monia elementtejä itseensä sisällyttävä (Purhonen & työryhmä 2014,

310). Korkeasti koulutetut pitävät siis todennäköisemmin sekä korkeakulttuuriin että populaarikulttuuriin kuuluvista kulttuurisista objekteista, kuten sekä klassisesta että pop-musiikista, ja he myös osallistuvat monenlaisiin kulttuuritapahtumiin ja syövät erilaisia ruokakulttuureja edustavissa ravintoloissa. Alempien sosiaaliryhmien maku on sen sijaan rajoittuneempaa ja sitä kuvaa pikemminkin ei-pitäminen. Vähän koulutetut pitävät korkeammin koulutettuja useammin vain joistain tietyistä populaarikulttuurin lajeista, samalla kun he *eivät pidä* monista lajeista (em.). Lisäksi heille tyypillistä on passiivisuus kulttuuristen harrasteiden parissa. Merkittävin ero erilaisten elämäntapojen välillä liittyykin osallistumiseen ja osallistumattomuuteen sekä Suomessa että Iso-Britanniassa (Purhonen & Wright 2013, 270).

Vaikka korkean statuksen henkilöille on tyypillistä kuluttaa inklusiivisesti sekä ”korkeaa” että ”matalaa” kulttuuria, distinktiot eivät menetä merkitystään. Kaikkiruokainen maku ei tarkoita, että omnivori pitäisi aivan kaikesta, vaan se on asenteellisesti *avoin* erilaisille kulttuurin tuotteille – tästä näkökulmasta katsoen kaikkiruokaisuus on Veblenin ja Bourdieun kuvaileman snobismin vastakohta. (Peterson & Kern 1996, 904.) Maun laajuus ja erilaisten populaarikulttuurin tuotteiden hyväksyminen osaksi legitiimiä makua ei tarkoita pelkästään suvaitsevaisuuden ja maun demokratisoitumisen lisääntymistä, sillä edelleen tietyt kulttuurituotteet suljetaan systemaattisesti legitiimin maun ulkopuolelle (Warde & Wright & Gayo-Cal 2008). Kaiken hyväksymisen sijaan kaikkiruokaisuus määrittelee uudet rajat hyvälle ja huonolle maulle (Purhonen & työryhmä 2014, 312). Kaikkiruokaiset yksilöt tapaavat rajata edelleen kaikkein epälegitiimeimmät populaarikulttuurin muodot ulos hyvästä mausta – Britanniassa tällaisiksi on käsitetty esimerkiksi tosi-tv-sarjat ja saippuaoperaat (Warde 2011, 344–345). Maun systemaattisuus on ratkaisevaa, koska se osoittaa, ettei kyse ole vain henkilökohtaisten makutaipumusten vaihtelusta, vaan jotkut kulttuurituotteet nähdään järjestelmällisesti osana alempien luokkien maailmankuvaa. Kulttuurinen kaikkiruokaisuus itsessään on siis distinktion tekemistä, sillä kaikkiruokainen maku on etuoikeutettujen luokkien tapa kohdata kulttuurituotteita. Kaikkiruokaisuus onkin tulkittu uudeksi legitiimiksi mauksi Bourdieun teorian kanssa yhteensopivasti (Purhonen & työryhmä 2014, 313).

Korkean statuksen ryhmien maussa on siis kulttuurista ja ajallista vaihtelua, eikä eliitin maun muuttuminen ainakin näennäisesti populaariksi koske vain Pohjoismaita. Yhteiskunnan rakenteen muutokset heijastuvat eliitin makuun, ja eliitin maku vaikuttaa eliitin esiintymiseen julkisuudessa ja vallankäytön tyyliin. Jo 1900-luvulla moderneissa yhteiskunnissa vallan tyylit alkoivat muuttua, kun uudet poliittiset liikkeet, kuten sosialismi ja nationalismi, kyseenalaistivat

hierarkkiset yhteiskuntarakenteet, jotka alkoivat korvautua ajatuksilla tasa-arvosta ja demokratiasta. Muutos kosketti myös johtajia ja eliittiä, jotka alkoivat kehittää matalampia vallan tyynejä. (Kantola 2014 16–18.) Globalisoituva eliitti joutui ottamaan eri kulttuurien piirteet huomioon, mikä edisti kaikkiruokaisen maun leviämistä (Peterson & Kern 1996, 906). Vallankäyttäjät luovat itsestään kuvaa, jossa on mukana inhimillisiä ”tavallisen” ihmisen piirteitä, jotka esittävän eliitin osana kansaa. Esimerkiksi Yhdysvaltain entisen presidentin Barack Obaman hallituskaudesta on tuotettu valtavasti kuvia mediakäyttöön, joissa presidentti näyttäytyy tavallisena, lähestyttävänä ihmisenä. Esittämisen tyyli on tarkoin harkittua, ja sen tarkoituksena varmistaa kansansuosion ja vallan jatkuminen. (Kantola 2014, 18–27.)

Ranskalainen eliittitutkija Jean-Pascal Daloz on kritisoinut Veblenin ja Bourdieun teorioita yläluokkaisesta elämäntavasta ja mausta yksipuolisiksi ja kulttuurisidonnaisiksi. Daloz on pyrkinyt osoittamaan, miten eliitillä on erilaisia erottautumisstrategioita riippuen kulttuurisesta kontekstista (Daloz 2007, 172; Majima & Warde 2008, 210). Dalozin mukaan suomalaisen hyvinvointivaltion eliitille on ollut muiden valtioiden eliittejä tyypillisempää pyrkiä välttelemään vaurauden ja oman etuoikeutetun aseman korostamista, sillä suomalaisessa kulttuurissa rikkauksen esittely ja tarkoituksenhakuinen erottautuminen on koettu negatiivisena piirteenä (Daloz 2007). Eliitin maulle ja itsensä julkiselle esiintuomiselle on siis tyypillistä – Vebleniä mukaillen – ”huomattava vaatimattomuus” (*conspicuous modesty*). Dalozin mukaan ilmiö on tyypillinen Pohjoismaille, ja tapa eroaa merkittävästi muista yhteiskunnista. Esimerkiksi Englantia voidaan pitää erilaisena esimerkkinä eliitin mausta ja itsen esittämisestä. Englanti on käsitetty perinteiseksi luokkayhteiskunnaksi, jossa selkeillä luokkajaoilla on pitkä historia ja erityisesti työväenluokka on tietoinen asemastaan⁶. Vaikka luokkien väliset erot ovat muuttuneet epäselvemmiksi ja ihmisten luokkatietoisuus on vähentynyt, eronteko luokkien välillä on havaittavissa esimerkiksi kielenkäytössä. Yläluokkaisessa puhetavassa on oma sanastonsa ja säännöstönsä, joita on lähes mahdotonta tietää ilman että on sosiaalistunut kyseiseen kieliympäristöön. (Savage ym. 2015, 25–29; 305–306.) On kuitenkin todettu, että vaatimattomuuden esittäminen on menettämässä suosiotaan erityisesti talouseliitin keskuudessa, koska sen tulot ovat kasvaneet huomattavasti muihin eliittiryhmiin verrattuna (Ruostetsaari 2014, 171–172; Kolbe 2014; Daloz 2007, 204–205). Lisäksi on laajalti empiirisesti todettu, että vaikka kulttuurieroja on olemassa, Bourdieun teoria on siitä huolimatta käyttökelpoinen ja sovellettavissa yhteiskuntiin eri

⁶ Luokkajakojen historiasta ja pysyvyydestä esimerkiksi. Clark & Cummins 2014.

paikoissa ja ajankohdissa (esim. Purhonen & työryhmä 2014, 419–420; Bennett ym. 2009; Williams & Filippakou 2010).

2.4 Kuka kukin on- ja Who's Who -matriikkelit

”*Who's who*” on tekijänoikeudeton otsikko useissa tuhansissa erilaisissa kokoomateoksissa, joissa yleensä listataan tietyillä elämänaalueilla, esimerkiksi talouselämässä, silmäätekevien henkilöiden tietoja. Ensimmäinen, tunnetuin ja merkittävin *Who's Who* -nimeä kantava teossarja on Iso-Britanniassa vuodesta 1849 vuosittain julkaistu *Who's Who in the UK*. Se listaa yhteiskunnan kaikkien elämänaalojen vaikutusvaltaisimpia henkilöiden henkilötietoja. (Who's Who 2017.) *Kuka kukin on* on suomalaiskansallinen versio alkuperäisestä *Who's Who*:sta. Sen julkaisu aloitettiin vuonna 1909. Myös Suomessa julkaistaan erilaisia kokoomateossarjoja (esim. suomenruotsalaisia listaava *Vem och vad*), mutta alkuperäistä *Who's Who*:n julkaisumallia imitoiva *Kuka kukin on* nähdään yleisesti Suomen ”virallisena” valtaapitävien henkilöiden hakuteoksena. Molemmilla kokoomateoksilla on siis pitkä historia ja vakiintunut asema alallaan (Relander 2009). Tässä tutkielmassa käytetään tutkimusaineistona näiden kokoomateossarjojen tietoja.

Sisällöllisesti henkilötietoartikkelit ovat luotettavia tietolähteitä, koska kaikki tiedot ovat henkilöiden itsensä antamia ja vahvistamia, eivätkä esimerkiksi toisen osapuolen kirjoittamia (vrt. Wikipedia). Usein henkilöt valitaan heidän hallitsemansa aseman perusteella: esimerkiksi Iso-Britannian laitoksessa on parlamenttien, oikeuslaitoksen, sotilasvoimien, uskonnollisten instituutioiden, yliopistojen, ja organisaatioiden ylimmät edustajat (Williams & Filippakou 2010, 7). Henkilöiden valikoinnin on suorittanut vaihtuva toimituskunta, joissain tapauksissa journalistisin perustein, kuten kulttuurin edustajien kohdalla. Matrikkeleita ajatellaan siis eräänlaisena kurkistusikkunana eliittiin, eikä niinkään ehdottoman tiukkana eliittikuvauksena⁷. Toimituksen valintakriteerit ovat molemmissa maissa varsin samankaltaiset, joten kirjasarjat vertailukelpoisia (ks. tutkielman s. 28–29). Sarjat itsessään ovat yhteiskunnallinen instituutio, jolla on pitkä historia ja tietyt toimitukselliset periaatteet, joten osaltaan tämä pro gradu tutkii myös kyseistä

⁷ Ilkka Ruostetsaari (2015) on kritisoinut *Kuka kukin on* -sarjan käyttämistä eliittitutkimuksen aineistona siitä syystä, että teoksissa listattavat henkilöt eivät kaikki kuulu Ruostetsaaren määritelmän mukaiseen eliittiin. Lisätaukset heijastelevat Ruostetsaaren mukaan kirjasarjan toimituksen käsitystä yhteiskunnallisesta eliitistä. Tässä tutkielmassa pitäydytään kuitenkin siinä yleisessä käsityksessä (esim. Ruuskanen ym. 2010; Williams & Filippakou 2010), että matrikkelisarjat tuottavat luotettavan eliittikuvauksen, vaikka se ei täytäkään tiukimpia eliitin määritelmiä.

instituutiota. On kuitenkin perusteltua pitää kutakin matrikkeliä myös edustavana otoksena kyseisen ajankohdan eliitistä, sillä molemmissa sarjoissa valintakriteerit ovat tiukat ja siten henkilöiden voi perustellusti katsoa edustavan alansa vaikutusvaltaisinta osaa (Relander 2009, 14). Näillä perusteilla kokoomateos antaa tälle tutkielmalle eliitin operationaalisen määritelmän: ne jotka on teokseen valittu, edustavat yhteiskunnan eliittiä.

Matrikkeleiden luotettavuutta kuvaa se, että niitä on käytetty otoksen valikoinnin apuvälineenä useissa tutkimuksissa, joissa on haluttu tarkastella eliittejä (esim. Yewchuk & Äystö & Schlosser 2001; Harvey & MacLean 2008; Williams & Filippakou 2010). Lisäksi esimerkiksi Yhdysvalloissa maan vastaava sarja on yleinen apuväline eliittitutkimuksessa, kun halutaan etsiä eliitin jäseniä (Priest 1982, 81). Kokoomateosten tarjoamaa rikasta aineistoa sekä teoksia itsessään on kuitenkin tutkittu vähän Suomessa, ja siksi tällä tutkielmalla on paikkansa eliittitutkimuksen kentällä. Osittain syynä vähäiseen tutkimukseen on se, että Suomen tiukka henkilötietolaki rajoittaa yhteiskunnan ylimpiä kerrostumia edustavien henkilöiden tietojen yksityiskohtaista käyttöä (Ruuskanen ym. 2010, 48). Tässä tutkielmassa henkilötietoja käsitellään kuitenkin siten, ettei yksittäisiä henkilöitä eritellä eikä heitä ole mahdollista tunnistaa. Kuten jo johdannossa kerrottiin, matrikkeleiden käyttöä tutkimustarkoitukseen puoltaa se, että eliittiä on perinteisesti ollut vaikea tavoittaa. Matrikkeleiden kaltaisten henkilötietoaineistojen avulla eliittiä on mahdollista tutkia ilman tavoitettavuusongelmaa.

Matrikkeleista tehtyjen tutkimusten tuloksia

Suomessa olennaisin *Kuka kukin on* -teossarjan aineistoa käyttävä ja kuvaava tutkimus on Olli-Pekka Ruuskasen, Alex Snellmanin ja Mika Widgrénin (2010) ”Yhteiskunnan huipulla: Eliittirakenne muutoksessa 1809–2009”, jossa käytetään tutkimusaineistona KKO-sarjaa ensimmäisestä painoksesta vuoden 2005 painokseen. Matrikkelista he tarkastelivat henkilöiden sukunimiä, koulutusastetta, asuinpaikkaa, siviilisäätyä ja poliittista kantaa. Lisäksi kirjasarjaa tarkastellaan vuoden 2009 KKO-painoksessa julkaistuissa artikkeleissa (Ruuskanen 2009a; Relander 2009). Artikkelit valottavat, mitä teokset kertovat suomalaisista vaikuttajista ja millaisia kehityslinjoja teoksista löytyy. Ruuskasen (2009a) artikkelissa keskitytään edellisten piirteiden lisäksi tutkimaan eliitin jakautumista sukupolviin, titteleitä, naisten esiintyvyyttä, perhemuotoa,

asuinpaikkaa, äidinkieltä ja harrastuksia.⁸ Teossarjan tarjoamia tietoja on tutkittu Suomessa 1970–1980-luvuilla myös yhdessä pro gradu -tutkielmassa ja Lakimies-lehdessä julkaistussa artikkelissa (Kartovaara 1972; Halila 1986).

Ruuskasen (2009a) mukaan suomalaisen eliitin ja muun väestön välinen ero on kaventunut huomattavasti ajan myötä: ruotsinkielisen vähemmistön osuus on vähentynyt, ja eliitin yleisimmät sukunimet eivät merkittävässä määrin eroa kansan yleisimmistä nimistä. Porvarillisten puolueiden kannatus on laskenut samalla, kun puoluekannat ovat moninaistuneet. Nämä kaikki havainnot heijastelevat yhteiskuntarakenteen tasa-arvoistumista. Toisaalta eliitti eroaa kansasta monin tavoin. Kuten muissakin eliittitutkimuksissa on todettu, myös KKO-sarjan perusteella eliitissä naiset ovat merkittävän aliedustettu ryhmä, vaikka naisten osuus suurenee nopeasti 1900-luvulla. Eliitti on väestöä useammin syntynyt ja asunut pääkaupunkiseudulla. Lisäksi eliitti on selvästi perhekeskeisempää kuin kansa: lähes kaikki (99 %) ovat tai ovat olleet naimisissa. (Ruuskanen 2009a, 23–25.) Heikki Halilan mukaan KKO-kirjojen eliitti on virkamiespainotteista vuosina 1954 ja 1986 (Halila 1986). Ehkä selkein väestöä ja eliittiä erottava piirre on koulutus. Eliitti on aina ollut ja on edelleen selvästi koulutetumpaa kuin väestö yleensä (Ruuskanen 2009a 20–21; Ruuskanen ym. 2010, 52–53). Näitä tutkimustuloksia eritellään tarkemmin analyysin yhteydessä.

Eliitin harrastukset Suomessa ovat KKO-sarjaa analysoineiden tutkijoiden mukaan samankaltaisia kuin kansalla. Vapaa-aikaa ei käytetä statuksen osoittamisen keinona. Myös Ilkka Ruostetsaaren mukaan eliitissä ja väestössä yleisissä harrastuksissa ei ole suuria eroja (Ruostetsaari 2014, 241). Toisaalta Ruuskasen mukaan koko aineiston suosituimpien harrastuksen joukosta erottuu kolme eliitille tyypillistä harrastusta: tennis, golf ja purjehdus (Ruuskanen 2009a, 27). Näitä eliitin harrastuksia harrastetaan kansainvälisesti verrattuna vähän suomalaisessa eliitissä, mutta ne ovat siitä huolimatta suosituimpia eliitin kuin kansan keskuudessa (Ruostetsaari 2014, 168–172). Täten käsitys eliitin harrastusten arkipäiväisyydestä voidaan asettaa kyseenalaiseksi: vaikka suomalainen eliitti olisi kansainvälisessä katsannossa elämäntyyliltään verrattain lähellä kansaa, voi näiden ryhmien välillä olla silti havaittavissa merkittävä etäisyys harrastusten osalta.

⁸ Ruuskanen on kirjoittanut aiheesta myös vielä julkaisemattoman artikkelin ”Estimating Family Linkages in Finnish Who’s Who data during 1909–2005” (2009b), jossa hän tarkastelee erityisesti yhteiskunnallisen aseman periytyvyyttä KKO-aineiston avulla.

Tämä tutkielma syventää aiempaa tutkimusta tuomalla eliittikuvaukseen mukaan kansainvälisen vertailun näkökulman. Muita keskeisiä eroja tämän tutkielman ja Ruuskasen, Snellmanin ja Widgrénin (2010) hankkeen välillä on se, että tämä tutkielma keskittyy tutkimaan eliitin nuorta ryhmää eli 25–45-vuotiaita. Kyseisessä projektissa tutkittiin koko eliittiä vuosien 1909–2005 välillä, mutta tässä fokusoidutaan lähemmäs nykyaikaa, sillä tämän tutkielman aikapisteet ovat 1970, 1990 ja 2010. Keskittyminen 2010-luvun nuoreen eliittiin mahdollistaa myös näkökulman tulevaisuuteen, koska nuori eliitti on varsin todennäköisesti osa eliittiä tulevilla vuosikymmenillä. Lisäksi Ruuskasen ja kumppaneiden tutkimukset (2010, 2009a) liikkuvat varsin yleisellä tasolla, sillä tutkimuksissa käsitellään hyvin tiiviisti erittäin laajaa aihetta ja aineistoa. Tämä tutkielma siis syventää ja tarkentaa aiemman tutkimuksen avulla saatua kuvaa eliitistä.

Iso-Britannialaisesta *Who's Who* -sarjasta tehdyistä tutkimuksista on selvinnyt esimerkiksi, että perinteiset eliittiyliopistot, Cambridge ja Oxford, ovat tärkein väylä eliittiin, vaikka muut johdavat yliopistot ovat kasvattaneet osuuksiaan eliitin kouluttajina. Poliittinen eliitti on avautunut koulutuksen osalta muita ammattiryhmiä enemmän. Lisäksi naisten osuus nousee vuosien 1900–1965 välillä syntyneiden, yli 40-vuotiaiden korkeakoulutettujen keskuudessa alle viidestä prosentista neljäsosaan vuoteen 1995 mennessä. Naisten osuus ei kuitenkaan ole enää noussut kyseisessä ryhmässä 2000-luvulla. (Williams & Filippakou 2010, 1–9.) Harvey ja Maclean (2008) argumentoivat, että brittiläinen yhteiskunta, ja erityisesti sen taloudellinen eliitti, on kansainvälisen vertailun näkökulmasta varsin avoin, huolimatta maan aristokraattisesta historiasta. Mike Savagen ja kumppaneiden (2013, 234–235) luokkatutkimuksessa havaittiin, että eliitti on keskittynyt Etelä-Englantiin ja erityisesti Lontoon metropolialueelle.⁹

WW-kirjojen kansallisia painoksia on käytetty tutkimuksien aineistoina myös monissa muissa maissa. Esimerkiksi Ranskassa Denord, Lagneau-Ymonet ja Thine (2011) totesivat maan eliittirakenteessa tapahtuneen samankaltaisia muutoksia kuin mitä on kuvailtu yllä Suomea koskien: he toteavat lisäksi, että oligarkinen bisneseliitti pitää valtaa Ranskassa. Ranskassa myös Maclean kumppaneineen (2014) totesivat, että sosiaalisella taustalla on edelleen suuri merkitys eliittiin rekrytoitumisessa. Lewandowskin (1974) mukaan valta maassa keskittyy sisäisesti homogeeniselle eliitille. Tanskassa Ellersgaard (2015) tutki *Who's Who* -aineiston avulla valta-eliitin sisäpiiriä käyttäen verkostanalyysin keinoja.

⁹ Tästä syystä tutkielmassa puhutaan britannialaisesta ja englantilaisesta eliitistä limittäin.

Yhdysvalloissa esimerkiksi McDermott (2002) tutki vähemmistöjen osuuksien kehitystä todeten eliitin avautuneen epätasaisesti. Useem (1979) totesi, että taloudellisessa eliitissä on sisäpiiri, jolla on paljon valtaa moniin instituutioihin. Taloudellisen eliitin sosiaalista pääomaa on tutkittu ja todettu, että sillä on vaikutusta toimitusjohtajien palkkioiden suuruuteen (Belliveau ym. 1996). Frank ja Kiser (1965) tutkivat naisia kirjasarjassa havaiten jatkuvuutta ja vähäistä muutosta eliitin piirteissä. Myös uskonnolliset yhteydet ovat olleet suurennuslasin alla (Pyle & Koch 2001; Davidson & Pyle & Reyes 1995). Kirjasarjainstituution yhdysvaltalaisversiota *Who's Who in America* (*Marquis Who's Who*) -sarjaa on tutkittu paljon ja sitä on käytetty useasti eliittitutkimuksen lähteenä, kuten esimerkeistä havaitaan (Priest 1982). Amerikkalais-version ongelmia on kuitenkin nostettu esiin, sillä T.B Priestin mukaan vain osa todellisesta eliitistä on listattu amerikkalaisten sarjaan painottaen liikaa joidenkin alojen eliittejä sekä tiettyjä etnisiä ja alueellisia ryhmiä (ainakin ennen vuotta 1982) (em.). Matrikkeliä tyypillisillä tietolähteillä on siis todettu olevan vinoutumaongelmia, mutta vastaavia ongelmia ei ole tuotu esiin Suomen tai Iso-Britannian kirjasarjoissa.

2.5 Yhteenveto kirjallisuudesta

Eliitin ja eri eliittiryhmien homogeenisuus on keskeisimpiä indikaattoreita eliitin sulkeutuneisuudesta. Yhteinen eliitin habitus juontuu samankaltaisesta koulutuksesta, syntyperästä ja yhteisestä kielestä. Eliittiasemien järjestämisen kannalta olennaista sosiaalista pääomaa luodaan esimerkiksi eksklusiivisissa klubeissa ja harrastuspiireissä: erityisesti koulutus on merkittävässä roolissa eliitin sosiaalisessa uusintamisessa. Tästä huolimatta on todettu, että eliitti on ajan myötä muuttunut avoimemmaksi monenlaisista taustoista tuleville ihmisille. Vaikka eliitin perinteiset keinot pitää yllä yhtenäisyyttä ovat menettäneet merkitystään moninaisuuden lisääntyä, on esimerkiksi yhteisestä taloudellisesta ideologiasta tullut uusi eliittejä yhdistävä, ja muita ulossulkeva, erottelun väline.

Eliitillä on eniten koulutuksen ja kasvatuksen avulla saavutettua kulttuurista pääomaa, jonka avulla on mahdollista tehdä erontekoa alempiin yhteiskuntaluokkiin legitiimin, ”hyvän” maun avulla. Eliitti ja yläluokka erottautuvat muista symbolisesti kulttuuri- ja kulutusvalinnoin ja yläluokkainen maku sulkee ulos alemmat luokat vallan verkostoista. Eliitin makua kuvaa kuitenkin nykyään snobismin sijaan kaikkiruokaisuus, sillä korkean sosiaalisen aseman ryhmät arvostavat tyypillisesti laajaa ja monipuolista makua. Distinktiot eivät kuitenkaan menetä merkitystään, vaan kaikkiruokaisuus määrittelee uudet rajat hyvälle ja huonolle maulle.

Tutkielmassa käytetään aineistona tunnettujen *Who's Who in the UK*- ja *Kuka kukin on* -kirjasarjojen painoksia vuosilta 1970, 1990 ja 2010. Matrikkelisarjoja pidetään sekä Suomessa että Iso-Britanniassa virallisina ja luotettavina valtaapitävien hakuteoksina. On siis perusteltua pitää kutakin painosta edustavana otoksena kyseisen ajankohdan eliitistä. *Who's Who* -sarjojen avulla on selvitetty, että eliitin ja väestön väliset erot ovat kaventuneet historian saatossa huomattavasti. Koulutusaste ja naisten aliedustus ovat kuitenkin olennaisimpia seikkoja, joiden perusteella eliitti eroaa väestöstä. Tämä tutkielma syventää aiempaa tutkimusta ja kuvaa *Who's Who*:sta tuomalla eliittikuvaukseen mukaan kansainvälisen vertailun näkökulman ja fokusoinnin eliitin nuoreen osaryhmään.

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimuskysymykset ja -aineisto

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää ja kuvailla, millainen nuori eliitti on suomalaisessa ja brittiläisessä yhteiskunnassa. Tätä yleistä kysymystä tarkennetaan jakamalla tutkimuskysymys kahteen ja formuloimalla hypoteesit, jotka perustuvat aiemmasta tutkimuksesta kerättyyn tietoon.

Ensimmäinen kysymys käsittelee sitä, onko nuori eliitti avautunut ajan myötä. Tämä tarkoittaa kysymystä siitä, onko eliitti entistä inklusiivisempi eli onko eliittiasema entistä todennäköisempi saavuttaa myös sellaisista sosiaalisista taustoista ja asemista, joilla on ollut suhteellisen pieni edustus eliitissä historian saatossa: esimerkkeinä voidaan pitää naisia, nuoria ja yliopistotutkintoa alemmin kouluttautuneita henkilöitä. Kääntäen voidaan kysyä, onko eliitin sulkeutuneisuus (*closure*) vähentynyt ajan myötä. Kysymykseen vastaava hypoteesi esittää, että molempien maiden eliitit ovat avautuneet ajan saatossa muuttuen demokraattisemmiksi. Eliittitutkimuksessa on esitetty hieman ristiriitaisia käsityksiä eliittien avautumiskehityksestä riippuen tutkimusten näkökulmista. Tästä huolimatta tutkielmassa oletetaan avautumista tapahtuneen, sillä esimerkiksi koulutusekspansio on Suomessa tasoittanut yhteiskunnallisia eroja (esim. Ruuskanen 2009a).

Toinen tutkimuskysymys kysyy, onko tutkimuksen kohteena olevan kahden kansallisvaltion muodostamien yhteiskuntien, Suomen ja Iso-Britannian, välillä eroa eliitin avautumisen asteessa ja nopeudessa. Hypoteesin mukaan eliittirakenteet muuttuvat entistä inklusiivisemmiksi molemmissa maissa vuodesta 1970 vuoteen 2010, mutta Suomessa muutos tapahtuu nopeammin ja/tai voimakkaammin kuin Britanniassa. Britannia on vanhempi ja perinteisempi luokkayhteiskunta menneine ja osin nykyisine aatelistöineen, kun taas Suomi on pohjoismainen hyvinvointivaltio, jossa on aktiivisesti pyritty tasaamaan sosiaalisia eroja erityisesti 1960–1970-luvuilla. Suomessa nimenomaan eliittiä on pidetty vieraana hyvinvointivaltiolla (esim. Mäkelä 1985), kun taas Englannissa sosiaalisen statuksen ja eriarvoisuuden on todettu periytyvän jopa jo vuosisatojen ajan (Clark & Cummins 2014).

Tutkimuksen aikajänne kattaa vuodet 1970–2010. Tarkasteltavan ajanjakson on oltava tarpeeksi pitkä, että muutokset tulevat esiin ja niitä voidaan tulkita. Tutkimusaineiston keruuta

suunniteltaessa todettiin, että 40 vuotta kattava aikajänne on riittävä pitkittäistarkastelun toteuttamisen kannalta. Aikajännettä perustelea länsimaissa tapahtunut koulutusekspansio, joka on laajentanut koko väestön koulutustasoa merkittävästi (Savage ym. 2015, 224–227). Vuoden 1970 nuoreen eliittiin kuuluvat henkilöt ovat kouluttautuneet pääosin ennen koulutusekspansiota. Vuoden 1990 eliitin jäsenet ovat kouluttautuneet koulutusmurroksen aikana, kun taas viimeisen vuoden eliitti suurimman ekspansion jälkeen. Valitun aikajänteen avulla voidaan siis havainnoida esimerkiksi koulutuksen laajentumisen aiheuttamia muutoksia eliitissä. Lisäksi valitut aikapisteet mahdollistavat ajankohtaisen näkökulman 2010-luvun eliittiin. Aikajänne liittyy myös tutkimuksen rajaukseen, jonka mukaan kohteeksi on valittu nuori, 25–45-vuotias eliitti: ikärajaus mahdollistaa muutoksen tutkimisen ilman, että saman henkilön tiedot sisältyvät aineistoon eri ajankohdissa. Symmetrinen ikärajaus myös helpottaa aineiston käsittelyä ja hahmottamista. Ikärajausta käsitellään tarkemmin tutkielman sivuilla 30–31.

Tutkimuskysymyksiä – onko nuori eliitti avautunut ja onko avautumiskehitys ollut Suomessa voimakkaampaa kuin Britanniassa – käsitellään kolmen teema-alueen kautta. Ensinnä tutkitaan nuoren eliitin sosiaalista taustaa, toisekseen eliitin nykyistä asemaa yhteiskunnassa sekä kolmanneksi eliitin elämäntapaa ja makua harrastusten kautta. Sosiaalista taustaa tarkastellaan sosiologisessa tutkimuksessa usein käytettyjen, perustavien taustamuuttujien avulla: iän, syntymävuoden, sukupuolen ja koulutuksen perusteella. Kiinnostuksen kohteena on siis eliitin ominaispiirteet. Mikäli nuori eliitti on keskimäärin nuorempaa kuin ennen, sen sukupuolijakauma on tasaantunut ja koulutustaso laskenut, voidaan sen tulkita avautuneen ajan myötä ja vahvistaa hypoteesi oikeaksi. Luonnollisesti, jos näiden tekijöiden muutoksen asteessa on eroa maittäisessa vertailussa siten, että Iso-Britannian nuoren eliitin voidaan sanoa avautuneen vähemmän tai peräti sulkeutuneen ajan myötä, voidaan toinen hypoteesi vahvistaa oikeaksi.

Toista teemaa, eliitin nykyistä asemaa yhteiskunnassa tarkastellaan aktiivisuusalueen, ammatin ja eliittisektorin kautta. Suomen osalta aktiivisuusalue tarkoittaa käytännössä asuinpaikkaa. Eliittisektorimuuttuja avaa sitä, miltä yhteiskuntapolitiikan sektorilta nuori eliitti on rekrytoitunut asemaansa. Tarkastelussa kysytään esimerkiksi, millaisia eroja sektoreiden edustajien, esimerkiksi kulttuuri- ja elinkeinoelämän edustajien välillä on. Jos nuori eliitti on tasaantunut ammatti- ja eliittisektorijakautumaltaan ajan myötä, voidaan ensimmäinen hypoteesi vahvistaa paikkansapitäväksi. Mikäli näissä tekijöissä on maittäista eroa Suomen hyväksi, voidaan toinen hypoteesi vahvistaa oikeaksi.

Kolmannessa teema-alueessa eliitin elämäntapaa tarkastellaan harrastusten kautta. Millaisena eliitti hahmottuu harrastusten avulla, onko havaittavissa erityisiä eliitin harrastuksia – eli miten eliitti erottuu muusta väestöstä? Mikäli harrastukset ovat muuttuneet väestön harrastuksiin nähden elitistisistä tavallisemmiksi, voidaan eliitin sanoa avautuneen. Jos eliitin harrastukset ovat Suomessa tavallisempia kuin Iso-Britanniassa, voidaan suomalaisen nuoren eliitin todeta olevan rakenteeltaan tältä osin inklusiivisempi kuin brittiläisen.

Who's Who tutkimusaineistona

Tutkielmassa käytetään aineistona harkinnanvaraisia, nuoreen eliittiin kohdistuvia otoksia *Kuka kukin on-* ja *Who's Who in the UK* -henkilömatrikkeleista, kattaen vuosien 1970–2010 välisen aikajänteen. Yksi KKO-painos sisältää kokonaisia biografioita noin 3500–4500 kappaletta per painos. WW on huomattavasti laajempi, koska yksi painos sisältää tietoja noin 33 000 henkilöstä. Suomen kirjasarjaan lisätään noin 400 uuden henkilön tietoartikkeli jokaiseen painokseen ja Britannian laitokseen noin tuhat vuosittain. (ks. esim. *Kuka kukin on* -toimituskunta 2009; *Who's Who* 2017.)

Matrikkeliin kutsutut henkilöt ovat saaneet täytettäväkseen kyselylomakkeen, johon he ovat vapaavalintaisesti listanneet henkilö- ja uratietojaan, tutkintojaan, jäsenyyksiään ja niin edelleen. Näiden pohjalta kukin henkilötietoartikkeli koostetaan (ks. Liite 3). Matrikkelit tarjoavat siis rikkaan, mutta samalla varsin hyvin valmiiksi luokitellun, aineiston. Lomakkeissa kysytään tiettyjä asioita jäsennellysti, mutta vastaajat saavat valita, mitä haluavat kertoa itsestään.

Henkilöiden valinta- ja sarjan toimitusperusteet ja ovat pysyneet melko lailla samanlaisina molempien teossarjojen julkaisuhistorian ajan, mikä lisää aineiston koherenttiutta. Molempia toimittaa vaihtuva toimituskunta. Henkilöä pyydetään mukaan teokseen, kun hän saavuttaa institutionaalisesti merkittävän aseman, kuten professuurin tai valtionhallinnon merkittävän viran tai kun hän on muutoin riittävän ansioitunut teokseen. Yhteiskunnallinen näkyvyys, merkitys ja saavutukset ovat KKO-matrikkelin valintaperusteissa (Ruuskanen 2009a, 17). Harkintavaltaa käytetään erityisesti taiteilijoiden ja urheilijoiden kohdalla. Iso-Britannian laitokseen listataan henkilöitä, joilla on vaikutusvaltaa Britanniassa eli heidän ei tarvitse olla valtion kansalaisia. Suomen laitokseen listataan ainoastaan Suomen kansalaisia.

Molempien maiden lomakkeissa kysytään perustietojen lisäksi harrastuksia, mikä mahdollistaa monisyisen tarkastelunäkökulman aineistoon. Matrikkeleissa ilmoitetut asiat ovat harrastuksia lukuun ottamatta melko konservatiivisia, sillä mielenkiinnon kohteena ovat henkilön korkeaa statusta perustelevat seikat, kuten koulutus- ja uratiedot, kunniamerkit ja vanhempien status. Päämääränä on siis perustella ja oikeuttaa sitä, miksi henkilö on valittu teokseen ja sitä kautta hänen merkittävyyttään yhteiskunnassa. Vaikka artikkelit ovat erittäin tiiviitä ja formaaleja, harrastus-kohta on tästä poikkeus. Sen avulla eliitin jäsenet voivat valikoida, minkälaisen kuvan he haluavat antaa itsestään julkisuuteen ja mistä muistettavan yksilönä. Harrastus-kohdan kautta avautuu mahdollisuus representoida henkilökohtaista makua ja omaa persoonaa.

KKO-sarjasta on olemassa kustantajan toimittama sähköinen tietokanta. Kustantaja ei kuitenkaan antanut lupaa sen käyttöön vedoten listattujen henkilöiden tietosuojaan. Täten aineiston käyttöön liittyy eettisiä kysymyksiä, koska kyse on yksittäisten ihmisten henkilötiedoista.¹⁰ Tiedot on kuitenkin annettu vapaaehtoisesti julkisuuteen ja ne ovat kenen tahansa saatavilla. Tässä tutkielmassa tietoja käsitellään siten, ettei yksittäisiä henkilöitä voi tunnistaa. WW-matrikkelista on olemassa maksullinen, sähköinen tietokanta, mutta kokeilujakson jälkeen todettiin, ettei se sovellu tämän tutkielman tarkoitukseen. Siksi koko aineisto kerättiin painetuista teoksista, jotka tilattiin antikvariaateista. KKO-teosta ei ole painettu vuonna 2010, joten sen vuoden aineisto kerättiin vuoden 2011 painoksesta. Selkeyden ja systemaattisuuden vuoksi viitataan kuitenkin vuoteen 2010.

3.2 Tutkimusaineiston otanta, koodaus ja järjestäminen

Tutkimusaineisto muodostettiin koodirunkojen (ks. Liitteet 1 ja 2) avulla. Koodirungot suunnittelivat touko–joulukuun välisenä aikana CUDIGE-hankkeen johtaja Semi Purhonen sekä tutkimusavustajat Minttu Haaparanta ja Olli Tiikkainen. Koodauksen toteuttivat Haaparanta ja Tiikkainen tammikuussa 2016 (KKO) ja elokuussa 2016 (WW). Otokset koodattiin Excel-matriiseihin, joista aineistot siirrettiin analysoitavaan muotoon SPSS-tilasto-ohjelmaan. Koodattavat muuttujat valittiin siten, että koodaus on mahdollisimman hyvin toteutettavissa molempien maiden aineistojen osalta. Koodausprosessin aikana tehtiin pieniä muutoksia koodirunkoon,

¹⁰ Eettisyyden lisäksi matrikkeliaineiston ongelma tutkimusaineistokäytössä on kadon osuus: jälkiä kyselylomakkeisiin vastaamatta jättäneistä ei ole. Kuitenkin Ruuskanen (2009a, 29) tutki kadon osuutta koko KKO-aineistossa, ja totesi kadon hyvin alhaiseksi. Lisäksi ennen vuotta 1980 KKO:n toimitus saattoi täydentää vastaamatta jättäneen henkilön tietoja (em. 17).

erityisesti WW-matrikkeliin siirryttäessä (ks. Liite 2). Näistä muutoksista kerrotaan tarkemmin jäljempänä.

Tutkimusavustajat koodasivat kolmesta KKO- ja kolmesta WW-kirjasta yhteensä 1800 25–45-vuotiaan henkilön valikoidut henkilötiedot. Koodaus tehtiin yhteistyössä, jotta koodaajien välinen reliabiliteetti olisi mahdollisimman korkea. Merkittäviä ristiriitoja, epäloogisuuksia tai poikkeavuuksia ei aineiston käsittelyssä ole ilmennyt, joten reliabiliteetin voidaan tulkita olevan hyvällä tasolla. Otantamenetelmäksi valittiin sellainen systemaattinen metodi, joka mahdollistaa otoksen mahdollisten vinoutumisten tasaamisen. Koska matrikkeliaineistosta haaroitettiin 25–45-vuotiaita, ei otantamenetelmä ole puhtaasti satunnaisotanta. Ei ollut siis järkevää ensin etsiä kaikkia kyseisen ikähaitarin sisälle sopivia henkilöitä, joista valitaan satunnaisesti 1800 artikkelia. Sen sijaan otokseen valikoituvat henkilöartikkelit valittiin järjestyksessä kirjan alusta loppuun.

Epäedustavaksi otoksen olisivat voineet tehdä vierasperäiset nimet. Henkilötietoartikkelit on listattu aakkosjärjestykseen sukunimen mukaan, ja Suomen laitoksessa vierasperäiset sukunimet ovat todennäköisesti painottuneet aakkosten alkuun ja loppuun. Käytännössä tämä tarkoittaa useimmiten suomenruotsalaisia henkilöitä. Sen sijaan, että otos olisi valittu niin, että henkilöt olisi haarukoitu aineistosta selaten kirjat sivu sivulta alusta loppuun, kustakin aakkosluvusta otettiin otokseen mukaan 10 ensimmäistä 25–45-vuotiasta. Ensimmäisen kierroksen jälkeen aloitettiin uudestaan A-kirjaimesta, kunnes 300 henkilötietoartikkelin otos oli koossa. Tällä menetelmällä parannettiin otoksen edustavuutta. Iso-Britannian laitoksessa painottumisongelmaa ei ole, mutta systemaattisuuden vuoksi koodaamisessa käytettiin samaa metodologia.

Henkilöt valittiin siis syntymävuoden perusteella. Teoksen painovuodesta vähennettiin 45 vuotta, mikä määritteli kunkin painoksen otoksen varhaisimman syntymävuoden. Rajaus 25–45-vuotiaisiin on perusteltua, sillä aineistossa ole riittävästi alle 40-vuotiaita. Tätä käsitellään enemmän jäljempänä. Ikärajuksella myös ehkäistään saman henkilön esiintymistä aineistossa kahdesti. Henkilötiedot on mahdollista säilyttää teoksessa kuolemaan saakka eli jos henkilö on hyväksytty teokseen hyvin nuorella iällä, on mahdollista, että saman henkilön artikkeli olisi valikoitunut aineistoon kahdesti. Edelleen, brittien kirjasarjaan on Suomen laitoksesta poiketen listattu hyvin nuoria aatelisia perijöitä, joista on pääasiassa niukalti tietoa. Ikärajuksella pysytettiin siten karsimaan alaikäiset ulos. Tarkka ja symmetrinen ikärajaus myös parantaa aineistojen vertailtavuutta ja aineiston hahmottamista.

Suomen kirjasarjan toimituksen ylläpitämien valintakriteerien tiukkuuden vuoksi sarja sisältää hyvin vähän alle 40-vuotiaita. Siksi riittävän otoksen saamiseksi oli yläikäraja pidettävä 45 vuodessa¹¹. Tämä havaittiin konkreettisesti, kun ennen koodauksen aloittamista KKO-kirjat selatettiin läpi. Kävi ilmi, että vuosien 1990 ja 2010 kirjoissa ei ole riittävästi alle 40-vuotiaita haluttua tasapainoista 900 henkilön otosta ajatellen. Vuoden 1990 kirjassa on vain 179 korkeintaan 40-vuotiasta, vuoden 2010 kirjassa 218, kun taas vuoden 1970 painoksessa on jopa 449 alle 40-vuotiasta. Mikäli olisi otoksen sijaan päädytty koko perusjoukon ottamiseen tutkimuksen kohteeksi, olisi aineiston vinoutuminen ollut ilmeistä.

3.3 Tutkimuksessa käytettävät muuttujat

Tässä luvussa eritellään ja kuvataan muuttujia, joiden mukaan aineiston keruu suoritettiin ja joita käytetään tässä tutkielmassa. Luvussa perustellaan ja avataan, miksi ja miten muuttujat luokiteltiin koodausprosessin aikana. Muuttujalistat kaikkine koodattuine muuttujineen löytyvät tutkielman lopusta (Liitteet 1 ja 2).

Suomen *Kuka kukin on* -laitoksen koodaamisessa käytetyn koodirungon muuttujina on sukunimi, etunimi, sukupuoli, syntymävuosi, syntymäpaikka, asuinpaikka, ammatti, isän ammatti, puolison ammatti, koulutusaste, eliittisektori, harrastusten määrä numeerisesti ja kukin mainittu harrastus (korkeintaan viisi kustakin henkilöartikkelista) sekä avoimena että luokiteltuna (ks. Liite 1). Sukunimi, etunimi, syntymävuosi ja harrastukset kirjattiin matriisiin siis avoimina vastauksina. *Who's Who*:n koodausta varten koodirunko pidettiin samana joitain poikkeavia luokituksia lukuun ottamatta, ja mukaan lisättiin aatelisarvoa sekä suoritettua korkeakoulua kuvaavat muuttujat (ks. Liite 2).

Sosiodemografista taustaa kuvaavat muuttujat

Syntymävuosi koodattiin sellaisenaan ja *sukupuoli* koodattiin dikotomialla mies-nainen. Sukupuolen avulla voidaan tarkastella naisten mahdollisuutta päästä perinteisesti miesvaltaiseen

¹¹Korkean keskimääräisen iän voi nähdä ongelmana, jos ”nuori” käsitetään joksikin tietyksi ikäryhmäksi, kuten vaikkapa 18–29-vuotiaiksi. Nuoruuden käsite käsitetään kuitenkin tämän tutkielman ja sen käsitteiden kontekstissa: koska eliitti yleisesti ottaen on keskimäärin hyvin iäkästä, voidaan 25–45-vuotiaiden sanoa edustavan selkeästi eliitin nuorta ikäryhmää (nuoruuden määrittelyistä ks. Hoikkala 2005).

eliittiin. Mikäli sukupuolijakauma on tasainen, se on merkki eliitin avoimuudesta ja yhteiskunnan tasa-arvoisuudesta. Syntymävuoden avulla voidaan tarkastella, millaisia mahdollisuuksia erityisen nuorilla (alle 40-vuotiailla) on edetä perinteisesti iäkkääseen eliittiin. Toisaalta, eliitti on aikaisemmin ollut nuorempaa lyhyemmän kokonaiseliniänodotteen vuoksi, joten on odotettavissa, että vuoden 1970 eliitti on nuorempaa kuin vuoden 2010 eliitti. Mikäli tästä huolimatta eliitti nuorentuu tai pysyy saman ikäisenä ajan myötä, voidaan sen tulkita avautuneen nuoremmille nykyaikaa lähestyessä.

Koulutus koodattiin mukaan tutkimusaineistoon, koska se on tärkein yksittäinen sosiaalisen uusintamisen ja liikkuvuuden väylä (Härkönen 2010, 59). Suomen aineistosta koulutustiedot koodattiin viisiluokkaisen koulutusastemuuttujan mukaan. Suomen ja Britannian koulutusjärjestelmät eroavat toisistaan, joten luokittelun kannalta oli järkevää pitää luokitus yksinkertaisena jo KKO-aineistoa koodatessa. Valtaosa eliitistä on odotettavasti korkeasti koulutettua, kuten aiemmassa pääluvussa todettiin, joten myös tästä syystä luokittelussa jätettiin vähemmälle huomiolle korkeakoulututkintoa alemmat koulutusasteet. Odotettavissa oleva pieni korkeakoulutamatommien määrä ei olisi antanut perusteita syvälliselle analyysille, eikä se olisi todennäköisesti ollut kovin kiinnostavaa tässä kontekstissa. Luokituksessa on eroteltuna siis tutkijakoulutetut (tohtorit ja lisensiaatit), ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet, alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet (myös amk-tutkinto), ylioppilaat sekä perusasteen ja/tai ammatillisen tutkinnon suorittaneet.

WW-aineistoa varten luokitusta muutettiin hieman, ja ylioppilastutkinto-luokka jätettiin pois. Iso-Britannian koulutusjärjestelmä vaikutti tutustumisen jälkeen melko monimutkaiselta ollakseen helposti ymmärrettävissä ja luokiteltavissa. Esimerkiksi sana *college* voi viitata yliopiston lisäksi perusasteen kouluihin, ammattikouluihin tai lukioihin. Koska tutkintomerkintöjen odotettiin olevan hankalemmin selvitettävissä kuin Suomen aineistosta, päätettiin ajankäytöllisistä syistä luokittelua yksinkertaistaa. Edelleen oli myös odotettavissa, että mielenkiintoisemmaksi seikaksi aineistossa nousee ylioppilastutkintoa korkeammin koulutettujen ryhmien väliset erot.

Koulutusasteen koodaamisessa otettiin huomioon vain suoritettut tutkinnot. Brittikoodauksessa on usein mainittu pelkkä korkeakoulun nimi. Tällöin tulkittiin, kyseessä olevan alempi korkeakoulututkinto, mikäli ylempää ei ollut mainittu. Toisaalta on mahdollista, että heillä on ylempi tutkinto. Lisäksi tutkintojen nimet ovat vaihdelleet ajan saatossa: Suomessa esimerkiksi oikeustieteen maisterin tutkinto oli vuoteen 2005 asti nimeltään kandidaatin tutkinto, vaikka kyseessä

oli ylempi tutkinto (Lehtonen 2016). Myös jotkut maisterintutkinnot ovat olleet ostettavissa: maisterin titteli siis oli pelkkä lisänimike eikä sillä siten ollut juurikaan eroa alempaan tutkintoon. Varsinkin edelleen WW:n koodauksessa ilmenneiden epäselvyyksien vuoksi analyysivaiheessa oli aiheellista tehdä muuttujamuunnos, jossa ylemmät ja alemmat korkeakoulututkinnot luokitellaan samaan luokkaan.

Nykyasemaa kuvaavat muuttujat

Asuin- ja syntymäpaikka koodattiin kaupunki-maaseutu-tyyppisen luokittelun avulla.¹² Mielenkiinnon kohteena on erityisesti eliitin alueellinen liikkuvuus: ovatko vaikutusvaltaiset henkilöt kotoisin suurista keskittymistä vai tasaisesti myös pienemmiltä paikkakunnilta. Eliitin olennaimpia piirteitä on kaupunkilaisuus (Ruuskanen ym. 2010, 25), joten luokittelussa keskitytään kaupunkiasumisen erotteluun. Mitä keskittyneemmin eliitin jäsenet ovat kotoisin tietyiltä alueilta, sekä mitä keskittyneemmin he elävät tietyllä alueella, sitä sulkeutuneempi eliitin voi sanoa olevan. Mikäli suuri osa eliitistä keskittyy kaupunkeihin, sitä enemmän myös yhteiskunnallisesti merkitykselliset verkostot, varallisuus ja hyvinvointi keskittyvät tietyille alueille. Eliittiin nousu on haastavampaa syrjäisemmiltä alueilta, koska niissä on vähemmän verkostoja, joiden avulla nousu usein tapahtuu.

Suomen aineiston luokittelussa on siis eroteltuna eri luokkiin Helsinki, muu pääkaupunkiseutu, muut suuret kaupungit, muu Suomi ja ulkomaat. Helsinki eroteltiin omaksi luokakseen, sillä se on selkeä taloudellinen ja kulttuurinen keskus. Myös Helsingin ja muun pääkaupunkiseudun välinen ero asumiskustannusten suhteen on huomattava: Helsingissä asuminen on kallista, joten on odotettavaa, että eliitti asuu keskimäärin useammin pääkaupungissa kuin väestö ylipäättään. Muu pääkaupunkiseutu eli Espoo, Vantaa ja Kauniainen, pidettiin toisessa luokassa, edellä mainituista syistä. Pääkaupunkiseutu-käsite valittiin tämän luokittelun pohjaksi, koska se on virallinen, yksinkertainen ja tunnettu. Syy jaottelun oli osittain myös ajallis-taloudellinen, sillä tarkemman (esimerkiksi Helsingin seutu tai -seutukunta) luokittelun ottaminen koodauksen pohjaksi olisi hidastanut prosessia.¹³ Lisäksi luokittelu tällaisenaan noudattelee hyvin kaupunki-maaseutu-periaatetta, koska Espoo ja Vantaa kuuluvat yli 100 000 asukkaan kaupunkeihin.

¹² Maantieteellisiin alueisiin perustuva luokittelu (Itä-Suomi, Länsi-Suomi jne.) oli myös tarkasteluvaihtoehtona, mutta kiinnostavammasi todettiin kaupunki-maaseutu-jaottelu. Lisäksi tähän tutkielmaan sopivan virallisen aluejaottelun löytäminen olisi ollut haastavaa.

¹³ On totta, että Helsingin seudulta esimerkiksi Sipoo ja Kirkkonummi sekä monet kaukaisemmatkin paikkakunnat kuuluvat Helsingin työssäkäyntialueeseen (Tilastokeskus 2016c). Koodaus olisi kuitenkin hidastunut, jos oltaisiin jouduttu tarkistamaan pienten paikkakuntien osalta aina erikseen niiden kuuluminen alueeseen.

Brittiversiön koodaamista varten luokittelua tuli tietenkin muuttaa pätemään maan kontekstiin, mutta peruseriaate on sama. Lontoo, Suur-Lontoo sekä Lontoon metropolialue pidettiin samassa luokassa.¹⁴ Metropolialue päätettiin luokitella pääkaupungin kanssa samaan luokkaan, jälleen taloudellisista syistä: koska WW:n koodaus oli odotettavasti vaivalloisempi kuin Suomen koodaus, päätettiin joistain kohdin prosessia yksinkertaistaa. Lontoon metropolialueeseen kuuluvat Suur-Lontoon lisäksi läheiset työssäkäyntialueet eli Hertfordshire, Essex, Kent, Surrey, Berkshire ja Buckinghamshire.

Syntymä- ja asuinpaikkamuuttajan kolmanteen luokitukseen sijoitettiin suuret kaupungit. Suomen osalta tähän kuuluu yli 100 000 asukkaan kaupungit pääkaupunkiseudun ulkopuolella eli Tampere, Oulu, Turku, Jyväskylä, Kuopio ja Lahti (ks. Tilastokeskus 2016a). Brittikoodauksessa päätettiin valita yli 500 000 asukkaan kaupungit, joita ovat Birmingham, Manchester, Glasgow, Newcastle, Bradford, Sheffield, Liverpool, Leeds, Nottingham, Bristol ja Portsmouth (tieto perustuu kaupunkitutkimuskeskuksen dataan, ks. The Centre for Cities 2010). Kaupungin määrittäminen osoittautui haasteelliseksi sinänsä, ettei varsinkaan Iso-Britanniassa aina ole mahdollista määritellä selkeää kaupungin rajaa. Kaupunkeja voi hahmottaa tarkastelemalla urbaania aluetta (*urban area*) eli kaupunkimaista aluetta. Tällöin useat kaupungit luokitellaan samaan ryhmään. Primääri urbaani alue (*primary urban area*) taas viittaa viralliseen kaupunkijakoon, jossa tarkastellaan kaupunkien hallinnollista itsenäisyyttä eikä alueen kaupunkimaisuutta. (Elledge 2016.) Alueita ei siis yhdistellä samaan luokkaan niiden limittymisen vuoksi. Primääri urbaani alue -jaottelu valittiin sen selkeyden ja virallisuuden vuoksi. Molempien maiden aineiston koodauksessa seuraavaan luokkaan luokiteltiin muut alueet kyseisessä maassa ja viimeiseen luokkaan ulkomaat.

Ennen Britannian aineiston koodausta huomattiin, ettei kyseisessä aineistossa ole useinkaan mainittuna syntymä- tai asuinpaikkaa. Asuinpaikan osalta ongelma kierrettiin siten, että tiedon puuttuessa asuinpaikka koodattiin yhteysosoitteen perusteella. WW-kirjassa on kysytty yhteystietoja, ja yleisenä tapana onkin mainita koti- tai työpaikan osoite. Työpaikka voi sijaita muualla kuin henkilön varsinaisella asuinalueella, mutta työpaikan voidaan katsoa edustavan kuitenkin

¹⁴ Lontoo viittaa tarkalleen ottaen London Cityyn eli pieneen hallintoalueeseen Suur-Lontoon sydämessä. Yleisesti Lontoosta puhuessa viitataan kuitenkin Suur-Lontoon alueeseen, ja niin tehdään tässäkin tutkielmassa.

henkilön aktiivisuusaluetta. Syntymäpaikkaa taas ei pystynyt päättämään muusta yhteydestä, joten tämän muuttujan osalta WW-aineistosta kerätyt tiedot jäivät vajavaisiksi.

Ammatti koodattiin Tilastokeskuksen Ammattiluokitus 2010 -jäsentelyn mukaan (ks. Tilastokeskus 2011a). Tilastokeskus on viranomaistaho, joka tuottaa valtaosan Suomen virallisista tilastoista. Keskus pitää yllä luokitussuosituksia, jotka usein perustuvat kansainvälisiin normeihin. (Tilastokeskus 2016b.) Myös Ammattiluokitus perustuu kansainvälisten järjestöjen vahvistamaan ammattiluokitukseen (Tilastokeskus 2011b). Ammattiluokituksen virallisuus ja kansainvälinen tunnustaminen tekee siitä luotettavan ja toimivan valmiin luokituksen tälle tutkielmalle. Luokituksissa on nimikkeet, numerokoodit sekä määritelmät (em.). Luokitus on laaja, mutta loogisesti järjestetty siten, että yksittäiset ammattinimikkeet on ryhmitelty alakategorioihin. Siten luokituksen avulla on mahdollista luokitella ammatteja yleisemmille tasoille. Esimerkiksi toimittajat ja taiteilijat voidaan luokitella yhteen välikategoriaan ”lainopilliset, sosiaalialan ja kulttuurialan erityisasiantuntijat” ja siitä vielä laajempaan ”erityisasiantuntijat” -luokkaan, johon kuuluvat lisäksi esimerkiksi prosessinvalvonnan asiantuntijat ja luonnontieteiden asiantuntijat. Jos eliitissä on paljon tiettyjä ammattinimikkeitä ja vähän alemman statuksen ammatteja, on se merkki eliittirakenteen sulkeutuneisuudesta.

Ammatit koodattiin siis numerokoodien mukaan, joiden avulla on mahdollista ryhmitellä ammatteja edelleen ja valita sopiva tarkastelutaso. Koska ammattiluokitus on kansainvälisesti vahvistettu, oli odotettavissa, että sitä voidaan soveltaa myös WW-aineiston koodaamisessa. Koodaamisvaiheessa lisättiin kaksi luokkaa (X ja Y), kuvaamaan ammatteja, joita ei pystytty järkevästi luokittelemaan mihinkään kategoriaan. X-luokkaan lisättiin lisäksi sellaiset, jotka mainitsivat ainoastaan aatelisarvonsa, eikä ammatti ollut työuran kuvailusta määriteltävissä. Y-luokkaan luokiteltiin yrittäjät.

Matriisiin koodattiin henkilöartikkelin kohdehenkilön ammatin lisäksi henkilön *isän ammatti*. Ammatin periytymistä tarkastellaan nimenomaan isältä eikä äidiltä, koska usein henkilöartikkelissa on mainittuna vain isän ammatti. Äidit ovat varsinkin vanhempien sukupolvien kohdalla usein jääneet kotirouviksi, joten heidän ammatiaan ei ole katsottu aiheelliseksi mainita. Tämän lisäksi eliittitasolla isän koulutus periytyy vahvemmin kuin äidin, vaikka väestötasolla koulutus periytyy usein nimenomaan äidiltä (Ruostetsaari 2015). Mikäli eliitin jäsen on perinyt asemansa vanhemmaltaan, on se merkki eliitin sulkeutuneisuudesta.

Eliittisektori (tai eliittiryhmä) -jaottelu taas viittaa siihen yhteiskuntaelämän alueeseen, jolta kukin henkilö on rekrytoitunut eliittiin. Luokittelu on tehty mukaillen Ruostetsaaren eliittikuvausta (ks. Ruostetsaari 2014, 66–71 ja tämän tutkielman s. 7). Sektorit ovat kulttuurin, tieteen, elinkeinoelämän, hallinnon, politiikan, joukkotiedotuksen ja järjestöelämän eliitit (Ruostetsaari 2014). Eliittisektori- jaottelu on kattava ja tietoa hyvin tiivistävä, minkä vuoksi se päätettiin valita luokituksiksi. Kulttuurieliittiin kuuluu tässä aineistossa esimerkiksi taiteilijoita ja muusikoita. Tiede- eliittiin kuuluu enimmäkseen professoreita, ja elinkeinoelämän eliittiin kuuluu monia yritysten toimitusjohtajia. Hallintoeliittiin kuuluu esimerkiksi valtion- ja paikallishallinnon ylimpiä virkamiehiä sekä kirkon ja oikeuslaitoksen ylimpiä vaikuttajia. Poliittiseen eliittiin kuuluu enimmäkseen kansanedustajia ja puolueiden merkittävimpiä henkilöitä. Joukkotiedotuseliittiin kuuluu uutistoimitusten johtajia sekä muita toimittajia. Järjestöeliittiin kuuluu työmarkkinajärjestöjen ja muiden järjestöjen johtajia.

Kulttuurihallinto erotettiin kulttuurieliitistä, koska haluttiin erottaa taidetta tuottavat henkilöt siitä hallinnoivasta eliitistä. Kulttuurihallintoon kuuluu erilaisia taidebyrokraatteja, kuten museoiden ja gallerioiden johtajia. He ovat siis portinvartijoina, joilla on valtaa päättää, kenellä on pääsy kulttuurieliittiin. Urheilijat erotettiin myös omaksi luokakseen, sillä urheilijoita ei ole perinteisesti mielletty valtaeliitin osaksi, vaan pikemminkin yhden erityisalan huippuosajiksi. Toisaalta urheilijat ovat kulttuurieliitin tapaan merkittäviä julkisuuden mielipidevaikuttajia, jotka käyttävät siten yhteiskunnallista valtaa. Lisäksi urheilijoiden käsittämistä eliitin osana puoltaa se, että he ovat ylipäättään läpäisseet *Who's Who* -seulan. Urheilijoiden ja kulttuurihallinnon lisäksi luokitukseseen lisättiin muut-luokka epäselvyyksien varalta.

Harrastuksia kuvaavat muuttujat

Harrastuksista luokiteltiin kaikkien mainittujen harrastusten määrä numeerisesti. Seuraavaksi kukin harrastus (maksimissaan viisi) kirjattiin koodausmatriisiin avoimena eli sellaisenaan. Sitteen avoimena kirjattu harrastus kirjattiin luokiteltuna. Mainitut harrastukset luokiteltiin laajan, 36-luokkaisen ryhmitäyksen mukaisesti (ks. Liitteet 1 ja 2). Luokittelussa on mukana yksittäisiä harrastuksia ja laajemman spektrin vapaa-ajanviettotapoja sisältäviä luokkia. Aineistosta luokiteltiin yksittäin aiemman tutkimuksen perusteella (esim. Ruuskanen 2009a, 26–27; Ruostetsaari 2014, 166–170) yleiseksi todettuja harrastuksia (esimerkiksi liikunta, kirjallisuus ja musiikki), aineistoon tutustumisen jälkeen yleiseltä vaikuttavia harrastuksia (esim. ruoanlaitto, matkailu), ja tutkimuskirjallisuudessa mainittuja perinteisiä eliitin harrastuksia (tennis, golf,

purjehdus). Osa (kohdat 19–25) luotiin mukaillen Ruostetsaaren eliittitutkimuksen harrastusjaoittelua (Ruostetsaari 2014, 163), sillä se todettiin sopivan yleiseksi ja siten toimivaksi. Luokituksia lisättiin koodauksen aikana, koska esimerkiksi kädentaitoihin ja peleihin liittyvät harrastukset olisi muutoin jouduttu lisäämään muut-kategoriaan. Kohdat 31–36 lisättiin WW-aineiston koodauksen aikana. Esimerkiksi kävely, kriketti ja junat (bongaus, pienoismallit ym.) tuntuivat olevan yleisiä harrasteita Britanniassa. WW-koodauksen aikana lisätyt harrastukset lisättiin myös KKO-aineiston koodausmatriisiin.

Henkilötietoartikkeleista ei koodattu muita tietoja, kuten ura-, virka- tai esimerkiksi julkaisu-luettelotietoja. Vaihtelua on paljon, joten luokittelujen tekeminen olisi ollut hankalaa, minkä lisäksi työtunteja olisi kerääntynyt runsaasti. KKO-matrikkeleissa kysytään puoluekantaa, mutta se päätettiin jättää pois koodausprosessista. Ruuskasen mukaan KKO-aineistossa vuoden 1959 jälkeen syntyneestä sukupolvesta suurin osa (83 %) ei ilmoita puoluekantaa (Ruuskanen 2009a, 25). Siten sen koodaaminen tuskin olisi tuottanut merkittävää lisäinformaatiota. Britti-versiossa ei puoluekantaa mainita, joten vertailtavuuttakaan ei olisi ollut. Lisäksi arvonimiä ja kunniamerkkejä ei koodattu, koska niiden kansallisuuden vuoksi vertailtavuus olisi ollut heikko.

3.4 Analyysimenetelmät

Tutkielmassa tarkastellaan pitkittäisaineistoa kvantitatiivisen sisällönanalyysin keinoin tutkien, miten eliittirakenne on avautunut vuosien 1970, 1990 ja 2010 välillä. Tutkielman menetelmällisenä päätavoitteena on tehdä kuvailevaa tilastoanalyysiä. Kuvailevassa analyysissä tiivistetään tietoa ja annetaan kokonaiskuva muuttujien yhteisvaihtelusta (Kvantimotv 2004). Tätä tehdään ristiintaulukointien ja keskiarvotaulukoiden avulla keskittyen ajallisiin muutoksiin ja maittaisiin eroihin. Ristiintaulukointi on sosiaalitieteissä tavanomainen tapa havainnollistaa kahden tai useamman muuttujan välistä riippuvuutta (Metsämuuronen 2003, 452; Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 2002, 175).

Kuvailevassa tilastoanalyysissä ei ole päätavoitteena yleensä yleistysten tekeminen johonkin laajempaan perusjoukkoon (Kvantimotv 2004). Lisäksi koska kyseessä ei ole puhtaalla satunnaisotannalla tehdystä tutkimuksesta, yleistysten tekeminen ole mielekäästä. Tästä syystä tilastolliset testit (esim. χ^2 -testi) on jätetty pois analyysistä. Tämä ei toisaalta tarkoita, etteikö tutkimuksessa voisi pyrkiä selittämään ilmiötä (Alkula ym. 2002, 187). Tutkielma on siis kuvaileva,

mutta sisältää myös selittäviä osia. Tarkoituksena on ilmiön ymmärtäminen: erojen havainnointi maiden välillä ja erojen tulkinta kontekstien erilaisuus huomioon ottaen. Yleistämisen sijaan tulkintaan keskittyvä tutkimus ohjaa esittämään *miksi-* ja *miten-* kysymyksiä, jotka johdattavat syvempään ilmiön ymmärtämiseen (Tervonen-Gonçalves & Oinonen 2012, 12).

Tutkimusote on vertaileva. Vertailun avulla voidaan tehdä ilmiötä ymmärrettäväksi suhteuttamalla sitä ja sen ilmenemistä erilaisissa ympäristöissä. Yhtä yhteiskunnallista tai sosiaalista ilmiötä ei voida tarkastella irrallaan muista yhteiskunnallisista ilmiöistä, joten vertailujen tekeminen on luontaista yhteiskuntatieteille (Durkheim 1982 [1895]). Vertaileva tutkimus on myös yksi yhteiskuntatutkimuksen alalaji, eikä sen määritelmästä vallitse täyttä yksimielisyyttä. Yleensä se määritellään kuitenkin tutkimukseksi, jossa vertaillaan sosiaalista ilmiötä johdonmukaisesti vähintään kahdessa maassa, yhteiskunnassa tai kulttuurissa. Tutkittava ilmiö on analysoitava suhteessa siihen ajalliseen ja paikalliseen kontekstiin, jossa se ilmenee. (Oinonen & Alestalo 2006, 209.)

Seuraavissa analyysiosiossa kuvataan aineiston jakautumista valittujen muuttujien mukaan ristiintaulukoiden, perusjakaumien ja keskiarvovertailujen avulla. Analyysi jakautuu kolmeen pääluokkaan, joista ensimmäisessä käsitellään nuoren eliitin sosiodemografista taustaa, toisessa nykyasemaa ja kolmannessa kulttuuripääomaa harrastusten ilmentämänä. Huomio kiinnitetään ennen kaikkea ajalliseen muutokseen kahden maan eliittirakenteissa, ja muutosta maiden välillä vertaillaan keskenään. Jokaisessa luvussa muutosta pohditaan eliittirakenteen avautumisen näkökulmasta. Tuloksia vertaillaan aikaisempaan tutkimukseen, siltä osin kuin aiempaa tietoa on saatavilla. Vertailua tehdään systemaattisimmin Ruuskasen ja kumppanien (2010, 2009a) sekä Ruostetsaaren (2014) eliittitutkimuksiin, sillä tutkielma on saanut näiltä erityisen paljon vaikutteita. Lisäksi Ruuskanen käyttää tutkimuksissaan KKO-aineistoa, joten vertailu on mielekästä. Jokaisessa pääluvussa tehdään lisätarkasteluja, joissa ristiintaulukoidaan muuttujia keskenään. Silloin, kun lisätarkasteluissa tulee esiin vain vähän uutta tietoa, tuloksia käsitellään lyhyesti kirjallisesti ja varsinaiset taulukot esitetään Liitteessä 4.

4 Nuoren eliitin sosiodemografinen tausta

Tutkielman analyysissä tutkitaan, miten *Kuka kukin on-* ja *Who's Who* -aineistojen nuori eliitti jakautuu valikoitujen muuttujien mukaan. Nuoren eliitin sosiodemografista taustaa kuvaaviksi muuttujiksi valittiin syntymävuosi ja siitä johdettu ikä, sukupuoli ja koulutustausta. Muita sosiodemografisia muuttujia, kuten syntymäpaikkaa ja vanhemman ammattiryhmää, käsitellään seuraavassa luvussa nykyaseman yhteydessä. Tämä analyysiluku on seuraavia lyhyempi ja yksinkertaisempi, koska uusia muuttujia käsiteltäessä otetaan aina jo valmiiksi käsiteltyjä muuttujia huomioon.

4.1 Syntymävuosi ja ikä

Tässä luvussa eritellään, miten eliitti jakautuu syntymävuoden ja iän mukaan. Syntymävuodet on luokiteltu 12-luokkaiseksi. Syntymävuosimuuttujasta tehtiin neliluokkainen ikämuuttuja, jonka avulla voidaan tarkastella tarkemmin eri ikäryhmien esiintyvyyttä koko aineistossa. Nuoren eliitin syntymävuosi ja ikä määräytyvät tietysti suoraan otoksen rajauksien perusteella, mutta tässä luvussa ollaan kiinnostuneita siitä, miten nämä muuttujat jakautuvat tämän raamin sisällä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ollaan kiinnostuneita esimerkiksi siitä, miten 25–45-vuotiaiden ikäryhmän sisällä vanhimmat henkilöt painottuvat.

Taulukkoon 1 on luokiteltu aineiston henkilöiden syntymävuodet maan mukaan. Vuosien 1925–1945 välillä syntyneet ovat siis vuoden 1970 kirjasta, vuosina 1945–1965 syntyneet 1990 painoksesta ja vuosien 1965–1985 välillä syntyneet vuoden 2010 kirjasta.¹⁵ Vuosiluokkien välillä on selkeät erot, mutta jakaumat ovat samankaltaiset maiden välillä. Kunkin kirjan vanhimpien eliitin jäsenien syntymävuodet painottuvat selkeästi.

Vuosina 1945–1949 syntyneitä on selvästi eniten molemmissa maissa (408 henkilöä) (ks. Taulukko 1). Erityisen vahva yliedustus kyseisellä kohortilla on Suomea koskevassa aineistossa. Havainto tukee yleistä käsitystä siitä, että suuret ikäluokat ovat olleet yliedustettuna suomalaiseliitissä. Eroja ei maiden välillä ei juurikaan ole, mutta yksittäinen ero maiden välillä on vuosina 1965–1969 syntyneiden osuuksissa: Britanniassa osuus on jokseenkin isompi kuin

¹⁵ Luokittelu tällaisenaan menee hieman ristiin, sillä esimerkiksi luokassa 1945–1949 on 1990 otoksen vanhimpien henkilöiden lisäksi 1970 painoksen nuorimmat henkilöt. Toisaalta tämä on pieni ongelma, sillä 25-vuotiaita on aineistossa vähän, yhteensä 10 henkilöä.

Suomessa. Toisaalta Suomen aineistossa on hieman enemmän vuoden 1970 jälkeen syntyneitä. Tätä selittää se, että Suomen kirjasarjan sisäänottokriteereitä on höllennetty 1990-luvulla hieman, jotta eliittikuvaus monipuolistuisi ja kirjasarjan virkamiesvaltaisuus lievenisi. Mukaan on otettu enemmän kulttuurin, tieteen ja yritys-elämän voimahahmoja. Tämän muutoksen johdosta nuoremmat ovat päässeet paremmin esille. (Hämäläinen 1995.)

Taulukko 1. Nuoren eliitin luokitellut syntymävuodet maan mukaan, %

	FIN	BR	Kaikki
1925–1929	18	19	19
1930–1934	9	8	8
1935–1939	5	4	4
1940–1944	1	2	2
1945–1949	23	22	23
1950–1954	8	8	8
1955–1959	2	2	2
1960–1964	0	1	1
1965–1969	16	23	19
1970–1974	10	8	9
1975–1979	7	2	4
1980–1985	1	1	1
Yhteensä (N)	100 (900)	100 (900)	100 (1800)

Nuoren eliitin keskimääräistä ikää tarkastellaan keskiarvojen avulla (ks. Taulukko 2). Iän mukaan tarkasteltuna aineisto jakautuu samaan tapaan kuin syntymävuoden tarkastelu antaa odottaa, joten ikätarkastelu lähinnä selkeyttää syntymävuositarkastelun tuloksia. Ikäjakauma painottuu selvästi iäkkäämpien puolelle, sillä ikäspektrin ollessa 25–45 vuotta, keski-ikä on 40 vuotta. Nuoren brittieliitin keskimääräinen ikä on 41 ja suomalaiseliitin 40. Keski-ikässä ei siis ole kovin merkittävää eroa maiden tai vuosien välillä, eikä muutosta suuntaan tai toiseen voida todeta olevan.

Taulukko 2. Nuoren eliitin keskimääräinen ikä vuoden ja maan mukaan.

	FIN	BR	Kaikki
1970	40	40	40
1990	42	41	41
2010	39	41	40
Kaikki	40	41	40

Iän painottuminen vanhempien puolelle ei ole yllättävää, koska aiemmat tutkimukset tukevat havaintoa. Johanna Jääsaaren mukaan elämän valtavaihe alkaa elämän aktiivivaiheen jälkeen, 41-vuotiaana ja päättyy 65-vuotiaana (ks. Ruostetsaari 2014, 92). Myös Ruuskasen mukaan henkilöillä kestää 30–40 vuotta saavuttaa asema, jonka kautta tiedot tulevat KKO-kirjaan (Ruuskanen 2009a, 19). Eliitti on siis olemuksellisesti varsin iäkästä, ja alle 40-vuotiaille on vaikeampaa päästä eliittiin.

Mielenkiintoista kuitenkin on, että nuori eliitti on Britanniassa keskimäärin aavistuksen vanhempaa kuin Suomessa, vaikka eliitissä on enemmän alle 30-vuotiaita (ks. Liitetaulukko 1). Alle 30-vuotiaiden suurempaan osuuteen vaikuttaa aatelistarvo. WW-teokseen pyydetään mukaan kaikki aatelistet, mikä mahdollistaa sellaisten nuorten aatelisten pääsyn kirjaan, joilla ei ole mainittavia meriittejä. Aatelistarvo on yleinen eliitin nuorimmalla osalla, sillä 25–30-vuotiaista yhteensä 74 prosentilla on aatelistarvo (ks. Liitetaulukko 2). 31–35-vuotiaista edelleen yli puolella on aatelistarvo, mutta sitä vanhemmissa aatelisttomat ovat selvässä enemmistössä. Nuorten aatelisten osuus laskee ajan myötä lähes olemattomaksi koko aineistoon verrattuna, ja lasku pienentää samalla eliitin nuorimman ikäryhmän (alle 36-vuotiaiden) osuutta aineistossa varsin merkittävästi (ks. Liitetaulukko 1).

Eliitin vanheneminen ei siten välttämättä ole merkki eliitin sulkeutumisesta, vaan Iso-Britannian tapauksessa aatelisten määrän vähenemisestä. Englannissa aateluuden kautta periytyvän eliittistatuksen merkitys on heikentynyt, ja mitä ilmeisimmin siten myös meritokraattinen järjestelmä on vahvistunut. Suomen nuoren eliitin aavistuksenomaista nuorenmista selittää aiemmin mainittu kirjasarjan sisäänottokriteerien muutos. Toisaalta väestön elinajanodote on noussut jatkuvasti (Tilastokeskus 2015), joten voitaisiin automaattisesti odottaa, että myös eliitin keskimääräinen ikä nousee ajan myötä. Voidaan siis varovaisesti todeta, että eliitti on avautunut hieman iän osalta molemmissa maissa, sillä Britanniassa eliittistatuksen perimisen merkitys on vähentynyt ja Suomessa sen kriteerit ovat avautuneet. Näiden tarkastelujen perusteella ei kuitenkaan voida vielä kovin varmasti todeta mitään eliittirakenteen muutoksesta. Eliitti voi olla entistä avoimempi nuorimmille henkilöille, mutta tämä voi koskea ainoastaan tiettyjä eliitin osia. Tähän palataan myöhemmissä luvuissa.

4.2 Sukupuoli

Sukupuolittainen tarkastelu osoittaa, että kokonaisuudessaan nuori eliitti on odotetusti miehistä: yli 80 prosenttia edustaa miehiä (ks. Taulukko 3). Suomessa naisten osuus on keskimäärin viidesosan verran ja Iso-Britanniassa vain 13 prosenttia. Naisten osuus kuitenkin kasvaa molemmissa maissa. Brittieliitissä osuus kasvaa hitaasti alle kymmenesosasta lähes neljännekseen. Suomalaisnaisten osuus kasvaa nopeammin kymmenesosasta yli kolmasosaan 2010-luvulle tultaessa. Suomessa naisten osuus on jokaisena ajankohtana korkeampi kuin Britanniassa. Ajan myötä ero kasvaa: vuonna 1970 naisia oli maiden eliitissä käytännössä yhtä paljon, kun taas vuonna 2010 maiden välinen ero on varsin merkittävä.

Taulukko 3. Nuoren eliitin sukupuoli vuoden ja maan mukaan, %.

	1970		1990		2010		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Mies	90	93	84	90	64	77	83
Nainen	10	7	16	10	36	23	17
Yhteensä (N)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (1800)

Tämän osion tulos tukee asetettuja hypoteeseja, sillä nuori eliitti on avautunut naisille ajan myötä. Suomalainen eliitti on lisäksi avoimempi, ja se on avautunut nopeammin kuin Iso-Britannian eliitti. Naisten asema paranee koko suomalaiseliitissä myös aiemman tutkimuksen mukaan. Ruostetsaaren mukaan naisten osuus Suomen valtaeliitistä on tuplaantunut, ollen vuonna 2011 26 prosenttia (Ruostetsaari 2014, 94–97). Ruuskasen tutkimusten mukaan naisten osuus kirjasarjassa, vuosina 1959–1979 syntyneiden keskuudessa, on 30 prosenttia (Ruuskanen 2009a, 23). Kun tarkastelu kohdennetaan tämän tutkielman tapaan osaryhmään eli alle 45-vuotiaaseen eliittiin 2010-luvulla, havaitaan naisten osuuden olevan suurempi kuin tarkasteltaessa koko eliittiä aiempien tutkimusten avulla. Tästä voidaan varovaisesti päätellä, että naisten asema on paranemassa edelleen (lähi)tulevaisuudessa. Nuoren eliitin kokoonpanon tarkastelun avulla voidaan siis ennakoida koko eliitin rakennetta tulevaisuudessa.

Toisaalta herää kysymys, kasvaako naisten osuus nuoressa eliitissä tasaisesti, vai koskeeko naisten aseman paraneminen vain tiettyjä ryhmiä? Koska analyysissä otetaan huomioon jo käsiteltyjä muuttujia aina uusiin edetessä, voidaan tässä yhteydessä tarkastella eliitin sukupuolta ikään verrattuna. Ikä uudelleenluokiteltiin kahteen luokkaan, koska kiinnostavinta aineistossa on alle 40-vuotiaiden ja sitä vanhempien väliset erot. Taulukosta 4 nähdään, että Suomessa iällä

ja sukupuolella on yhteys, mutta Iso-Britanniassa yhteyttä ei ole lainkaan. Suomessa 25–39-vuotiaan eliitin ikäryhmässä on selvästi laajempi edustus naisia kuin yli 40-vuotiaiden joukossa. Naisten määrä on siis kasvanut ennen kaikkea eliitin nuorimmassa osassa. Sukupuolitarkastelua tarkennetaan lisää seuraavissa luvuissa.

Taulukko 4. Nuoren eliitin sukupuoli kaksiluokkaisen iän ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	25–39	40–45	25–39	40–45	
Mies	73	83	87	87	83
Nainen	27	17	14	13	17
Yhteensä (N)	100 (321)	100 (579)	100 (274)	100 (626)	100 (1800)

4.3 Koulutustausta

Nuoren eliitin koulutusta tarkastellaan koulutustasoina. Koulutus luokiteltiin Taulukkoon 5 kolmiluokkaiseksi siten, että ylemmän tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet uudelleenluokiteltiin samaan kategoriaan. Korkeakoulututkintojen nimikkeet ovat muuttuneet ajan saatossa, jonka lisäksi joissain koodatuissa artikkeleissa jäi epäselväksi, onko suoritettu tutkinto tosiasiaa ylempi vai alempi. Muutokset tehtiin siis tarkastelun luotettavuuden parantamiseksi. Luokkien yhdistämisen lisäksi Suomen aineistosta uudelleenluokiteltiin luokat ”ylioppilastutkinto” ja ”perusaste tai ammatillinen tutkinto” luokkaan ”ei korkeakoulututkintoa”, jotta koulutusluokittelusta saadaan yhdenmukainen maiden välillä. Tutkijakoulutus-luokka sisältää jatkokouluttautuneet eli tohtorit ja lisensiaatit.

Taulukko 5. Nuoren eliitin kolmiluokkainen koulutusaste vuoden ja maan mukaan, %.

	1970		1990		2010		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Tutkijakoulutus	37	14	35	13	25	7	22
Korkeakoulututkinto	52	58	51	69	54	76	60
Ei korkeakoulututkintoa	11	28	14	18	21	17	18
Yhteensä (N)	100 (290)	100 (284)	100 (297)	100 (285)	100 (298)	100 (289)	100 (1743) ^a

^a Huom. Kokonaismäärä jää vajaaksi 1800:sta, koska kaikista henkilötietoartikkeleista ei ilmennyt henkilön koulutusta.

Valtaosalla aineiston henkilöistä, 82 prosentilla, on vähintään korkeakoulututkinto. Suomen aineistossa osuus on hieman korkeampi kuin Iso-Britannian aineistossa. Vaikka korkeasti koulutettujen osuudet ovat suuria, siitä huolimatta tutkijakoulutettujen osuus eliitistä laskee ajan

myötä. Suomessa osuus laskee 37 prosentista neljäsosaan ja Britanniassa 14 prosentista puoleen siitä. Muutoinkin Britanniassa tutkijakoulutettujen osuudet ovat reilusti pienempiä koko ajankaksolla Suomeen verrattuna. Karkeasti ottaen Britanniassa on tutkijakoulutettuja noin kolmasosa Suomen osuuksista kautta ajan.

Ylemmän tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on Suomessa varsin stabiili, mutta Britanniassa luokan osuus kasvaa lähes viidenneksen. Korkeakoulututkinnon suorittaneita on vuonna 2010 Suomessa yli puolet aineiston henkilöistä ja Britanniassa peräti 76 prosenttia. Ylipäättään Suomessa koulutus jakautuu tasaisemmin eri tasoille, kun Britanniassa korkeakoulututkinto korostuu jokaisena ajankohtana. Korkeakouluttamattomien osuuksien kehitys on ristiriitainen: Suomessa ryhmän osuus lähes kaksinkertaistuu 21 prosenttiin ja Britanniassa osuus putoaa hieman alle Suomen tason. Toisaalta Suomessa ilmiötä voidaan selkeyttää, kun otetaan huomioon ylioppilastutkinnon suorittaneet: pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneiden osuus nousee viidestä prosentista 16:een. Pelkän perusasteen ja/tai ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus pysyy kohtalaisen stabiilina ja pienenä.

Nuori eliitti on siis korkeasti koulutettua, ja koulutus on vahva edellytys eliittiin pääsulle. Tämä pätee molempiin maihin sekä tämän että aiempien tutkimusten mukaan. Ruuskanen ja kumppanien KKO-tutkimuksen mukaan vuoden 1959 jälkeen syntyneiden eliitin jäsenten keskuudessa 91 prosentilla on vähintään ylioppilastutkinto. Akateeminen tutkinto on noin 80 prosentilla tämän ikäryhmän eliitistä. Alimman koulutusryhmän eli peruskoulun tai ammatillisen koulutuksen hankkineiden osuus alenee voimakkaasti. (Ruuskanen ym. 2010, 52–53; Ruuskanen 2009a, 20–21.) Ruostetsaaren mukaan suomalaisesta valtaeliitistä 92 prosenttia on suorittanut vähintään saman tutkinnon ja osuus on kasvanut (Ruostetsaari 2014, 113). Tässä aineistossa vähintään ylioppilastutkinto on vielä useammalla. Korkeaa asemaa on siis likipitään mahdollista saavuttaa ilman sivistävää koulutusta.

Tarkastelun tulokset tukevat tutkielman hypoteeseja. Suomalainen nuori eliitti on hieman avautunut ajan saatossa koulutuksen osalta, koska tutkijakoulutettujen osuus on laskenut samalla kun pelkän ylioppilastutkinnon avulla eliittiin nousseiden osuus kasvanut. Suomalainen eliittirakenne näyttäytyy hieman avoimempänä kuin Iso-Britannian ja se myös avautuu nopeammin. Toisaalta on otettava huomioon koko yhteiskunnan tasolla tapahtuneet muutokset kouluttautumisessa. 1900-luvun lopulla tapahtuneen koulutusekspansion myötä koko väestön koulutustaso

on noussut, mikä voi selittää osittain aineistossa havaittavia muutoksia. Joka tapauksessa, eliittiin on 2010-luvulla hieman entistä paremmat mahdollisuudet nousta kaikenlaisista koulutustaustoista, vaikka pelkällä ammatillisella tai perusasteen tutkinnolla on edelleen äärimmäisen vaikea saavuttaa eliittiasemia. Brittiläinen nuori eliitti on Suomen nuorta eliittiä suljetumpi, sillä korkeakoulututkinto on vahvempi edellytys eliittiin pääsulle kuin Suomessa. Britanniassa korkeakoulutettujen osuudet ovat huomattavan korkeita, ja sitä alemmin kouluttautuneiden osuudet ovat laskeneet ajan myötä.

Koulutustarkastelua syvennetään edelleen seuraavissa luvuissa¹⁶. Tässä yhteydessä on kuitenkin aiheellista ottaa huomioon iän ja sukupuolen vaikutus nuoren eliitin koulutustaustaan. Iällä on yhteys koulutustasoon molemmissa maissa, sillä 25–39-vuotiaat ovat alemmin koulutettuja kuin sitä vanhemmat (ks. Liitetaulukko 3). Aiemmassa luvussa todettiin, että nuoren eliitin naiset ovat Suomessa edustetumpia nuoremmassa eliittiryhmässä. Taulukko 6 taas osoittaa naisten olevan keskimäärin alemmin koulutettuja kuin miesten. 25–39-vuotiaiden alempaa koulutustasoa selittää siis se, että ryhmä sisältää paljon eliittiin kuuluvia naisia, jotka ovat miehiä alemmin koulutettuja. Taulukosta nähdään, että Suomessa yli kolmasosalla miehistä on tutkijakoulutus, kun taas naisilla alle viidesosalla. Naiset ovat myös hieman miehiä edustetumpia ”ei korkeakoulututkintoa” -ryhmässä. Iso-Britanniassa erot sukupuolten kouluttautumisessa eivät ole niin merkittäviä.

Taulukko 6. Nuoren eliitin kolmiluokkainen koulutusaste sukupuolen ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	M	N	M	N	
Tutkijakoulutus	36	18	12	7	18
Korkeakoulututkinto	50	62	68	68	62
Ei korkeakoulututkintoa	14	20	21	25	20
Yhteensä (N)	100 (699)	100 (186)	100 (742)	100 (116)	100 (1743)

¹⁶ Iso-Britannian osalta ei saavuteta kovin syvällistä kuvaa eliitin koulutuseroista, mikäli ei oteta huomioon eri yliopistojen erilaisia merkityksiä. Britanniassa valta-asemissa olevilla on huomattavan usein koulutus tietyistä yliopistoista, ja eri yliopistojen statuserot ovat laajalti tunnistettuja (esim. Savage 2015, 232–247). Yliopistot koodattiin aineistonkeruuvaiheessa, mutta tämän tutkielman kontekstissa niitä ei kuitenkaan käsitellä, sillä se sekoitaisi analyysin rakennetta, joka keskittyy Suomen ja Britannian väliseen vertailuun.

4.4 Yhteenveto

Tässä luvussa on käsitelty nuoren eliitin sosiodemografista taustaa ja sen muutosta syntymävuoden ja iän, sukupuolen sekä koulutustaustan näkökulmista. Syntymävuoden ja iän tarkastelussa huomattiin, että nuori eliitti on painottunut molemmissa maissa yli 40-vuotiaisiin. Iso-Britannian aineistossa nuorimpien eliitin jäsenten (alle 36-vuotiaiden) osuus vähenee, mikä liittyy aatelisten osuuden merkittävään vähenemiseen eliitissä. Meritokraattinen järjestelmä vaikuttaa siis vahvistuneen, koska aateluuden kautta perityt eliittiasemat ovat jääneet marginaaliin. Toisaalta väestön elinajanodote on noussut jatkuvasti (Tilastokeskus 2015), joten voitaisiin automaattisesti odottaa, että myös eliitin keskimääräinen ikä nousee ajan myötä. Tätä ei kuitenkaan ole tapahtunut. Ikätarkastelun perusteella voidaan todeta varovaisesti, että eliittirakenteet ovat hieman avautuneet, sillä eliitin keski-ikä ei ole noussut ja Britanniassa muodollisesti perityn eliittiaseman merkitys on vähentynyt.

Sukupuolitarkastelussa havaittiin, että naisten osuus eliitissä jää kokonaisuudessaan keskimäärin vajaaseen viidesosaan, mutta osuus kasvaa ajan myötä. Nuori eliitti on siis avautunut naisille ajan kuluessa molemmissa maissa, ja odotusten mukaan suomalaiseliitti on avautunut vertailupariaan nopeammin. Britanniassa naisten on merkittävästi vaikeampaa saavuttaa yhteiskunnan ylimpiä asemia. Avautumisesta huolimatta myös suomalainen eliitti on huomattavan miehinen edelleen 2010-luvulla. Ilmiön taustalla on rakenteellisia syitä, kuten se, että naiset eivät aikaisemmin ole voineet edetä kaikissa instituutioissa, kuten Puolustusvoimissa, miesten tavoin (Ruuskanen 2009a, 28). Lisäksi sukupuolen ja iän keskinäistarkastelussa selvisi, että naisten edustus Suomessa on vinoutunut iän mukaan. Alle 40-vuotiaan eliitin ikäryhmässä on selvästi laajempi edustus naisia kuin yli 40-vuotiaiden joukossa. Suomessa naisten määrä on kasvanut siis ennen kaikkea eliitin nuorimmassa osassa.

Koulutustarkastelussa selvisi odotusten mukaisesti, että nuori eliitti on yleisesti hyvin korkeasti koulutettua, joten yhteiskunnallisesti merkittäviin asemiin vaaditaan koulutusta. Huolimatta korkeasta koulutustasosta, ylimmän koulutuksen opiskelleiden eliitin jäsenten osuudet laskevat. Iso-Britanniassa tutkijakoulutuksen lasku siirtyy korkeakoulutettujen osuuteen, joka nousee merkittävästi. Suomessa taas merkittävää on korkeakouluttamattomien (pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneiden) osuuden kasvu. Suomalainen nuori eliitti täten avautuu nopeammin kuin Britannian eliitti, sillä eliittiin on hieman paremmat mahdollisuudet päästä myös yliopistotutkintoa alemmalla koulutuksella. Lisäksi koulutustarkastelussa havaittiin, että Suomessa koulu-

tuksella ja sukupuolella on yhteys; miehet ovat koulutetumpia kuin naiset. Havainto on mielenkiintoinen siitä näkökulmasta, että väestötasolla naiset ovat päinvastoin nykyään miehiä kouluttautuneempia Toisaalta, miehillä oli vielä 1970-luvulla naisia useammin korkeakoulutuskinto. (Naumanen & Silvennoinen 2010, 68–69.) Iso-Britanniassa ero ei ole yhtä merkittävä kuin Suomessa.

Tutkielmalle asetetut hypoteesit toteutuvat yleisesti ottaen nuoren eliitin sosiodemografisen taustan osalta. Molempien maiden nuoret eliitit ovat siis avautuneet ajan myötä, ja Suomen eliitti on avautunut vastinpariaan nopeammin. Iso-Britannian eliittirakenne on suljetumpi, ja muutos maassa on hitaampi. Suomalaiseen eliittiin on 2010-luvulla entistä helpompi päästä sellaisista taustoista, jotka ovat aikaisemmin olleet marginaalisia. Ainut yksittäinen tekijä, jossa muutos näkyy heikosti, on ikä. Eliitin keskimääräinen ikä on varsin stabiili, joten edelleenkin harvoin eliittiasemiin pääsee alle 40-vuotiaana. Luvussa kuitenkin todettiin, että tästä huolimatta eliitti on avautunut myös iän puolesta. Tarkempi pohdinta havaittujen muutosten syistä ja seurauksista ovat luvussa 7.

5 Nuoren eliitin nykyasema

Tässä luvussa eritellään, miten nuori eliitti jakautuu nykyasemaa kuvaavien muuttujien mukaan. Muuttujia ovat henkilön asuinpaikka/aktiivisuusalue, ammatti ja eliittisektori. Kaikkien alalukujen yhteydessä tehdään lisätarkasteluja, joiden avulla kokonaiskuva syvenyy ja tarkentuu. Lisätarkasteluissa edellisessä luvussa käsitellyt ja muodostetut muuttujat toimivat selittävinä muuttujina nykyasemaa kuvaaville muuttujille. Aktiivisuusalue- ja ammatti-luvuissa tehdään keskinäistarkasteluja, joiden avulla tutkitaan, millaista eliitin maantieteellinen ja sosiaalinen liikkuvuus on aineistossa.

5.1 Aktiivisuusalue

Tässä luvussa nuoren eliitin nykyasemaa tarkastellaan asuinpaikan (Suomen aineisto) ja aktiivisuusalueen (Britannian aineisto, ks. s. 34–35) kautta. Muuttujaa kutsutaan selkeyden vuoksi aktiivisuusalueeksi. KKO-aineiston ”Helsinki” ja ”Muu pääkaupunkiseutu” -kategoriat on uudelleenluokiteltu yhteen, jotta koko aineistoa voidaan tarkastella yhdessä taulukossa. Mielenkiinnon kohteena on, onko nuori eliitti keskittynyt tietyille alueille, ja onko keskittymisessä tapahtunut muutoksia. Kokonaisuudessaan eliitin aktiivisuusalue onkin selvästi keskittynyt pääkaupunkeihin, koska 54 prosenttia henkilöistä asuu maansa pääkaupunkiseudulla (ks. Taulukko 7). Muissa isoissa kaupungeissa toimii vain hieman alle kymmenesosa eliitistä ja muilla alueilla maan sisällä noin kolmasosa. Ulkomailla operoi keskimäärin kahdeksan prosenttia eliitistä.

Taulukko 7. Nuoren eliitin neliluokkainen aktiivisuusalue vuoden ja maan mukaan, %.

	1970		1990		2010		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Pääkaupunki ja pk-seutu	62	41	58	45	55	61	54
Iso kaupunki	16	3	15	5	12	5	9
Muu alue	21	38	24	42	29	26	30
Ulkomaat	1	17	3	8	4	9	8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(300)	(295)	(300)	(287)	(299)	(260)	(1741)

Suomen aineistossa muutokset ovat sen verran pieniä, ettei niitä voida pitää kovin merkittävinä. Yhteenlaskettuna pääkaupunkiseudun ja suurten kaupunkien osuudet ovat kuitenkin laskeneet 12 prosenttiyksiköllä. Muun Suomen osuus on kasvanut tarkasteluajanjakson alusta. Karkeasti

ottaen keskittyneisyys suuriin kaupunkeihin on siis hieman vähentynyt ja eliitti on hajaantunut muualle Suomeen. Lisäksi ulkomailla asuvan suomalaiseliitin osuus on kasvanut aavistuksen. Vaikka muutos ei ole kovin suuri, suomalainen eliitti on kuitenkin avautunut ajan myötä aktiivisuusalueita tarkastellessa. Eliittiin on täten helpompi rekrytoitua sellaistenkin, jotka asuvat muualla kuin pääkaupunkiseudulla tai suurissa kaupungeissa. Muutoksen merkittävyyttä lisää se, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että kaupungistuminen luonnehtii vuosien 1970–2010 välillä tapahtuvaa yhteiskunnallista muutosta.

Sen sijaan Iso-Britanniassa eliitin pakkautuminen Lontooseen ja lähialueille on selvästi kasvussa. Pääkaupunkiseudulla operoivien osuus on kasvanut neljäsosalla vuodesta 1970. Eliitti on siis keskittyneempää pääkaupunkiseudulle kuin Suomessa ja huomattavasti harvempi eliitin jäsen toimii Britannian muissa isoissa kaupungeissa verrattuna Suomeen. Vuosina 1970 ja 1990 brittieliitti oli vastinettaan enemmän hajallaan maan muissa osissa, mutta vuonna 2010 enää 26 prosenttia, vähemmän kuin Suomessa, vaikutti pienemmillä paikkakunnilla. Ulkomailla vaikuttavien osuus on laskenut Britanniassa vuoden 1970 huippuluvusta (17 %) alle kymmeneen. Maan eliitti on siten sulkeutuneempi kuin Suomen nuori eliitti aktiivisuusalueen osalta. Lisäksi eliitti on sulkeutunut ajan myötä. Aiempi tutkimus tukee havaintoa: Brittiläisen sosiologin Mike Savagen mukaan alueellisten eli Lontoon ulkopuolisten eliittien painoarvo on laskenut suuresti Iso-Britanniassa. Eliitti on aina ollut Lontoo-keskeistä, mutta ennen 1950-lukua alueelliset eliittit ovat voineet haastaa lontoolaisen eliitin. Nykyään ”maalaiseliitti” on häviävän pieni. Yhteydet pääkaupunkiin ovat nykyään siis lähes välttämättömiä edellytyksiä eliittiin pääsyle. (Savage ym. 2015, 319.)

Hienoisesta avautumisesta huolimatta eliitti on pääkaupunkiseutukeskeistä myös aiemman tutkimuksen mukaan. Ruuskasen mukaan koko KKO-kirjoissa esitellyn eliitin asuinpaikka on pääkaupunkiseutu 1900-luvun kuluessa yli puolella tapauksista (Ruuskanen 2009a, 25). Ruostesaaren eliittitutkimuksessa selvisi, että yli neljä viidesosaa asuu Etelä-Suomessa, sillä useimmat eliittirakenteeseen kuuluvat organisaatiot sijaitsevat tällä alueella. Etelä-Suomessa asuvien osuus on kuitenkin hieman supistunut 1990-luvun alusta lähtien. (Ruostetsaari 2014, 101.) Aiempi tutkimus on siis samoilla linjoilla tämän tutkielman tuloksen kanssa.

Aiemman tutkimuksen mielenkiinnon kohteena ollut nuoren eliitin lisääntyvä kansainvälisyys näkyy myös tässä aineistossa. Talouden globalisoiduttua eliitti on siirtynyt toimimaan kansainvälisillä kentillä (Khan 2012, 373; Aguiar 2012, 7–8). Tässä aineistossa kansainvälistyminen

näkyä ulkomaisten kasvaneena osuutena eliitin asuinpaikoissa. Ulkomailla asuvien osuus on kuitenkin pieni edelleen 2010-luvulla. Myös Ruostetsaaren mukaan ulkomaalaisten osuus eliitistä on marginaalinen (2 %), vaikkakin kasvava (Ruostetsaari 2014, 100–101). Tässä aineistossa ulkomailla asuvien osuus on suurempi kuin koko eliitissä Ruostetsaaren perusteella. Voidaan siis todeta, että eliitti on kansainvälistymässä, vaikka osuudet ovat edelleen kohtalaisen pieniä. *Who's Who* -teoksessa on Suomen editiosta poiketen listattu vaikutusvaltaisia ulkomalaisia henkilöitä, mutta siitä huolimatta ulkomailla asuvien osuus on laskenut. Ulkomailla asuvien osuus on kuitenkin Britanniassa selvästi suurempi kuin Suomessa, joten nuorta brittieliitin voidaan sanoa olevan suomalaista pariaan kansainvälisempi.

Seuraavassa alaluvussa selvitetään, onko edellisessä analyysiluvussa esitellyillä sosiodemografisilla muuttujilla (iällä, sukupuolella tai koulutustaustalla) vaikutusta nuoren eliitin sijoittumiseen eri maantieteellisille alueille. Jälkimmäisessä alaluvussa tarkastellaan vertailevasti suomalaisen nuoren eliitin syntymäpaikkaa ja asuinpaikkaa.

Aktiivisuusalue sosiodemografisten muuttujien mukaan

Eri koulutustason hankkineiden välillä ei ole suuria eroja eri alueille sijoittumisessa Suomessa (ks. Taulukko 8). Merkittävimmän poikkeuksen muodostavat tutkijakoulutetut, jotka ovat alemmin kouluttautuneita useammin sijoittuneet isoihin keskuksiin. Iso-Britanniassa erot koulutustasojen välillä ovat selkeämpiä. Ylemmän tai alemman korkeakoulututkinnon suorittanut eliitti elää muita useammin pääkaupunkiseudulla. Tutkijakoulutetut ovat hajaantuneet selvästi eri alueille, päinvastoin kuin Suomessa. Lisäksi verrattain merkittävä osuus tutkijakoulutetuista toimii ulkomailla. Ne, joilla ei ole korkeakoulututkintoa, toimivat muita useammin muilla alueilla kuin isoimmissa keskittymissä.

Taulukko 8. Nuoren eliitin neliluokkainen aktiivisuusalue koulutuksen ja maan mukaan, %

	Tutkijakoul.		Korkeakoul.		Ei korkeakoul.		Kaikki
	FI	BR	FI	BR	FI	BR	
Pääkaupunkiseutu	57	36	58	54	62	41	54
Iso kaupunki	23	10	11	4	7	3	9
Muu alue	18	38	28	33	27	46	30
Ulkomaat	1	16	3	9	4	10	7
Yhteensä (N)	100 (284)	100 (92)	100 (464)	100 (554)	100 (136)	100 (163)	100 (1693)

Suomessa sukupuolten välillä ei ole eroa, kun tarkastellaan eliitin asettumista eri alueille (ks. Liitetaulukko 4). Iso-Britanniassa ero on kuitenkin varsin iso: naiset asuvat useammin Lontoossa tai Lontoon metropolialueella, kun taas miehet asuvat naisia useammin muilla alueilla ja ulkomailla. Iällä ei ole merkittävää vaikutusta eliitin sijoittumiseen eri alueille kummassakaan maassa.

Tulokset eivät sinänsä yllätä. Tutkijakoulutetut edustavat usein tiede-eliittiä, ja Suomessa yliopistot on sijoitettu pääasiassa isoihin kaupunkeihin. Iso-Britanniassa korkeimmin koulutetut eivät ole niin keskittyneitä tietyille alueille: tähän vaikuttanee se, että monet merkittävimmät yliopistot (Oxford, Cambridge) eivät sijaitse suurimmissa kaupungeissa. Sen sijaan hieman yllättävää on, että kansainvälisiksi mielletyt tutkijakoulutetut eivät Suomessa asu alemmin koulutettuja useammin ulkomailla. Maiden välisiä eroja voidaan tulkita eliittirakenteen jakautuneisuuden näkökulmasta. Suomessa eliitti sijoittuu alueille sukupuolesta ja koulutuksesta riippumatta, kun taas Britanniassa ryhmien väliset erot ovat selkeämpiä. Suomessa alueet siis vaikuttavat keskenään tasa-arvoisemmilta kuin Britanniassa, eivätkä yhden koulutustason tai sukupuolen henkilöt ole niin ”vangittuja” tietyille alueille. Britanniassa esimerkiksi naiset vaikuttavat olevan sidottuja toimimaan yhdellä alueella, jotta voivat saavuttaa eliittiaseman.

Syntymäpaikan ja asuinpaikan vertailu

Tässä alaluvussa analyysiä syvennetään ottamalla mukaan syntymäpaikan vertailu aktiivisuusalueeseen. Tarkastelulla voidaan saada kuva maantieteellisen liikkuvuuden ilmenemisestä nuorissa eliitissä. Tarkastelu toteutetaan vain suomalaisaineistosta, sillä WW-kirjoista kerätyn aineiston perusteella ei ole järkevää tehdä vastaavaa analyysiä. Vain noin 13 prosenttia eli 118 henkilöä mainitsee syntymäpaikkansa Britannian aineistossa.¹⁷ Täten tarkastelu ei ole mielekäs, eikä yleistettävissä pätevästi aineistoon. Suomen aineistossa syntymäpaikka mainitaan sen sijaan lähes jokaisessa henkilötietoartikkelissa. Suomalaisen nuoren eliitin syntymäpaikkaa ja asuinpaikkaa (eli aktiivisuusaluetta) tarkastellaan vertailevasti Taulukossa 9.

¹⁷ Näistä maininnoista syntymäpaikka on ulkomailla 34 prosentilla. Syntymäpaikkaa ei siis pidetä Britanniassa niin tärkeänä henkilön persoonaa määrittelevänä tekijänä kuin Suomessa, vaan se mainitaan usein ainoastaan silloin, kun syntymäpaikka on normista poikkeava.

Taulukko 9. Nuoren suomalaiseliitin syntymäpaikat (SP) ja asuinpaikat (AP) vuoden mukaan, %

	1970		1990		2010		SP Yht.	AP Yht.
	SP	AP	SP	AP	SP	AP		
Helsinki	34	46	35	42	23	42	31	43
Muu pääkaupunkiseutu	0	17	1	16	8	14	3	16
Muu suuri kaupunki Suomessa	17	16	13	15	20	12	17	14
Muu Suomi	48	21	51	24	47	29	48	25
Ulkomaat	1	1	1	3	2	4	1	3
Yhteensä (N)	100 (293)	100 (300)	100 (297)	100 (300)	100 (296)	100 (299)	100 (886)	100 (899)

Lähes puolet nuoresta eliitistä on syntynyt muualla kuin pääkaupunkiseudulla tai suurimmissa kaupungeissa. Pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) on syntynyt kolmasosa ja muissa suurissa kaupungeissa (Tampere, Oulu, Turku, Jyväskylä, Kuopio ja Lahti) alle viidesosa eliitistä. Helsingissä syntyneiden osuus on pienentynyt 2010-luvulla yli kymmenesosalla. Samaan aikaan muualla pääkaupunkiseudulla syntyneiden osuus on kasvanut lähes nollasta kahdeksaan prosenttiin. Noin puolen syntymäpaikka on muualla kuin isoissa suomalaisissa keskittymissä, mutta kolmasosa on syntynyt niistä suurimmalla eli pääkaupunkiseudulla.

Näyttää siis siltä, että eliitin alueellinen liikkuvuus on hieman lisääntynyt. Helsinki-keskeisyys on vähentynyt ja muiden suurten keskittymien osuudet ovat kasvaneet. Eliitistä on tullut hieman avoimempi, koska siihen rekrytoidutaan aiempaa useammin muualta kuin pääkaupungista. Kaupungistuminen näkyy kuitenkin numeroissa: pääkaupunkiseudun isot keskittymät ja suuret kaupungit ovat kasvattaneet osuuksiaan jonkin verran syntymäpaikkoina. Näyttää siltä, että eliittiin on helpompi päästä nuorena, mikäli voi rakentaa verkostojaan suuressa kaupungissa tai edelleen mieluiten Helsingissä. Kaikesta huolimatta Suomen nuori eliitti näyttäytyy varsin avoimena, sillä edelleen lähes puolet eliitistä on syntynyt ja todennäköisesti viettänyt varhaisnuoruutensa suurten keskusten ulkopuolella. Eliitti on myös avautunut ajan myötä, koska syntymäpaikkojen jakaumat ovat tasaantuneet ajan myötä. Lisäksi isojen keskittymien ulkopuolella asuvien osuus on kasvanut ajan myötä.

Aiempi tutkimus tukee tuloksia. Ruuskasen mukaan pääkaupunkiseudulla syntyneiden osuus on kasvanut 1900-luvun kuluessa. Ruuskasen aineiston viimeisen sukupolven (syntyneet 1959–1979) joukossa pääkaupunkiseudulla syntyneitä on yli kolmasosa kirjan henkilöistä. (Ruuskanen 2009a, 25.) Tässä aineistossa osuus on kokonaisuudessaan suurin piirtein sama. Myös

Ruostetsaaren mukaan alueellinen liikkuvuus on hieman lisääntynyt 1990-luvun jälkeen, sillä nuoruudessaan (10–18 vuoden iässä) Etelä-Suomessa asuneiden osuus on laskenut 60 prosenttiin vuonna 2011. Lisäksi haja-asutusalueella nuoruudessaan asuneiden osuus on noussut hienoisesti, ja suurista kaupungeista lähtöisin olevien osuus on laskenut selvästi vuoteen 2011. (Ruostetsaari 2014, 102–103.)

5.2 Ammattiasema

Nuoren eliitin jäsenten ammatteja tarkastellaan Taulukossa 10, jossa on esillä aineiston ammattiasemat viisiluokkaisena. Luokat perustuvat Tilastokeskuksen karkeimpaan luokitukseen, jossa työntekijät on luokiteltu yhteen. Ensimmäisessä kategoriassa on johtajat, toisessa erityisasiantuntijat ja kolmannessa asiantuntijat. Neljännessä luokassa ovat nuoreen eliittiin kuuluvat työntekijästatuksen ilmoittaneet ja viidennessä muut eli käytännössä aateliset ja sotilaat. Osa aineiston työntekijöistä on todellisuudessa kansanedustajia, koska pieni osa heistä ilmoittavat ammatti-kohdassa koulutuksen kautta hankitun ammattinsa kansanedustajuuden sijaan. Johtajista suuri osa on kansanedustajia, ylimpiä virkamiehiä, järjestöjen johtajia ja toimitusjohtajia. Erityisasiantuntijoihin kuuluu paljon professoreita sekä esimerkiksi toimittajia, kirjailijoita, taiteilijoita ja varatuomareita.

Kokonaisuudessaan 87 prosenttia nuoresta eliitistä on korkeasti koulutettu erityisasiantuntija tai johtavassa asemassa. Suomessa osuus on peräti 96 prosenttia. Erityisasiantuntijoita on yli puolet kokonaisaineistosta. Nuorten eliittiasemat pysyvät melko vakaina molemmissa maissa: suurin ero on maiden välillä. Iso-Britanniassa johtajien osuus nousee 43 prosenttiin, samalla kun osuus Suomessa laskee 27 prosenttiin. Maat olivat samalla tasolla vielä vuonna 1970. Suomen nuoressa eliitissä on reilusti enemmän erityisasiantuntijoita kuin Britanniassa, ja ero kasvaa nykypäivää kohti tultaessa. Toisaalta ajallinen muutos Suomessa ei ole niin merkittävää kuin Britanniassa.

Taulukko 10. Nuoren eliitin viisiluokkainen ammattiasema vuoden ja maan mukaan, %.

	1970		1990		2010		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Johtaja	35	32	32	40	27	43	35
Erityisasiantuntija	60	41	64	39	68	40	52
Asiantuntija	2	1	2	5	4	7	3
Työntekijä	2	0	1	1	1	1	1
Muu	1	26	1	16	0	9	9
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(300)	(300)	(300)	(300)	(300)	(300)	(1800)

Asiantuntijoita, työntekijöitä ja muita on pääasiassa hyvin pieni osuus. Poikkeuksen tekee Britannia ”muiden” ammattien osuus, joka on keskimäärin 17 prosenttia. Muut-luokka on maassa suhteellisen kookas, koska se sisältää pelkästään aatelistarvon maininneen nuoren eliitin. Aatelisten osuus kuitenkin pienenee merkittävästi ajan myötä. Lisäksi Britannian aineistossa on aavistuksen enemmän listattu ainoastaan sotilasarvon maininneita. Asiantuntijoiden ja työntekijöiden osuudet pysyvät muutoin vakaina, mutta Britannia asiantuntijoiden osuus kasvaa.

Erityisasiantuntija-ammattiteja leimaa korkea koulutus, sillä useimmat niistä vaativat pitkän erikoistumiskoulutuksen korkeakoulussa. Lisäksi erityisasiantuntijat ovat nimensä mukaan yleensä tietyn, usein kapean alan huippuasiantuntijoita. Johtaja-nimikkeet sen sijaan mahdollistavat alempien koulutustaustojen henkilöiden pääsyn eliittiin, vaikka kuitenkin useimmilla on korkeakoulututkinto. Johtajien tittelit eivät välttämättä suoranaisesti kerro, minkä alan osajia he ovat. Toisaalta johtajien status on yleisesti ottaen korkeampi, koska luokka sisältää monia tunnettuja vallankäyttäjiä, kuten julkishallinnon ylimpiä virkamiehiä. Suomessa erityisalojen eliittien osuus on kasvanut johtajien kustannuksella, joten koulutus on suomalaisen eliittiin pyrkiessä erityisen tärkeä ominaisuus.

Näiden tulosten perusteella ei kuitenkaan voida sanoa paljoakaan nuoren eliitin avautumisesta. Karkean ammattivertailun avulla eliitin ammatillista avautumista voidaan tarkastella vain yleisellä tasolla. Eliitti ei näytä avautuneen ammatin osalta Suomessa, mutta Iso-Britannia aavistuksen verran. Englannissa asiantuntijoiden ryhmä on kasvattanut osuuttaan samalla kun aatelisten osuus on laskenut varsin paljon, mikä merkitsee aateluuden kautta periytyvän eliittistatuksen merkityksen heikkenemistä. Muutoin ajallinen muutos on varsin vähäistä, eikä muiden, vähemmän koulutusta vaativien, ammattien osuudet ole kasvaneet. Aiempaan tutkimukseen

vertailu on haastavaa, sillä tutkimusten ammattijaottelut ovat hyvin erilaiset. Ruuskanen KKO-tutkimuksessa saatiin kuitenkin samansuuntaisia tuloksia: koko eliitissä erityisasiantuntijoihin kuuluvat ammattitittelit (professori, kirjailija, näyttelijä) ovat yleistyneet (Ruuskanen 2009a, 21–22).

Eliitin ammattiasema sosiodemografisten muuttujien mukaan

Tässä alaluvussa selvitetään, onko sosiaalista taustaa kuvaavilla muuttujilla yhteyttä eliitin ammattiryhmien muodostumiseen. Iällä on vaikutusta nuoren eliitin ammattiasemaan. Taulukosta 11 huomataan, että johtajat ovat yleensä yli 40-vuotiaita molemmissa maissa. Suomessa erityisasiantuntijat ovat nuorin ammattiluokka, kun taas Iso-Britanniassa he muodostavat vanhimman ryhmän. Asiantuntijat ja muut (enimmäkseen aateliset) ovat Britanniassa nuorimmat ryhmät. Suomen nuori eliitti on siis ammatin kautta tarkasteltuna avoimin erityisasiantuntijoita kohtaan. Britanniassa aatelisten ryhmä on nuorin, mutta kuten todettua, eliittiasema tässä ryhmässä saavutetaan perimällä asema muodollisesti, joten aatelisia ei voi kuvailla avoimeksi.

Taulukko 11. Nuoren eliitin neliluokkainen ammattiasema kaksiluokkaisen iän ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	25–39	40–45	25–39	40–45	
Johtaja	23	36	33	41	35
Erytyisasiantuntija	71	60	24	47	52
Asiantuntija	4	1	8	3	3
Muu	2	2	35	10	10
Yhteensä	100	100	100	100	100
Kaikki	(320)	(577)	(273)	(625)	(1800)

Suomessa ei ole merkittäviä eroja eri ammattiryhmien sukupuolittumisessa (ks. Liitetaulukko 5). Naisia ei siis ole miehiä pienempää osuutta erityisasiantuntijoina, kuten voisi odottaa sen perustella, että eliittiin kuuluvilla naisilla on miehiä keskimäärin hieman alempi koulutus (ks. s. 45). Naisia on kuitenkin suhteellisesti hieman vähemmän johtajina kuin miehiä. Iso-Britannian eliittinaisista yli puolet toimii erityisasiantuntijoina. Vinouma johtuu jokseenkin muuttiryhmästä, koska naisia on aateliseliitissä häviävän vähän. Johtajien osalta sukupuolten välillä ei ole eroa. Voidaan kuitenkin sanoa, että erityisasiantuntijat ovat Britanniassa naisille avoimin nuoren eliitin ammattiryhmä samalla kun aateliseliitti on lähes täysin suljettu naisilta.

Suomessa tutkijakoulutetuista yli 80 prosenttia toimii erityisasiantuntijoina (ks. Taulukko 12). Britannian tutkijakoulutetuista useampi työskentelee johtajana kuin Suomessa. Ylemmän tai

alemmen korkeakoulututkinnon suorittaneet jakautuvat lähes tasan johtajiin ja erityisasiantuntijoihin molemmissa maissa. Korkeakouluttamattomista suurin osa työskentelee erityisasiantuntijana Suomessa, kun taas Britanniassa he jakautuvat suhteellisen tasaisesti kaikkiin ammattiryhmiin. Voidaan todeta, että Suomessa erityisasiantuntijoiden ryhmä on tästäkin näkökulmasta avoimin eliittiryhmä, sillä alemmin koulutetuista suurin osa sijoittuu tähän ammattiryhmään. Ilman korkeakoulututkintoa on siis helpoin päästä eliittiin erityisasiantuntijana. Britanniassa ryhmän sisällä eri ammattipositioihin sijoittumisessa ei ole juurikaan eroa, mikäli ei oteta huomioon muu-ryhmää.

Taulukko 12. Nuoren eliitin neliluokkainen ammattiasema koulutustason ja maan mukaan, %.

	Tutkijakoul.		Korkeakoul.		Ei korkeakoul.		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Johtaja	16	27	45	47	19	24	38
Erityisasiantuntija	84	71	51	41	66	27	47
Asiantuntija	0	1	2	2	10	11	4
Muu	0	1	2	11	5	39	10
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(284)	(96)	(465)	(581)	(136)	(181)	(1743)

Eliitin ammattien ja eliitin vanhempien ammattien vertailu

Tässä alaluvussa ammattianalyysiä syvennetään lisäämällä eliitin vanhemman eli isän ammatin tarkastelu mukaan analyysiin. Tarkastelulla voidaan saada kokonaiskuva absoluuttisen sosiaalisen liikkuvuuden ilmenemisestä nuoressa eliitissä. Iso-Britannian *Who's Who* -kirjoista kerätty aineisto ei anna riittävästi aineksia tarkastella isien ammattia, joten tarkastelua ei tehdä maan eliitistä. Britannian aineistossa vain 29 prosentissa henkilötietoartikkeleista mainittiin isän ammatti (264 kpl) ja näistä maininnoista 73 prosenttia luokiteltiin kategoriaan ”muu ammatti”. Käytännössä siis suurin osa mainitsi ainoastaan isän aatelisarvon. Sen sijaan Suomen aineistossa isän ammatti mainitaan 753:ssä artikkelissa eli 84 prosentissa artikkeleista se on ilmaistu.

Taulukkoon 13 on ristiintaulukoitu suomalaisen nuoren eliitin jäsenten ja eliitin isien ammatit vuoden mukaan. Taulukon ammattiluokittelu on otettu lähes sellaisenaan ammatin luokittelun pohjana toimivasta Tilastokeskuksen karkeimmasta ammattiluokituksen tasosta (Tilastokeskus 2011a). Tiedon sujuvaa esittämistä ajatellen asteikkoon on kuitenkin uudelleenluokiteltu toi-

misto- ja asiakaspalvelutyöntekijät yhteen palvelu- ja myyntityöntekijöiden kanssa. Lisäksi rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät sekä muut työntekijät on luokiteltu yhteen nimikkeeseen ”Suorittavat työntekijät” alle.

Taulukko 13. Nuoren suomalaiseliitin (E) ammatit ja heidän isiensä (I) ammatit luokiteltuna vuoden mukaan, %.

	1970		1990		2010		E Yht.	I Yht.
	E	I	E	I	E	I		
Johtajat	35	16	33	17	27	22	32	18
Erityisasiantuntijat	60	32	64	31	68	43	64	35
Asiantuntijat	2	8	2	13	4	8	3	10
Palvelu- toimisto ja myyntityöntekijät	0	5	0	8	1	5	0	6
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	1	17	0	15	0	8	0	14
Suorittavat työntekijät	1	15	1	14	0	10	0	13
Sotilaat	1	5	0	2	0	1	0	3
Yrittäjät	0	0	0	0	0	4	0	1
Muut	0	1	1	1	0	0	0	1
Yhteensä (N)	100 (300)	100 (262)	100 (300)	100 (272)	100 (300)	100 (219)	100 (900)	100 (753)

Eliitin jäsenistä lähes kaikki sijoittuvat kahteen korkeimman aseman ammattiryhmiin eli johtajiin ja erityisasiantuntijoihin, kuten on aiemmin jo todettu. Eliitin jäsenten isistä myös yli puolet sijoittuu korkeimpiin ammattilohkoihin. Lisäksi osuudet ovat linjassa toistensa kanssa: esimerkiksi sekä eliitin että eliitin isien joukossa on eniten erityisasiantuntijoita. Asiantuntijoita on keskimäärin kymmenesosa eliitin isistä, kun eliitissä asiantuntijoiden osuus on pieni (3 %). Työntekijäammateissa toimii kokonaisuudessaan kolmasosa isistä. Maanviljelijöiden ynnä muiden agraariammattien suuri osuus eliitin isien keskuudessa poikkeaa muiden työntekijöiden osuuksista selvästi. Yrittäjäisien osuus on nollassa, mutta vuonna 2010 osuus nousee neljään prosenttiin. Taustalla on todennäköisesti yhteiskunnallinen siirtymä palkkatyövaltaisuudesta kohti yksityisyrittäjyyttä.

Eliitin jäsenten vanhempien luokka-asemat ammatin kautta tarkasteltuna ovat siis nousseet vuosien myötä. Vuonna 1970 kahta korkeinta ammattiluokkaa edusti 48 prosenttia eliitin isistä, kun vuonna 2010 luku on noussut 65 prosenttiin. Sekä johtajien että erityisasiantuntijoiden osuuskasvu tapahtuu vuosien 1990 ja 2010 välillä. Asiantuntijoiden osuus on vakaa, kun taas

työntekijäammattien osuudet ovat loivassa laskussa lukuun ottamatta palvelutyöntekijöitä. Eliitin jäsenten isistä 38 prosentilla on työntekijästatus vuonna 1970 ja vuonna 2010 enää 23 prosentilla.

Nuoren eliitin isistä valtaosa edustaa samoja korkeimpia ammattiluokkia, joista eliitti rekrytoitu lähes kaikissa tapauksissa. Ilmiötä selittää väestön koulutustason ja ammattirakenteen muutos yhteiskunnassa. Yleisesti ottaen perinteisten suorittavien työntekijä- ja agraariammattien määrä on vähentynyt vuodesta 1970, samalla kun niin sanottujen valkokaulusammattien osuus on kasvanut. Toisaalta, miesten osalta on havaittu, että keskiluokkaisten ammattien kasvu on ollut hyvin vähäistä, ja työläisluokkien osuudet ovat säilyneet varsin korkeina 2000-luvulle. (Erola 2010, 36–37.) Vaikka ammattirakenteen kokonaismuutos selittää osittain muutosta eliitin vanhempien ammattirakenteessa, on se siitä huolimatta hyvin erilainen kuin väestötason 25–45-vuotiaiden henkilöiden vanhempien ammattijakauma. Tarkastelu antaa viitteitä siitä, että eliittirakenne on sulkeutunut alemmista yhteiskuntaluokista lähtöisin olevilta henkilöiltä. Eliittikierto yhteiskunnan alemmista kerroksista on siis hidastunut. Eliittiasemat periytyvät entistä vahvemmin nuoressa eliitissä, mikä merkitsee nuorten sosiaalisen liikkuvuuden hidastumista koko yhteiskunnassa.

Ruostetsaaren koko eliittiä tarkastelevassa tutkimuksessa todettiin, että vaikka merkittävä osa eliitistä on lähtöisin ylimmästä sosiaalisesta kerrostumasta, eliitti on hieman avautunut alemmien yhteiskunnallisten kerrostumien suuntaan. Avautumisessa on vaihtelua eliittiryhmittäin, mutta työntekijöiden ja maanviljelijöiden jälkeläisten osuudet ovat vaihtelusta huolimatta hieman kasvaneet eliitissä. (Ruostetsaari 2014, 127; 238–239.) Näyttää siltä, että eliittirakenteen sulkeutuminen alemmilta luokkakerroksilta koskee lähinnä nuorta eliittiä, ei koko eliittiä. Havaintoa tukee aiempi tutkimus (Erola 2009), koska sosiaalinen liikkuvuus on hidastunut koko yhteiskunnassa nimenomaan nuorten osalta. Ilmiö ei siten koske vain yhteiskunnan ylimpiä kerroksia. Luokkatausta vaikuttaa nuorimmilla kohorteilla merkittävämmiin sosiaaliseen liikkuvuuteen kuin aikaisemmin syntyneillä (1951–1965) kohorteilla. Sosiaalinen periytyminen on siis voimistunut. (em. 325.)

5.3 Eliittisektori

Valtaeliittiä voidaan kuvailla eritellen se eliittisektoreihin riippuen siitä, miltä yhteiskuntapolitiikan kentältä henkilö on rekrytoitunut eliittiin. Osaryhmät ovat kulttuurin, tieteen, elinkeinoelämän, hallinnon, politiikan, joukkotiedotuksen ja järjestöjen eliitit (Ruostetsaari 2014). Tämän aineiston koodaamista varten mukaan lisättiin luokat ”urheilu” ja ”kulttuurihallinto”. Eliitin jäsenet voidaan yleisesti ottaen sijoittaa varsin ongelmattomasti eliittisektoreille, mutta Iso-Britannian aineistosta eliittisektoria ei ollut tulkittavissa kaikista artikkeleista. Kaikki epäselvät tapaukset edustivat aatelista ilman muita mainittuja tai mainittavia meriittejä. Luvussa 3.3 (s. 36) on tarkemmin eritelty, millaisten ammattien edustajia kuuluu kuhunkin eliittisektoriin.

Taulukossa 14 esitetään eliittisektorit vuoden ja maan mukaan. Nuoresta eliitistä suurin osa (20 %) rekrytoituu kulttuurielämän kentältä, joskin tiede (18 %) on lähellä toisella sijalla. Hallintoeliitti on seuraavaksi suurin lohko, lisäksi politiikan ja elinkeinoelämän sektorit saavat yli kymmenyksen eliitistä. Pienimmiksi päälohkoiksi jäävät järjestöelämän ja joukkotiedotuksen sektorit.

Taulukko 14. Nuori eliitti sektoreittain vuoden ja maan mukaan, %.

	1970		1990		2010		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Kulttuuri	18	17	24	13	39	12	20
Tiede	32	17	28	11	19	4	18
Hallinto	16	16	11	22	7	20	15
Politiikka	6	14	13	17	12	19	13
Elinkeinoelämä	16	8	10	10	11	11	11
Joukkotiedotus	6	3	6	4	5	12	6
Kulttuurihallinto	1	1	5	3	4	3	3
Järjestö	5	0	1	2	0	3	2
Urheilu	1	0	1	3	3	6	2
Muu	0	25	0	16	0	10	8
Yhteensä (N)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (1800)

Maiden välillä on varsin isoja eroja. Iso-Britanniassa hallintoeliitti muodostaa suurimman sektorin (19 %), joka on Suomessa vasta neljänneksi suurin (11 %). Jos kulttuurieliitin osaksi lasketaan kulttuurihallinto ja urheilijat, on sen osuus Britanniassa yhtä suuri kuin hallintoeliitin. Suomessa kulttuurieliitti muodostaa suurimman sektorin, ja kulttuuri laajasti käsitettynä noin

kolmasosan. Suomessa toiseksi suurimman sektorin taas koostaa tiede-eliitti (26 %). Britanniassa toiseksi suurin ryhmä on politiikan sektori (17 %). Joukkotiedotuksen, järjestöjen, kulttuurihallinnon ja urheilun eliitit muodostavat suurin piirtein yhtä suuret sektorit molemmissa maissa. Muut-luokka on brittieliitissä varsin suuri, mikä johtuu meriitittömistä aatellisista.

Suomessa kulttuurin sektori kasvaa merkittävästi, samoin kuin politiikan lohko pienemmässä määrin. Kulttuurieliitti on siis avoimin eliittiryhmä ja se kasvaa poikkeuksellisen voimakkaasti ajan myötä. Kulttuurieliittiin on siten parhaimmat mahdollisuudet päästä sisään jo nuorella iällä. Myös tiede on yleisesti ottaen avoin ryhmä nuorille Suomessa, mutta se pienenee nykypäivää lähestyttäessä ryhmistä voimakkaimmin. Poliittikaeliitti taas on keskikokoinen sektori, mutta se kasvaa ajan myötä hieman. Tieteen lisäksi hallinnon, elinkeinoelämän ja järjestöjen eliittien osuudet jäävät pieniksi: järjestöelämän eliitin osuus kutistuu nolnaan. Joukkotiedotuksen ja urheilun osuudet pysyvät vakaina mutta marginaalisina.

Iso-Britanniassa hajonta ryhmien välillä on suurempaa, ja kehityskulut eivät ole niin selkeitä kuin Suomessa. Britanniassa eniten kasvaa joukkotiedotuksen eliitti, jonka lisäksi myös politiikan ja urheilun eliitit suurenevät. Selvästi voimakkaimmin osuuksiaan laskevat aatelisto- ja tiede-eliitti. Lisäksi kulttuurieliitti sulkeutuu hieman. Muut sektorit (hallinto, elinkeinoelämä, järjestöt, urheilu ja kulttuurihallinto) pysyvät osuuksissaan kohtalaisen stabiileina ajan kuluessa. Iso-Britanniassa 2010-luvulla hallinnon ja politiikan sektorit ovat muita sektoreita hieman avoimemmat nuorille.

Kulttuurieliitin kasvua Suomessa selittää osittain se, että kulttuurin edustajia ja urheilijoita on valittu KKO-teokseen entistä enemmän 2000-luvulla (Hämäläinen 1995). Tämä heijastelee populaarikulttuurin arvostuksen nousua, ja konservatiivisen teossarjan pyrkimystä päivittää itseään ajan hengen mukaiseksi. Urheilun osuuden kasvusta huomataan, että urheilijoiden arvo vaikuttajina on tunnustettu myös kirjasarjojen toimituksessa. Suomessa korkeisiin hallinnon virkoihin ja yritysten johtotehtäviin on usein edellytyksenä pitkä ura, laajat verkostot ja moninaiset meriitit, mikä voi selittää nuorten huonoa edustusta näissä instituutioissa.

Toisten sektorien pientä osuutta (joukkotiedotus, järjestöt) selittää se, että eliittitason positioiden määrä vaihtelee sektoreittain, myös sektorijaottelun luoneen Ilkka Ruostetsaaren mukaan (2014). Ruostetsaaren tulkinnan mukaan kulttuurin eliittiasemia on suomalaisessa yhteiskunnassa vähiten. Myös joukkotiedotuksen ja tieteen asemia on vähemmän kuin muita.

(Ruostetsaari 2014, 68–69.) Joukkotiedotuseliitin pieni absoluuttinen koko selittää sen pientä edustusta edelleen tässä aineistosta. Sen sijaan kulttuuri on jokseenkin ylliedustettu tässä aineistossa ja sitä kautta nuoressa eliitissä. Kaikkien eliittisektorien asemien määrä on kuitenkin kasvanut vuosien 1991–2011 välillä hallinnollisten organisaatiomuutosten myötä (em. 67–69).

Kaiken kaikkiaan Suomessa kulttuurin, politiikan ja urheilun eliitit ovat kasvaneet: tieteen, hallinnon, elinkeinoelämän ja järjestöjen osuudet ovat laskeneet. Britanniassa joukkotiedotus-, politiikka- ja urheilueliitit ovat kasvaneet, kun taas aatelis-, tiede- ja kulttuurieliitit ovat kutistuneet. Tämä merkitsee sitä, että osuuksiaan kasvattaneet sektorit ovat avautuneet entistä enemmän, ja osuuksiaan laskeneet sektorit ovat sulkeutuneet. Poikkeuksen muodostaa aateliseliitti: kuten todettu, aateliseliitin pieneneminen merkitsee muodollisesti periytyvän eliittiaseman arvон laskemista. Molemmissa maissa politiikan ja urheilun osuudet ovat kasvaneet. Lisäksi molemmissa maissa tiede-eliitin osuus laskee merkittävästi. Toisaalta maiden välillä on olennaisia eroja: Britanniassa kulttuurieliitti kutistuu, päinvastoin kuin Suomessa. Kehitykset näyttävät kuitenkin siltä, että useat merkittävää, ”kovaa”, yhteiskunnallista valtaa hallitsevat sektorit ovat sulkeutuneet nuorilta. Lisäksi erityisesti Suomessa jakauma on muuttunut epätasaisemmaksi sektorien välillä 2010-luvulla.

Näistä tuloksista voidaan vetää jatkokysymyksiä. Onko eliittisektorien avoimuuden asteessa eroja, kun tarkastellaan erikseen erityisen nuoria, alle 40-vuotiaita eliitin jäseniä? Sukupuolta käsittelevässä luvussa todettiin koko eliitin avautuneen naisille ajan myötä, mutta koskeeko kehitys koko eliittiä vai ainoastaan joitain eliittisektoreita? Ovatko siis perinteisesti suljetut ja miehiset yhteiskuntapolitiikan alat (elinkeinoelämä, tiede) suljetumpia naisilta kuin ”pehmeämpi” kulttuurin sektori? Näihin kysymyksiin etsitään vastauksia seuraavassa alaluvussa.

Eliittisektori sosiaalista taustaa ja nykyasemaa kuvaavien muuttujien mukaan

Seuraavassa eliittisektoria tarkastellaan sekä sosiodemografisten että nykyasemaa kuvaavien muuttujien avulla. Eliittisektoria tarkastellaan monen muun muuttujan kanssa, koska se tiivistää tietoa selitysvoimaisesti luokitellen eliitin jäsenet harjoitetun alan mukaan.

Taulukossa 15 on ristiintaulukoitu eliittisektori ja kaksiluokkainen ikämuuttuja. Tarkastelun avulla tarkennetaan, mitkä eliittisektorit ovat avoimimpia nuorimmille henkilöille. Molemissa maissa alle 40-vuotiaat sijoittuvat enimmäkseen kulttuurisektorille. Kulttuurin lisäksi urheilun ja politiikan sektoreihin sijoittuu suhteellisesti useampi alle 40-vuotias kuin yli 40-vuotias, vaikka erot ikäryhmien välillä ovat pieniä. Englannissa odotetusti aatelisten muu-luokkaan sijoittuu suurin osa alle 40-vuotiaasta eliitistä. 40–45-vuotiaat jakautuvat selvästi tasaisemmin eliittisektoreille, mutta hallinnon ja tieteen eliitit erottuvat jälleen sellaisina, jotka ovat merkittävästi vanhemman eliitin osan hallussa. Suomessa myös elinkeinoelämän eliitti on iäkästä. Kaiken kaikkiaan merkittävää yhteiskunnallista valtaa hallitsevat sektorit painottuvat vanhemman puolelle, eivätkä eliittisektorit ole yhtä avoimia kaikille ikäryhmille.

Taulukko 15. Nuori eliitti sektoreittain kaksiluokkaisen iän ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	25–39	40–45	25–39	40–45	
Kulttuuri	40	20	16	13	20
Tiede	23	29	3	14	18
Hallinto	7	14	8	25	15
Politiikka	12	10	18	16	13
Elinkeinoelämä	8	15	9	10	11
Joukkotiedotus	5	6	4	7	6
Järjestö	1	3	2	2	3
Kulttuurihallinto	2	4	1	3	2
Urheilu	3	1	6	2	2
Muu	0	0	34	9	8
Yhteensä	100	100	100	100	100
(N)	(321)	(579)	(274)	(626)	(1800)

Samantapainen ilmiö on havaittavissa, kun tarkastellaan sukupuolten osuuksia eliittisektoreissa. Taulukon 16 avulla huomataan, että molemmissa maissa, erityisesti Suomessa, suurin osa naisista sijoittuu kulttuurieliittiin. Miehet ovat jakaantuneet naisia tasaisemmin eri eliittisektoreille, ja erityisesti tieteen, hallinnon ja elinkeinoelämän eliitit ovat miesten hallitsemia. Suomessa naisia on suhteellisen paljon kulttuurin lisäksi politiikan eliitissä, pienemmässä määrin myös kulttuurihallinnon ja urheilun eliiteissä. Iso-Britanniassa naiset ovat hajaantuneet tasaisemmin eri eliittisektoreille, vaikka onkin hyvä muistaa, että naisia on Britannian eliitissä määrällisesti merkittävästi vähemmän. Naiset ovat jakaantuneet kulttuurin lisäksi joukkotiedotuksen eliittiin, joka sisältää naisista suhteellisesti suuremman osuuden kuin miehistä.

Eliitti ei siis ole avoin naisille tasaisesti kaikissa eliittiryhmissä. Odotetusti kulttuurieliitti on molemmissa maissa naisille varsin avoin. Naisia suhteellisen paljon sisältävät urheilun ja kulttuurihallinnon eliitit ovat pieniä ja vähämerkityksisiä, koska molemmat on periaatteessa vain eriytetty kulttuurisektorista. Merkittävää yhteiskunnallista valtaa omaavissa positioissa, kuten hallinnossa ja elinkeinoelämässä, naisten – ja alle 40-vuotiaiden – osuudet ovat marginaalisia.

Taulukko 16. Nuori eliitti sektoreittain sukupuolen ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	M	N	M	N	
Kulttuuri	23	43	11	32	20
Tiede	30	12	11	4	18
Hallinto	13	6	20	15	15
Politiikka	8	19	17	13	13
Elinkeinoelämä	14	6	10	7	11
Joukkotiedotus	6	4	5	15	6
Kulttuurihallinto	3	5	2	3	3
Järjestö	3	2	2	3	2
Urheilu	1	3	3	4	2
Muu	0	0	19	3	8
Yhteensä (N)	100 (713)	100 (187)	100 (779)	100 (121)	100 (1800)

Kun tarkastellaan eliittisektoria aktiivisuusalueen mukaan jaoteltuna Taulukossa 17, huomataan, että pääkaupunkiseutukeskeisiä ryhmiä ovat Suomessa erityisesti elinkeinoelämän, joukkotiedotuksen ja kulttuurin eliitit. Britanniassa jakauma on samankaltainen, mutta lisäksi hallinnon ja järjestöjen eliitti erottautuvat suhteellisen pääkaupunkikeskeisinä. Pääkaupunkikeskeisyys on normi eliitissä, kuten on jo aiemmin todettu, sillä suurin osa koko eliitistä sijoittuu pääkaupunkiin. Tiede-eliitti toimii enimmäkseen isoissa kaupungeissa. Muiden alueiden jakauma on varsin tasainen, mutta politiikan, hallinnon ja urheilun eliitti ovat hajaantuneet muille alueille. Britanniassa muilla alueilla asuvat useimmiten politiikan eliitti, aateliset ja tiede-eliitti.

Sijoittumista selittää eliittien organisaatioiden sijoittuminen: esimerkiksi tiede-eliittiä työskentelee yliopistoissa, jotka on hajautettu eri kaupunkeihin, kun taas esimerkiksi järjestöjen ja joukkotiedotuksen päämajat sijaitsevat usein pääkaupunkiseudulla. Poliitiikan ja hallinnon eliitit ovat hajautuneempia jo alueellisten vaali- ja hallintojärjestelmien vuoksi. Toisaalta esimer-

kiksi kulttuurieliitti ei odotusarvoisesti ole pääkaupunkikeskeistä, mutta näiden tulosten mukaan on sitä. Kulttuurieliitti on myös kansainvälisin ryhmä molemmissa maissa, minkä lisäksi aatelliset asuvat suhteellisen usein ulkomailla.

Taulukko 17. Nuori eliitti sektoreittain aktiivisuusalueen ja maan mukaan, %.

	Pk-seutu		Iso kaupunki		Muu alue		Ulkomaat		Yhteensä
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Kulttuuri	32	18	7	3	23	5	58	21	20
Tiede	24	8	52	22	19	13	13	14	19
Hallinto	9	23	11	28	16	14	13	21	16
Politiikka	6	12	12	25	21	27	0	10	14
Elinkeinoelämä	15	11	6	3	11	11	8	3	11
Joukkotiedotus	7	11	2	8	4	2	4	0	6
Järjestö	3	3	2	0	2	0	0	1	2
Kulttuurihallinto	4	3	6	3	1	3	0	0	3
Urheilu	1	3	2	6	3	1	4	7	2
Muu	0	9	0	3	0	24	0	23	8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(526)	(410)	(128)	(36)	(221)	(301)	(24)	(95)	(1741)

Eliittisektorin keskinäistarkastelut koulutuksen sekä ammatin mukaan eivät tuota yllättäviä tuloksia (ks. Liitetaulukot 6 ja 7). Maiden välillä ei ole sektorien koulutustasoissa suuria eroja. Odotetusti molempien maiden tiede-eliitistä valtaosa on tutkijakoulutettuja. Mielenkiintoisinta lienee, että Britanniassa politiikan eliitti on hieman koulutetumpaa kuin Suomessa. Liitetaulukosta 7 havaitaan, että erityisasiantuntijat edustavat enimmäkseen kulttuuri- ja tiede-eliittiä. Johtajista suurin osa kuuluu elinkeinoelämään, järjestöihin ja kulttuurihallintoon, ja Suomessa lisäksi hallintoeliittiin. Iso-Britanniassa suuri osa hallintoeliitistä edustaa erityisasiantuntijoita, sillä siellä on paljon tuomioistuimissa työskenteleviä. Alempien ammattiluokkien edustajat koostuvat Suomessa pitkälti politiikan ja urheilun eliitistä, Britanniassa valtaosa on aatellisia.

5.4 Yhteenveto

Edellä tarkasteltiin nuoren eliitin nykyasemaa alueen, ammatin ja eliittisektorin näkökulmista. Aktiivisuusalue tarkastelussa selvisi odotusten mukaan, että eliitti on pääkaupunkiseutukeskeistä. Ilmiötä selittää se, että useimmat eliitin työpaikkoina toimivat organisaatiot sijaitsevat pääkaupunkiseuduilla (Ruostetsaari 2014, 101). Suomalaiseliitti on avautunut ajan myötä, koska eliitin keskittyneisyys pääkaupunkiseudulle on hieman vähentynyt. Suomen eliittirakenne on myös avoimempi kuin Iso-Britannian, sillä Britanniassa eliitti päinvastoin keskittyy Lontoon metropolialueelle. Britannian eliitti siis sulkeutuu ajan myötä, joten ero maiden välillä on huomattava. Nuori eliitti on lisäksi aiempaa kansainvälisempää.

Suomessa koulutuksella (lukuun ottamatta tutkijakoulutusta), sukupuolella tai iällä ei ole kovin merkittävää yhteyttä nuoren eliitin sijoittumiseen eri alueille. Suomessa eliitti siis sijoittuu samoille alueille sosiaalista taustaa kuvaavista tekijöistä riippumatta. Iso-Britanniassa taustatekijöillä on enemmän merkitystä eliitin aktiivisuusalueeseen: esimerkiksi erot eri koulutuksen hankkineiden sijoittumisessa ovat selkeämpiä kuin Suomessa. Myös sukupuolella on yhteys aktiivisuusalueeseen: naiset asuvat miehiä useammin Lontoon metropolialueella. Suomessa alueet ovat keskenään tasa-arvoisempia kuin Britanniassa. Tulokset tukevat hypoteesia suomalaisen eliittirakenteen avoimuudesta Britanniaan verrattuna. Väitettä suomalaisen nuoren eliitin avautumisesta tukee myös syntymäpaikan ja asuinpaikan keskinäisvertailu. Vertailussa kävi ilmi, että nuori eliitti on avautunut, sillä Helsinki-keskeisyys on vähentynyt ja eliittiin rekrytoidutaan aiempaa useammin muualta kuin pääkaupungista. Alueellinen liikkuvuus on siis hieman lisääntynyt.

Ammattitarkastelussa selvisi, että nuori eliitti koostuu lähes kokonaan erityisasiantuntijoista ja johtajista. Asemat pysyvät varsin vakaina, mutta maiden välillä on merkittävä, ajassa kasvava ero. Suomessa koulutettujen erityisalojen eliittien valta kasvaa johtajien kustannuksella, kun taas Britanniassa kehitys on päinvastainen. Koulutus on siis erityisen tärkeässä roolissa Suomessa. Karkean ammattitarkastelun perusteella ei kuitenkaan voida sanoa paljoakaan nuoren eliitin avautumisesta: ajallinen muutos on varsin vähäistä, eikä vähemmän koulutusta vaativien ammattien osuudet ole kasvaneet kovinkaan merkittävästi. Iällä on yhteys nuoren eliitin ammattiasemaan: Suomessa erityisasiantuntijat muodostavat nuorimman ammattiryhmän, kun taas Britanniassa ryhmä on vanhin. Britanniassa erityisasiantuntijat on myös avoimin ryhmä

naisille. Odotetusti se on lisäksi koulutetuin ammattiryhmä. Toisaalta myös alemmin koulutetuista suurin osa on erityisasiantuntijoita.

Ammattitarkastelua syvennettiin ottamalla vertailuun mukaan suomalaisten eliitin jäsenten isien ammattien tarkastelu. Tarkastelussa kävi ilmi, että isien ammattiasemat ovat nousseet merkittävästi ajan myötä: yli 60 prosenttia edustaa kahta korkeinta ammattiluokkaa 2010-luvulla. Lisäksi työntekijäammattien edustajien osuus vähenee. Osuuden laskua selittää osittain Suomen agraarivaltaisuus 1900-luvulla yhdistettynä myöhäiseen ammattirakenteen muutokseen. Suomessa vielä 1970-luvulla verrattain suuri osa väestöstä asui maaseudulla, mutta nopea yhteiskunnan rakennemuutos kadotti osan perinteisistä työläis- ja agraariammateista. Samalla uusien keskiluokkaisten ammattien sekä palveluammattien osuus on kasvanut. Vanhan maaseutuvaltaisuuden vaikutukset näkyvät vielä 1990-luvun otoksessa agraariammattiluokan, siis käytännössä maanviljelijöiden, erottuvan suuressa osuudessa. Toisaalta on todettu, että keskiluokkaisten ammattien osuuksien kasvu on ollut varsin vähäistä, ja työläisammattien osuudet ovat säilyneet suhteellisen korkeina. Vaikka eliitin vanhemman ammattiaseman nousulle on olemassa rakenteellinen selitys, tarkastelu antaa kuitenkin merkin nuoren eliitin sulkeutumisesta alemman sosiaalisen taustan henkilöitä kohtaan.

Eliittisektoritarkastelussa kävi ilmi, että Suomessa avoimin ja voimakkaimmin ajan myötä osuuksiaan kasvattava eliittiryhmä on kulttuurin eliitti. Myös tiede on avoin ryhmä nuorille, mutta se sulkeutuu ajan kuluessa voimakkaimmin. Lisäksi hallinnon, elinkeinoelämän ja järjestöjen eliitit kutistuvat, ja niiden osuudet nuoressa eliitissä jäävät pieniksi 2010-luvulla. Iso-Britanniassa hajonta ryhmien välillä on suurempaa, ja kehityskulut eivät ole yhtä selkeitä. Britanniassa eniten kasvavat joukkotiedotuksen ja politiikan eliitit ja voimakkaimmin kutistuvat aatelisto- ja tiede-eliitin osuudet. Yhteistä maiden kehitykselle on se, että molemmissa maissa tieteen eliitti sulkeutuu nuorilta henkilöiltä, ja politiikan ja urheilun osuudet kasvavat hieman. Toisaalta maiden välillä on olennaisia eroja: Britanniassa kulttuurieliitti sulkeutuu, päinvastoin kuin Suomessa. Varsinkin Suomessa eliittisektorijakauma muuttuu epätasaisemmaksi, mikä on merkki nuoren eliitin sulkeutumisesta.

Kaikki eliittisektorit eivät ole yhtä avoimia naisille. Odotusten mukaan kulttuurieliitti sekä kaipaasti että laajasti käsitettynä (kulttuurihallinto ja urheilu mukaan lukien), on molemmissa maissa naisille varsin avoin. Naisten osuudet ovat varsin marginaalisia esimerkiksi ”kovaa” valtaa käyttävissä hallinnon ja elinkeinoelämän nuoressa eliitissä. Kulttuurisektori on erityisesti

Suomessa avoimin naisten lisäksi erityisen nuorille henkilöille, sillä suuri osa kulttuurieliitistä on alle 40-vuotiaista. Pääkaupunkiseutukeskeisimpiä ryhmiä, ja siten perifeerisemmillä alueilla asuvia kohtaan suljetuimmat eliitit, ovat molemmissa maissa pääasiassa sellaiset eliitit, jotka eivät ole alueellisesti sidottuja, kuten elinkeinoelämän, joukkotiedotuksen ja kulttuurin eliitit. Poliitiikan ja hallinnon eliitit ovat Suomessa muita enemmän hajaantuneet muille alueille jo alueellisten vaali- ja hallintojärjestelmien vuoksi.

Tutkielmalle asetetut hypoteesit toteutuvat jokseenkin nuoren eliitin nykyaseman osalta, mutta tulokset eivät ole niin selkeitä kuin sosiaalisen taustan osalta. Suomalainen nuori eliitti on avautunut ajan myötä alueen myötä enemmän kuin brittiläinen eliitti, ja alueellinen liikkuvuus eliittiin on yleistynyt. Sen sijaan sosiaalisen liikkuvuuden tarkastelu jättää kahtalaisen vaikutelman. Absoluuttisen sosiaalisen liikkuvuuden väheneminen viittaa nuoren eliitin sulkeutumiseen alempia sosiaaliluokkia kohtaan. Toisaalta yhteiskunnan ammattirakenteen muutos selittää kehitystä. Tältä pohjalta hypoteesia nuoren eliitin avautumisesta ei voida kuitenkaan vahvistaa, koska ammattirakenteen muutos ei selitä kokonaan eliitin isien ammattirakenteessa havaittavaa muutosta. Myös sillä on merkitystä eliittiin pääsyssä, miltä yhteiskuntapolitiikan sektorilta pyritään eliittiin nuorella iällä. Suomi on edelleen kuitenkin eliittirakenteeltaan Iso-Britanniaa avoimempi, koska Britanniassa taustatekijöillä on vahvempi yhteys eliitin nykyasemaan.

6 Nuoren eliitin kulttuuripääoma harrastusten ilmentämänä

Luvussa eritellään, millaisena nuoren eliitin kulttuuripääoma ja maku näyttäytyvät aineistossa harrastusten kautta. Seuraavassa alaluvussa käsitellään harrastuksia yleisellä tasolla tarkastellen yksittäisten mainittujen harrastusten määriä ja esiin nousevia harrastuksia. Toisessa alaluvussa harrastukset luokitellaan neljään luokkaan, mikä edesauttaa aineiston tyypittelyä. Kolmannessa alaluvussa tarkastelua syvennetään vertailemalla sekä harrastustyyppejä että harrastusten määriä aiemmin käsiteltyihin sosiaalista taustaa ja nykyasemaa kuvaaviin muuttujiin. Tarkasteluissa tulkitaan aineistoa erityisesti eliitin kaikkiruokaisuuden näkökulmasta.

6.1 Harrastusten määrä ja jakautuminen

Yli 60 prosenttia kaikista henkilöistä mainitsee yhden tai useamman harrastuksen. Lähes 40 prosenttia kirjasarjoihin listatuista henkilöistä ei siis maininnut ainoatakaan harrastusta, mutta muut mainitsevat 1–11 harrastusta. Suurin osa, 44 prosenttia kaikista vastaajista mainitsee 1–3 harrastusta ja vajaa neljännes mainitsee neljä tai useamman. Keskimäärin vastataan 1,7 harrastusta (ks. Taulukko 18). Aikaa myöten yhä useampi mainitsee jonkun harrastuksen, minkä lisäksi yksittäisten harrastusmainintojen määrä kasvaa. Maiden välillä ei ole merkittävää eroa.

Taulukko 18. Nuoren eliitin harrastusten määrän keskiarvo vuoden ja maan mukaan, %

	FIN	BR	Kaikki
1970	1,2	1,3	1,2
1990	1,6	1,7	1,6
2010	2,2	2,5	2,3
Kaikki	1,6	1,8	1,7

Kun tarkastellaan kaikkien harrastusmainintojen perusjakaumaa ja harrastusten suosituimmuusjärjestystä, suosituimmaksi yksittäiseksi harrastusluokaksi koko aineistossa nousee urheilu, joka sisältää myös eri urheilulajit (ks. Liitetaulukko 8). Toiseksi suosituin harrastus on kirjallisuus ja lukeminen sekä kolmanneksi suosituin on ulkoilu. Neljänneksi suosituin harrastus on musiikki ja sen kuuntelu. Prosentuaaliset erot spesifien harrastusmainintojen yleisyydessä ovat kuitenkin varsin pieniä. Yksittäiset harrastukset eli sellaiset jotka eivät muodosta ”karkeaa” yleisluokkaa, saavat pääasiassa verrattain vähän mainintoja, mutta jotkut harrastukset erottuvat poikkeuksellisen suosittuina. Esimerkiksi matkailu, tennis, ruoanlaitto ja purjeh-

dus erottautuvat varsin suosittuina. Nämä harrasteet ovat myös kulttuurisesti arvostettuja ja legitiimejä vapaa-ajanviettotapoja (Purhonen & työryhmä 2014). Esimerkiksi matkailu on kokonaisuudessaan yhteydessä tuloihin ja koulutukseen siten, että useissa maissa matkailleet ovat useimmiten vähintään keskiluokkaisia ja suurituloisia (em. 278). Tennis ja purjehdus ovat mieleltään elitistisiä lajeja. Purjehdus on varsin harvinainen harrastus väestössä yleensä, mutta yleinen suurituloisten keskuudessa. Tennis ei ole sinänsä harvinainen harrastus väestössä, mutta se jää liikuntalajilistauksissa häntäpäähän ja kauas esimerkiksi kuntosaliharjoittelusta, joka on väestössä yleinen harrastus (Tilastokeskus 2012a, 540). Kuntosaliharjoittelu sisältyy tässä aineistossa liikunta-luokkaan, joka sisältää sellaisia epäspesifejä mainintoja kuten ”kuntoliikunta” ja ”kuntoilu”. Liikunta-luokka ei yleisestä luonteestaan niin yleinen tässä aineistossa muihin harrastuksiin verrattuna, kuin voisi odottaa väestövertailun avulla. Tennis onkin nuoren eliitin parissa käytännössä yhtä suosittu kuin yleisliikunta, mikä kertoo osaltaan siitä, miten eliitillä on yllidustus tenniksen (ja muiden eliittiharrastusten) harrastajien joukossa.

Taulukko 19 seuraavalla sivulla kuvaa ensimmäisenä mainittujen harrastusten jakautumista maan ja vuoden mukaan¹⁸. Harrastukset on ryhmitelty selkeyden vuoksi siten, että yhdessä klusterissa on kulttuuriin liittyvät harrastukset, toisessa eliittiharrastukset, kolmannessa liikunnalliset harrastukset ja neljännessä muut harrastukset. Jaottelua käytetään luvussa 6.2, kun tarkastellaan harrastustyyppiä. Koska prosenttiosuudet jäävät useimmissa yksittäisissä harrastusmaininnoissa varsin pieniksi, kehityskulkuja niiden osalta ei monissakaan tule selvästi esiin. Jotkut harrastukset kuitenkin selvästi nostavat tai laskevat suosiotaan eliitin parissa.

¹⁸ Tässä työssä tarkastellaan pääasiassa vain henkilöiden ensimmäisenä mainitsemia harrastuksia teknisistä syistä, sillä kaikkien harrastusmainintojen luokittelu olisi ollut työlästä. Lisäksi pelkistetty tarkastelu pitää yllä tutkimuksen johdonmukaisuutta.

Taulukko 19. Nuoren eliitin ensimmäisenä mainitsemat harrastukset vuoden ja maan mukaan, %.^a

	1970		1990		2010		FIN	BR
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	Kaikki	Kaikki
kulttuuri, taide, keräily	2	3	3	4	5	2	3	3
opiskelu, tutkimus	9	4	10	3	5	3	8	4
matkailu	4	3	2	4	3	5	3	4
kirjallisuus, lukeminen	12	11	14	7	11	5	12	7
kirjoittaminen	1	1	0	1	1	0	0	0
musiikki	11	8	7	7	6	5	8	6
musisointi, laulaminen	4	1	3	2	4	4	4	2
teatteri	1	1	0	2	1	4	1	2
elokuvat	1	1	2	1	1	2	1	1
valokuvaus, filmaus	5	1	2	1	0	1	2	1
kuvataide	2	1	2	1	1	1	1	1
tanssi	0	0	0	1	1	1	0	0
ruoanlaitto, gastronomia	1	2	1	3	1	4	1	3
Kulttuuriharrastukset yht.	50	37	44	36	37	34	44	35
tennis	3	6	3	3	4	4	3	4
purjehdus, veneily	3	6	5	5	1	3	3	4
golf	0	6	1	3	3	6	1	5
metsästys, ammunta	5	4	2	2	2	1	3	2
laskettelu	0	2	1	3	2	2	3	2
kriketti	0	4	0	5	1	3	0	4
ooppera	0	0	0	2	0	1	0	1
viinit	0	0	0	0	0	1	0	0
Eliittiharrastukset yht.	10	27	11	22	12	20	11	23
urheilu, eri urheilulajit	9	11	12	12	19	15	13	13
ulkoilu	13	6	7	4	5	5	8	5
kuntoilu, liikunta	1	0	11	1	13	0	8	0
lenkkeily	0	0	1	0	1	2	1	1
sukeltaminen	0	0	1	0	1	0	1	0
Liikuntaharrastukset yht.	23	16	31	16	38	21	31	18
koti, perhe, ystävät	1	2	3	3	4	13	2	7
järjestöt, politiikka	6	1	4	1	2	2	4	1
puutarhanhoito	0	4	1	7	2	1	1	4
kävely	0	4	1	4	0	3	0	4
pelit	2	3	1	1	1	1	1	2
penkkiurheilu	2	0	1	1	0	3	1	2
kädentaidot	0	0	0	2	2	1	1	1
tietotekniikka, media	0	0	2	0	1	0	1	0
junat: pienoismallit ym.	0	0	0	1	0	0	0	1
muu harrastus	6	6	3	5	4	4	4	5
Muut harrastukset yht.	16	20	14	26	14	26	15	25
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(191)	(159)	(205)	(185)	(198)	(201)	(594)	(545)

^a Huom. Puuttuvia arvoja eli harrastuksen mainitsematta jättäneitä, ei ole otettu harrastustaulukoissa huomioon.

Suomessa suosituimmat harrastukset kokonaisuudessaan ovat urheilu ja kirjallisuus, kun taas Iso-Britanniassa ainoastaan urheilu erottuu muista suosituimpina. Suomessa muutos harrastusten suosiossa keskittyy lähinnä kahteen luokkaan: urheiluun sekä liikuntaan. Ne nostavat suosiotaan yhteensä yli viidesosalla samaan aikaan kun muiden harrastusluokkien osuudet eivät merkittävästi kasva. Kuitenkin samaan aikaan kolmannen yleisen liikuntamuodon, ulkoilun, kannatus laskee. Kulttuuriharrasteet musiikki, valokuvaus ja opiskelu menettävät osuuksiaan. Myös järjestötoiminnan ja politiikan harrastamisen suosio laskee hieman. Musiikin kuuntelun suosion laskua selittää se, että se on arkipäiväistynyt. Iso-Britannian nuoressa eliitissä muutos harrastamisessa ei ole yhtä keskittynyttä. Kodin, perheen ja ystävien harrastaminen on kasvattanut suosiotaan ainoana selvästi eniten. Kirjallisuuden sekä puutarhanhoidon maininneiden osuus sen sijaan laskee merkittävimmin. Monien harrasteiden suosio muuttuu, mutta muutokset pysyvät pääasiassa varsin pieninä, korkeintaan kolmessa prosenttiyksikössä.

Väestötasolla elokuvissa ja konserteissa käynti on yleisimpiä kulttuurin kuluttamisen muotoja (Tilastokeskus 2012b), kun taas tässä tutkimuksessa esimerkiksi kirjallisuus, opiskelu, ruoanlaitto ja teatteri nousevat selvästi suosituimmiksi harrasteiksi kuin elokuva. Kirjallisuuden suosittuutta suomalaisessa nuoressa eliitissä selittää se, että lukeminen on Suomessa kansainvälisesti verrattuna suhteellisen yleistä (Purhonen & työryhmä 71–72). Sen sijaan Iso-Britanniassa väestötasolla kirjojen lukeminen on varsin epäsuosittu harrastus (Bennett ym. 2009, 94). Toisaalta myöskään Suomessa iso osa väestöstä, erityisesti vähän koulutetuista ja miehistä, ei harrasta kirjojen lukemista lainkaan (Purhonen & työryhmä 71–72). Tässä aineistossa kirjallisuuden suuri suosio on merkittävää, sillä kirjallisuuden harrastaminen erottelee kulttuurisesti. Sillä on yhteys ennen kaikkea koulutukseen, ja se on kulttuurisesti legitiimi harrastus. (em. 94–95.) Aineistossa on siis nähtävillä selkeitä eroja eliitin ja väestön harrastusmaun välillä.

Kaiken kaikkiaan Taulukosta 19 nähdään, että kulttuuriharrastukset vähenevät ja liikunnalliset kasvavat. Erityisesti urheilun suosion kasvaminen kertoo harrastamisen yksilöllistymisestä ja monipuolistumisesta. Urheilu-luokkaan siis sisältyy erilaisia urheilulajeja, joten muutoksen keskittyminen siihen kertoo oikeastaan harrastamisen moninaistumisesta. Harrastusten moninaistumista havaitaan taulukosta myös sen perusteella, että 0-arvojen solut vähenevät silminnähden 2010-luvulle tultaessa. Harrastamisen kaikkalainen moninaistuminen viittaa kaikkiruokaisuuden kasvuun.

6.2 Harrastusten tyyppi

Taulukossa 20 ensimmäisenä mainitut harrastukset on luokiteltu niiden tyyppin mukaan karkeasti neljään luokkaan. Kulttuuriharrastuksiin on luokiteltu kirjallisuus, kirjoittaminen, musiikki, musisointi ja laulaminen, teatteri, elokuvat, kuvataide, valokuvaus ja filmaus, tanssi, matkailu, sekä ruoanlaitto ja gastronomia. Lisäksi mukana ovat yleisemmät kategoriat eli kulttuuri-luokka, joka sisältää esimerkiksi erilaisia taidemuotoja ja keräilyharrastuksia sekä opiskelu ja tutkimus -luokka. Eliittiharrastuksiin kuuluvat spesifit harrastukset laskettelu, metsästys ja ammunta, tennis, golf, purjehdus ja veneily, viinit, ooppera sekä kriketti. Liikunnallisiin kuuluvat urheilu ja eri urheilulajit, kuntoilu ja liikunta, ulkoilu, lenkkeily sekä sukeltaminen. Muihin harrastuksiin kuuluvat puutarhanhoito, kävely, junaharrastukset, tietotekniikka ja media, penkkiurheilu, pelit, kädentaidot ja rakentaminen, koti (perhe, ystävät), järjestötoiminta, politiikka ja yhteiskunnalliset kysymykset sekä luokka ”muu harrastus”.

Taulukko 20. Nuoren eliitin neliluokkaiset harrastustyyppit vuoden ja maan mukaan, %

	1970		1990		2010		Kaikki	Koko aineisto ^a
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR		
Kulttuuriharrastukset	51	37	43	36	37	34	40	40
Eliittiharrastukset	11	26	11	22	12	19	17	15
Liikuntaharrastukset	23	16	31	16	38	21	25	24
Muut harrastukset	16	20	14	26	14	26	19	20
Yhteensä (N)	100 (191)	100 (159)	100 (205)	100 (185)	100 (198)	100 (201)	100 (1139)	100 (2986)

^a Huom. Prosenttiosuudet kaikista aineistossa mainituista harrastuksista.

Kulttuuriharrastukset ovat kokonaisuudessaan suosituimpia nuoren eliitin parissa: 40 prosenttia ensimmäisenä mainituista harrastuksista on kulttuuriin liittyviä. Liikunnalliset harrastukset kattavat noin neljäsosan maininnoista, muut harrastukset viidenneksen ja eliittiharrastukset 15 prosenttia maininnoista. Taulukkoon on liitetty vertailumielessä myös harrastusluokkien osuudet kaikista aineiston harrastusmaininnoista. Vertailusta havaitaan, ettei ensimmäisenä mainittujen harrastusten koostumuksessa ole juuri eroa kaikkiin harrastusmainintoihin. Ensimmäisenä mainittu harrastus -muuttujaa voidaan siis pitää edustavana otoksena kaikista harrastusmaininnoista.

Kulttuuriharrastusten suosio laskee ajan myötä molemmissa maissa, mutta Britanniassa vain vähän. Kulttuurin harrastaminen ovat selvästi suositumpaa Suomessa kuin Iso-Britanniassa, ja

se muodostaa maassa dominoivan harrastusryhmän vuosina 1970 ja 1990. Niiden suosio kuitenkin laskee 2010-luvulle, suunnilleen samalle tasolle kuin Britanniassa. Erityisesti kirjallisuutta ja opiskelua harrastetaan enemmän Suomessa (ks. Taulukko 19). Vuonna 2010 liikunnalliset ja kulttuuriharrastukset ovat Suomessa yhtä suosittuja. Myös Iso-Britannian eliitissä kulttuuriharrastukset ovat suosituimpia, mutta ei niin selvästi kuin Suomen eliitissä.

Eliittiharrastukset taas ovat Iso-Britannian eliitissä suositumpia kuin Suomessa läpi koko ajanjakson, vaikka niiden suosio laskee hieman. Erityisesti golf erottuu suosituksi harrastukseksi brittieliitin parissa. Suomessa eliittiharrasteiden kannatus pysyy varsin matalana mutta vakaana läpi tarkastelujakson. Liikunnalliset harrastukset ovat selvästi suositumpia Suomessa, ja niiden osuus kasvaa merkittävästi. Myös ulkoilu on suositumpaa nuoressa suomalaiseliitissä, vaikka sen suosio laskee. (ks. Taulukko 19.) Britanniassa liikunnallisten harrasteiden suosio nousee myös hieman 2010-luvulle, mutta niiden osuus on selvästi matalampi kuin Suomessa.

Iso-Britanniassa mainitaan useammin harrastuksia, jotka on tässä taulukossa luokiteltu muiksi harrastuksiksi. Osasyynä lienee se, että tässä luokassa olevat puutarhanhoito, kävely ja junabongaus ovat suositumpia harrastuksia Britanniassa, ja nämä luokat lisättiin harrastusluokitukseen juuri tästä syystä. Kävelyn toki voi ajatella olevan ulkoilua, mutta ulkoiluksi tässä laskettiin esimerkiksi luonnossa liikkuminen, kuten marjastus. Kävely taas mainittiin niin usein Iso-Britannian aineistossa, että se päätettiin asettaa omaksi luokakseen. ”Flaneeraaminen” vaikuttaa olevan varsin tyypillinen englantilainen ajanviete. Lisäksi brittieliitissä vietetään suomalaisia useammin aikaa perheen ja ystävien kanssa seurustellen.

Harrastusten tyypin ja määrän välistä suhdetta tarkastellaan Liitetaulukossa 9. Taulukon avulla nähdään, eroavatko vain yhden harrastuksen ilmoittaneet muutaman harrastuksen, tai useita harrastuksia ilmoittaneista. Mielenkiinnon kohteena on, ovatko jonkun harrastustyyppin maininneet maussaan yksiruokaisia siten, että esimerkiksi eliittiharrastuksen maininneet olisivat maussaan yksiruokaisia eli ”snobeja”. Tarkastelussa selviää, että Suomen eliitin keskuudessa ei ole juuri minkäänlaisia eroja eri harrastustyyppien ja -määrien suhteissa. Iso-Britanniassa sen sijaan erot ovat selvempiä. Eliittiharrastuksen ja luokittelemattoman harrastuksen maininneet ovat suhteellisen yksiruokaisia. Kulttuuriharrastuksen maininneet taas mainitsevat suhteellisen usein useita harrastuksia, joten he ovat kaikkiruokaisempia harrastuksissaan kuin muut.

Aiemmassa tutkimuksessa suomalaiselle eliitille on todettu tyypillistä olevan kulttuurin harrastaminen. Valtaeliitti harrastaa eniten kulttuurin eri muotoja, minkä lisäksi sekä urheilua että liikuntaa harrastaa noin puolet. Urheilun harrastaminen on lisääntynyt, mitä Ruostetsaari (2014) selittää yhtäältä työkyvyn ylläpitämisellä ja toisaalta verkostoitumisella sekä sosiaalisten suhteiden ylläpidolla. Myös sosiaalisen kanssakäymisen harrastaminen pienessä piirissä on lisääntynyt, mutta järjestötoiminnan harrastaminen laskenut. (em. 166–167.) Myös Ruuskasen ja kumppanien (2010) mukaan eliitin harrastukset ovat samankaltaisia kuin kansalla, eikä vapaa-aikaa käytetä statuksen osoittamisen keinona, ainakaan vebleniläisessä mielessä. Luvussa 7 keskustellaan tarkemmin tämän ja aiemman tutkimuksen suhteista harrastusten osalta sekä eliitin maun kaikkiruokaisuudesta.

Kaiken kaikkiaan suomalainen nuori eliitti on vertailupariaan avoimempi, sillä eliitille tyypillisten vapaa-ajanvieteiden osuus on pienempi kuin Britanniassa. Perinteinen eliittikulttuuri ei siis Suomessa elä yhtä vahvana kuin Englannissa. Suomessa nuori eliitti avautuu ajan myötä hieman, koska kulttuuriharrastusten osuus laskee ja liikunnallisten kasvaa. Kulttuuriharrastuksiin kuuluu useita sellaisia luokkia, joiden harrastamista voidaan luonnehtia osaksi legitiimiä makua (kirjallisuus, kuvataide jne.; ks. esim. Purhonen & työryhmä 2014), joten kulttuuriharrastus-luokan osuuden lasku voidaan tulkita – karkeasti ottaen – korkeakulttuurin osuuden laskuksi. Toisaalta eliitille tyypillisten harrasteiden osuus pysyy vakiona, joten muutos avautumisessa ei ole suuren suuri. Britannian nuori eliitti on myös avautunut ajan myötä, mutta muutokset luokkien osuuksissa eivät ole niin selkeitä kuin Suomessa.

6.3 Harrastukset sosiaalista taustaa ja nykyasemaa vasten

Nuoren eliitin ilmoittamien harrastusten määriä ja tyyppejä tarkastellaan muiden, aiemmin käsiteltyjen muuttujien mukaan, jotta saadaan kokonaisvaltainen kuva harrastusten vaihtelusta. Sellaisten muuttujien vertailut esitetään, joista saadaan tutkimuskysymysten kannalta kiinnostavaa tietoa. Koska harrastuksia vertaillaan eri muuttujien kanssa, luvussa ei keskitytä muutokseen, vaan eliitin harrastamisen sisäisiin eroihin.

Kuten aiemmin on todettu, sukupuoli on merkittävä jakolinja eliitissä. Sillä on myös vaikutusta ilmoitettujen harrastusten määrään ja tyyppiin. Taulukon 21 mukaan Suomessa nuoreen eliittiin kuuluvat naiset jättävät harrastuksen ilmoittamatta hieman miehiä useammin, mutta toisaalta ilmoittavat useammin yli neljä harrastusta. Miehet ilmoittavat naisia useammin 1–3 harrastusta.

Iso-Britanniassa sukupuolten välinen ero on pienempi, mutta päinvastoin kuin Suomessa, miehet jättävät harrastuksen ilmoittamatta naisia hieman useammin. Myös Britanniassa naiset ilmoittavat miehiä useammin yli neljä harrastusta.

Taulukko 21. Nuoren eliitin harrastusten määrä sukupuolen ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	M	N	M	N	
0	33	39	40	34	37
1	19	11	10	8	13
2–3	38	34	34	34	36
4–11	11	16	16	24	15
Yhteensä (N)	100 (713)	100 (187)	100 (779)	100 (121)	100 (1800)

Tyypin osalta yhteydet ovat hieman vahvempia (ks. Taulukko 22). Iso-Britanniassa sukupuolten väliset erot ovat selvästi suurempia kuin Suomessa jokaisen harrastustyyppien tapauksessa. Eliittiharrastukset ovat molemmissa maissa hyvin miehisiä. Muiden harrastetyyppien osalta sukupuolten erot ovat Suomessa varsin pieniä, vaikkakin naiset harjoittavat miehiä hieman useammin liikuntaa. Britanniassa sen sijaan naiset harrastavat miehiä varsin selvästi useammin kulttuuria ja muita harrastuksia. Miehet mainitsevat naisia useammin liikuntaharrastuksen.

Vaikuttaa siis siltä, että naiset ovat miehiä kaikkiruokaisempia harrastusten suhteen, erityisesti Iso-Britanniassa. Kun naiset mainitsevat harrastuksia, he mainitsevat niitä varsin monipuolisesti. Naisten miehiä suurempi kulttuuripääoma (ks. esim. Lizardo 2006) on havaittavissa erityisesti Britanniassa, sillä naiset harrastavat miehiä varsin selvästi useammin kulttuuria. Miehet ovat yksiruokaisempia, sillä he mainitsevat naisia useammin vain yhden harrastuksen ja harvemmin yli neljä harrastusta. He ovat myös maussa snobimpia, koska he mainitsevat selvästi useammin eliitille ja varakkaille tyypillisen harrastuksen.

Taulukko 22. Nuoren eliitin harrastustyyppit sukupuolen ja maan mukaan, %

	FIN		BR		Kaikki
	M	N	M	N	
Kulttuuri	43	45	34	45	40
Eliitti	13	3	25	9	17
Liikunta	30	36	19	10	25
Muut	14	17	22	36	19
Yhteensä (N)	100 (480)	100 (114)	100 (465)	100 (80)	100 (1139)

Koulutuksen ja harrastustyyppin vertailussa havaitaan, että erityisesti tutkijakoulutuksella ja kulttuurin harrastamisella on yhteys (ks. Taulukko 23). Tutkijakoulutetut harrastavat molemmissa maissa useammin kulttuuria kuin alemmin koulutetut. Kuitenkin, vaikka aiemmin todettiin, että kulttuuria harrastavat ovat kaikkiruokaisimpia, eivät tutkijakoulutetut tästä huolimatta erotu erityisen kaikkiruokaisina. Liitetaulukossa 10 on taulukoitu harrastusten määrä koulutuksen mukaan, ja Suomessa tutkijakoulutetut ilmoittavat muita varsin selvästi useammin 0–1 harrastusta. Iso-Britanniassa tutkijakoulutetut ovat hieman kaikkiruokaisempia, koska heistä varsin moni ilmoittaa 2–3 harrastusta. Tutkijakoulutettujen yksiruokaisuutta selittää osin se, että tutkijakoulutettujen joukossa on varsin vähän naisia, joiden todettiin olevan monipuolisissa maissa. Iso-Britanniassa tutkijakoulutetut myös harrastavat muita harvemmin eliittiharrasteita. Suomessa liikuntaharrastuksia harrastetaan koulutuksesta riippumatta yhtä taajaan, joten nämä harrastustyyppit yhdistävät eri lailla kouluttautuneita. Molemmissa maissa luokittelemattomia harrastuksia harrastavat korkeakouluttamattomat muita useammin.

Taulukko 23. Nuoren eliitin harrastustyyppit koulutuksen mukaan, %

	Tutkijakoul.		Korkeakoul.		Ei korkeakoul.		Kaikki
	FI	BR	FI	BR	FI	BR	
Kulttuuri	49	46	42	36	38	26	40
Eliitti	10	14	12	24	10	22	17
Liikunta	29	18	32	16	32	24	24
Muut	12	22	14	24	20	28	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(168)	(63)	(326)	(383)	(90)	(88)	(1118)

Koulutusvertailun kanssa samansuuntaisia tuloksia saadaan ammatin ja harrastustyyppin keskinäisvertailusta. Suomessa koulutetut erityisasiantuntijat harrastavat kaikkia muita useammin kulttuuria ja vähemmän eliittiharrasteita (ks. Liitetaulukko 11). Johtajat sen sijaan harrastavat muita useammin eliittiharrasteita, ja alemman ammattiposition eliittiin kuuluvat harrastavat luokittelemattomia harrastuksia. Britanniassa erityisasiantuntijoiden ja johtajien harrastaminen on yhtenäisempää.

Kulttuuriharrastuksilla on koulutuksen ja ammatin lisäksi yhteys myös alueeseen Suomessa, kuten Taulukko 24 esittää. Kaikkialla, paitsi harvaan asutuilla seuduilla, harrastetaan useimmiten kulttuuria. Harvaan asutulla alueella asuva eliitti harrastaa muita useammin liikuntaa ja eliit-

tiharrastuksia. Iso-Britanniassa kulttuuria harrastetaan tasaisemmin kaikilla eri alueilla, vaikkakin ulkomailla ja muilla alueilla harjoitetaan eliittiharrasteita useammin kuin muualla. Vaikuttaa siltä, että Suomessa kulttuurin harrastaminen on keskittynyt kaupunkeihin.

Taulukko 24. Nuoren eliitin harrastustyyppit aktiivisuusalueen mukaan, %

	Pk-seutu		Iso kaupunki		Muu alue		Ulkomaat		Kaikki
	FI	BR	FI	BR	FI	BR	FI	BR	
Kulttuuri	48	36	51	25	29	34	57	38	39
Eliitti	9	19	10	21	16	28	14	29	17
Liikunta	29	17	26	25	39	17	7	24	25
Muut	14	28	13	29	16	21	22	9	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(331)	(279)	(88)	(24)	(161)	(169)	(14)	(45)	(1111)

Eliittisektorin ja harrastusten vertailun avulla voidaan selvittää, onko esimerkiksi talous- ja kulttuurieliitin välillä havaittavissa eroja kulttuurisessa maussa, kuten Bourdieu (1984) olettaa. Taulukoista 25 ja 26 huomataan, että sektoreissa on eroja sekä harrastusten määrän että tyyppin osalta molemmissa maissa. Suomessa nuori kulttuurieliitti jättää hieman muita useammin harrastuksen ilmoittamatta (Taulukko 25). Yhden harrastuksen ilmoittaa erityisesti tieteen ja järjestöjen eliitit. Yli neljä harrastusta ilmoittaa urheilun, politiikan ja kulttuurihallinnon eliitit. Iso-Britanniassa aatelisten muu-ryhmä yleensä jättää harrastuksen ilmoittamatta. Myös maan kulttuuri-, urheilu- ja elinkeinoelämän eliitit jättävät hieman useammin henkilökohtaisen kuvailun pois. Varsin moni sektori ilmoittaa 2–3 harrastusta, kuten Suomessakin. Britannian joukkotiedotuseliitti on poikkeuksellinen innokas kuvailemaan itseään moninaisesti, sillä peräti 39 prosenttia ilmoittaa yli neljä harrastusta.

Taulukko 25. Nuoren eliitin harrastusten määrä eliittisektorin ja maan mukaan, % ^a.

	0		1		2–3		4–11		Yhteensä	N
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR		
Kulttuuri	42	43	11	14	34	30	14	14	100	(367)
Tiede	38	32	22	13	32	43	8	12	100	(330)
Hallinto	38	25	16	12	40	41	6	23	100	(275)
Politiikka	22	34	14	9	46	43	19	14	100	(241)
Elinkeinoelämä	23	40	21	7	45	28	11	25	100	(198)
Joukkotiedotus	18	19	20	9	47	33	16	39	100	(105)
Kulttuurihallinto	31	19	14	14	38	48	17	19	100	(50)
Järjestö	26	12	22	0	44	59	9	29	100	(40)
Urheilu	33	43	20	7	27	36	20	14	100	(43)
Muu	0	75	100	4	0	13	0	8	100	(151)
Kaikki	34	39	17	10	38	34	12	17	100	(1800)

^a Huom. Harrastusten määriä tarkastellaan käänteisessä järjestyksessä taulukon luettavuuden vuoksi. Myös Taulukossa 26 tarkastelusuunta on eri kuin yleensä.

Eliittisektorilla ja harrastustyypillä on yhteys (ks. Taulukko 26). Kulttuuriharrastukset ovat yleisimpiä kulttuurihallinnon, joukkotiedotuksen, järjestöjen, kulttuurin ja tieteen eliiteissä, molemmissa maissa. Vähiten kulttuuria harrastavat urheilun, elinkeinoelämän ja politiikan eliitit ja Britanniassa lisäksi aateliset. Eliittiharrastuksia harrastetaan Suomessa erityisen paljon elinkeinoelämän nuori eliitti, mutta myös hallinnon eliitti. Varsin moni sektori ei harrasta eliittiharrasteita lainkaan, tai harrastaa vain hyvin vähän. Britanniassa eliittiharrastuksia harrastetaan tasaisemmin kaikissa sektoreissa. Sellaisen mainitsee muihin sektoreihin verrattuna erityisesti urheilun, hallinnon, kulttuurihallinnon eliitti sekä aateliset. Vähiten eliittilajeja harrastaa järjestöelämän eliitti.

Liikuntaharrastuksia on melko tasaisesti kaikissa ryhmissä Suomessa, mutta niitä harrastetaan muita hieman useammin urheilun, politiikan ja elinkeinoelämän eliiteissä. Vähiten liikuntaharrastuksia muihin verrattuna mainitsee kulttuuriharrastuksissa aktiiviset joukkotiedotuksen ja kulttuurihallinnon eliitit. Britanniassa liikuntaa ei harrasteta yhtä tasaisesti eri sektoreissa. Myös Britanniassa urheilun ja politiikan eliitti mainitsee liikuntaharrastuksen, lisäksi erityisesti aateliset ovat urheilullisia. Vähiten liikuntaa harrastavat kulttuurihallinnon, kulttuurin ja tieteen eliitit. Luokittelemattoman harrastuksen mainitsee Suomessa erityisesti urheilun eliitti, ja Britanniassa erityisesti joukkotiedotuksen ja tieteen eliitti.

Taulukko 26. Nuoren eliitin harrastustyyppit eliittisektorin ja maan mukaan, %

	Harraste								Yhteensä	N
	Kulttuuri		Eliitti		Liikunta		Muu			
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR		
Kulttuuri	49	49	8	17	26	7	17	27	100	(211)
Tiede	51	44	10	14	26	13	13	29	100	(209)
Hallinto	36	32	18	31	34	16	12	21	100	(192)
Politiikka	25	28	6	18	49	25	21	28	100	(171)
Elinkeinoelämä	26	27	26	25	40	21	8	27	100	(137)
Joukkotiedotus	67	43	7	14	14	14	12	30	100	(86)
Kulttuurihallinto	75	53	0	29	15	0	10	18	100	(37)
Järjestö	53	47	0	7	24	20	24	27	100	(32)
Urheilu	20	13	0	44	50	38	30	6	100	(26)
Muu	100	22	0	27	0	35	0	16	100	(38)
Kaikki	44	35	11	22	31	18	15	24	100	(1139)

Eliitin sisällä on havaittavissa jakolinja kulttuuri- ja talouseliittiin Bourdieun esityksen (1984) mukaisesti. Bourdieun mallin mukaan taloudellisella eliitillä on paljon taloudellista pääomaa ja vähän kulttuurista; kulttuurieliitillä päinvastoin. Tämä luvun tulokset tukevat näkemystä. Kulttuuriharrastukset ovat yleisimpiä kulttuurieliitin ja kulttuuriin likeisesti liittyvien sektoreiden, kuten joukkotiedotuksen parissa. Varallisuutta vaativat eliittiharrastukset ovat yleisimpiä Suomessa talouseliitin parissa, ja elinkeinoelämän eliitti on yksi epäaktiivisimmista sektoreista kulttuuriharrastuksissa. Mielenkiintoista kyllä, Britanniassa elinkeinoelämän eliitti ei erotu merkittävästi eliittiharrastuksiin profiloituneena. Molemmissa maissa hallinnon eliitti kuitenkin erottuu eliittiharrastuksilla. Britanniassa odotetusti aateliset harrastavat eliitille tyypillisiä vapaa-ajanvietteitä. Aateliset ovat myös varsin ”snobilla” tavalla yksiruokaisia sinänsä, että he mainitsevat useimmiten harvoin ja vähän harrastuksia, ja nämä harrastukset ovat usein eliittiharrastuksia. Suomessa ei erotu vastaavalla tavalla maussaan elitististä sektoria. Kaikkiruokaimpien eliittisektoreiden maussa ei Suomessa ole mitään yhtenäistä linjaa, mutta Britanniassa monia harrastuksia maininneet harrastavat varsin usein kulttuuria.

Analyysin perusteella Britanniassa on yhtenäisempi eliittikulttuuri kuin Suomessa. Maassa eliittiharrastuksia harrastetaan varsin tasaisesti eri sektoreilla, kun taas Suomessa niitä harrastetaan monissa sektoreissa vähän tai ei lainkaan. Myös kulttuuria harrastetaan Britanniassa tasaisemmin läpi sektorien kuin Suomessa. On todettu, että kulttuuriharrastukset ovat keskimäärin tyypillisempiä korkean statuksen henkilöille kuin alemman sosioekonomisen aseman ryhmille (esim. Purhonen & työryhmä 2014). Suomessa eliittikulttuuri on siis jakautuneempi, kun

taas Britanniassa harrastamisen tavat ylittävät eri sektorit. Sisäinen yhtenäisyys on merkki eliitin sulkeutuneisuudesta (esim. Mills 2000). Toisaalta, Suomessa liikuntaa harrastetaan tasaisemmin eri sektoreissa kuin Britanniassa. Liikunta näyttää olevan eliittiä yhdistävä harrastustyyppi. Tämä ei kuitenkaan kumoa väitettä brittiläisen eliitin sulkeutuneisuudesta, koska liikunta on Suomessa koko väestöä, ei vain eliittiä, yhdistävä vapaa-ajanviettotapa.

6.4 Yhteenveto

Nuoren eliitin kulttuuripääomaa tarkasteltiin tässä analyysiluvussa harrastusten avulla, tutkien eliitin mainitsemien harrastusten määrää, jakautumista ja tyyppiä. Luvussa 6.1 havaittiin, että suurin osa nuoresta eliitistä mainitsee jonkin harrastuksen, ja mainittujen harrastusten määrä kasvaa ajan myötä. Lisäksi erilaisten yksittäisten harrastusten ja harrastusryhmien tarkastelun perusteella voitiin todeta nuoren eliitin harrastavan monipuolisesti, koska mikään yksittäinen luokittelun kategoria ei ole toista merkittävästi suosituampi. Selkeimmät erot löytyivät kahden suosituimman harrastusryhmän osalta, sillä urheilu ja kirjallisuus piirtyvät esiin suosituimpina.

Kaiken kaikkiaan liikunnalliset harrastukset kasvattavat suosiotaan ajan myötä, kun taas useat kulttuuriharrasteet harvinaistuvat, erityisesti Suomessa. Iso-Britannian nuoressa eliitissä harrastamisen muutokset ei ole yhtä keskittyneitä tiettyihin kategorioihin. Erityisesti urheilun suosion kasvaminen kertoo harrastamisen moninaistumisesta, sillä kyseiseen luokkaan sisältyy runsaasti erilaisia urheilulajeja. Liikunnallisten harrastusten yleistymistä selittää se, että niitä harrastetaan aiempaa enemmän koko väestössä, myös Iso-Britanniassa. Ilmiö heijastelee yhteiskunnassa alaa vallannutta diskurssia terveellisten elämäntapojen ja ruumiillisen kehittämisen tärkeydestä. (Bennett ym. 2009, 156–157.)

Vaikka harrastusmainintojen määrä on kasvanut, ei se välttämättä tarkoita, että harrastaminen ja vapaa-aika olisivat sinällään lisääntyneet. Sen sijaan kyse on ensinnäkin itsensä esittämisen merkityksen kasvamisesta. Yksityistä ja yksilöllistä persoonaa luodaan harrastusten avulla, ja sitä tuodaan entistä enemmän esiin. Osittain tätä kehitystä selittää kulttuurin yksilöllistyminen 1970-luvun vahvemman yhtenäiskulttuurin jälkeen. Toisekseen kehitys liittyy kaikkiruokaisuuden yleistymiseen korkean sosioekonomisen aseman henkilöiden maussa ja kulttuurisissa orientaatioissa. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että koulutetulle, keski- ja yläluokkaiselle länsimaalaiselle väestölle on tyypillistä kulttuurisen maun kaikkiruokaisuus. Toisin sanoen, he pitävät sekä korkea- että populaarikulttuuriin kuuluvista kulttuurisista objekteista (Warde ym.

2008). Kaikkiruokaisuus on merkki eliitin kulttuurisesta avautumisesta, vaikka toisaalta kaikkiruokainen maku on myös sosiaalisen erottelun keino (Purhonen & työryhmä 2014, 310–315). Luvussa havaittiin eliitin maun olevan homologisessa suhteessa yhteiskunnan rakenteiden kanssa. Esimerkiksi urheiluharrastukset, kirjallisuus ja tennis ovat suosittuja harrasteita nuorissa eliitissä. Ne ovat myös koko yhteiskunnan tasolla yhteydessä yhteiskuntaluokkiin: mitä ylempi sosioekonominen asema, sitä enemmän niitä harrastetaan (Bennett ym. 2009, 156–157; Kahma 2010, 120).

Tutkielmalle asetetut hypoteesit toteutuvat edelleen luvun 6.2 osalta. Nuori eliitti on avautunut ajan myötä hieman harrastusten osalta, sillä kulttuuriharrastusten osuus laskee ja liikunnallisten vapaa-ajanvieteiden osuus kasvaa. Tämä kertoo eliitin ja kansan välisten erojen kaventumisesta. Liikunta yleisesti ottaen on suomalaisia yhdistävä harraste, sillä sen erotteluvoima eri sosiaaliryhmien välillä on vähäinen ja valtaosa suomalaisista harrastaa jotain liikunnallista (Roos 1989, 31; Kahma 2010, 119). Kulttuuriharrastusten osuuden pieneneminen viittaa edelleen avautumiseen. Vaikka kulttuuriharrasteet eivät ole tietenkään pelkästään eliitille tyypillisiä, ovat ne kuitenkin sitä yleisempiä, mitä korkeampi sosioekonominen status yksilöllä on (Purhonen & työryhmä 2014). Britanniassa eliittiharrastusten osuus on laskenut, mikä tukee käsitystä maan eliittirakenteen avautumisesta. Muutoin harrastustyyppien muutos maassa ei ole niin selkeä kuin Suomessa.

Suomessa nuoren eliitin avoimuutta tukee lisäksi se, että eliitille perinteisesti tyypillisten harrastusten osuus on pieni Iso-Britanniaan verrattuna. On myös huomioitava, että esimerkiksi metsästysharrastus ei ole maineeltaan niin elitistinen harrastus kuin Britanniassa. Erityisesti Englannissa erilaisilla metsästyksen lajeilla on pitkät perinteet yläluokan harrastuksina, ja ne ovat olleet tärkeitä sosiaalisen verkostoitumisen välineitä (Huggins 2008). Toisaalta on ilmeistä, että metsästyksellä on merkityksensä eliitin verkostoitumisessa myös Suomessa (Ruostetsaari 2014, 169; vrt. myös Paavola 2017). Vaikka on olemassa vanhoja eliitin lajeja, on hyvä laittaa merkille, että muillakin lajeilla voi olla merkitystä eliitissä. Suomessa esimerkiksi suunnistus on kävijätutkimuksen mukaan suosittu erityisesti korkeasti koulutettujen ja johtajien keskuudessa (ks. Rönkä 2017). Suomessa eliittiharrastusten osuus ei kuitenkaan laske, joten ne pitävät pintansa läpi koko tarkasteluajanjakson. Avautuminen ei siis ole kovin voimakasta.

Luvussa 6.3 tutkittiin nuoren eliitin maun yhtenäisyyttä ja maussa ilmeneviä sisäisiä eroja. Naiset ilmoittavat miehiä useammin yli neljä harrastusta molemmissa maissa. Täten vaikuttaa siltä,

että naiset ovat miehiä kaikkiruokaisempia harrastusten suhteen, erityisesti Iso-Britanniassa. Miehet ovat yksiruokaisempia, sillä he mainitsevat naisia useammin vain yhden harrastuksen. He ovat myös snobimpia, koska he mainitsevat selvästi useammin eliitille ja varakkaille tyyppillisen harrastuksen. Myös aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että naiset ovat maultaan kaikkiruokaisempia kuin miehet (Purhonen & työryhmä 2014, 342; Lizardo 2006). Lisäksi huomattiin, että britannialaiseen nuoreen eliittiin kuuluvat naiset harrastavat kulttuuriharrastuksia miehiä selvästi useammin. Tämä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan korkeakulttuuria ja kaunotaiteita harrastavat ovat useammin naisia kuin miehiä, sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti (Purhonen & Gronow & Rahkonen 2009, 395; Purhonen & työryhmä 2014, 290). Sinänsä on siis hieman yllättävää, että Suomen eliittiin kuuluvat naiset eivät erotu miehistä kulttuuriharrastusten osalta.

Kulttuuriharrastusten huomattiin olevan tyypillisimpiä tutkijakoulutetuille. He eivät kuitenkaan ole erityisen kaikkiruokaisia, vaikka toisaalta kulttuuriharrastusten ja kaikkiruokaisuuden havaittiin olevan yhteydessä. Britanniassa tutkijakoulutetut myös harrastavat muita harvemmin eliittiharrasteita, mutta Suomessa niitä harrastetaan koulutuksesta riippumatta. Suomessa lisäksi koulutetut erityisasiantuntijat harrastavat muita ammattiryhmiä useammin kulttuuria. Harvaan asutulla seudulla Suomessa harrastetaan muita alueita vähemmän kulttuuria.

Nuoren eliitin sisällä oli havaittavissa jakolinja kulttuuri- ja talouseliittiin eliitin maun perusteella. Kulttuuriharrasteet ovat yleisimpiä kulttuuriin liittyvissä sektoreissa, kun taas eliittiharrastukset ovat yleisimpiä taloudellisen eliitin parissa. Maussaan snobein sektori on Britannian aatelisteliitti, ja kaikkiruokaisimpia ovat Britanniassa kulttuuria harrastavat. Näyttää siltä, että Britanniassa on yhtenäisempi eliittikulttuuri kuin Suomessa, sillä esimerkiksi erilaisia harrastuksia, erityisesti eliittiharrastuksia, harjoitetaan tasaisesti sektorista riippumatta. Suomessa taas eroja harrastamisen jakautumisessa on enemmän, tosin poikkeuksena väestöä yhdistävä liikunnan harrastaminen on yhtä suosittua sektorista riippumatta.

7 Johtopäätökset

7.1 Yhteenvedoa tutkimustuloksista

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkittiin muutosta suomalaisessa ja britannialaisessa nuoressa eliitissä. Työssä selvitettiin, ovatko eliittirakenteet avautuneet ajan myötä, ja onko maiden välillä eroa avautumisen asteessa. Hypoteesit esittivät, että molempien maiden eliitit ovat avautuneet, mutta Suomen eliitti on avautunut vertailupariaan nopeammin. Tutkielmassa käytettiin aineistona *Who's Who* ja *Kuka kukin on* -kokoomateossarjoihin kirjattuja, luotettaviksi todettuja tietoja yhteiskuntien vaikutusvaltaisimmista henkilöistä. Huomio kohdistettiin nuoreen, 25–45-vuotiaaseen eliittiin, sillä nuoreen eliittiin liittyvää tutkimusta on tehty vain vähän. Pitkittäisaineistoa tarkasteltiin kvantitatiivisen sisällönanalyysin keinoin tutkien, miten eliittirakenne eli eliitin ominaispiirteet sekä kulttuurinen maku, ovat muuttuneet vuosien 1970, 1990 ja 2010 välillä.

Tutkimus oli tärkeää tehdä, koska eliittejä on tutkittu verrattain vähän siitä huolimatta, että ne käyttävät merkittävintä yhteiskunnallista valtaa. Lisäksi eliittejä on yleisesti ottaen vaikea tavoittaa. Eliittien tutkimisen avulla voidaan kuitenkin saada tietoa yhteiskunnallisista muutosvoimista, sillä suurinta vaikutusvaltaa käyttävät ovat yhteiskuntia eteenpäin ajava voima. Luotettavia pitkittäisaineistoja on ollut vain vähän saatavilla, jonka lisäksi useiden maiden eliittirakenteita systemaattisesti vertailevaa tutkimusta ei ole juuri tehty. Tämä tutkielma, ja sen aineisto, paikkaavat siis näitä eliittitutkimuksessa havaittuja puutteita.

Ensimmäisessä analyysiluvussa käsiteltiin nuoren eliitin sosiodemografista taustaa ja sen piirteiden muutosta syntymävuoden ja iän, sukupuolen sekä koulutustaustan näkökulmista. Syntymävuoden ja iän tarkastelussa havaittiin, että nuori eliitti on enimmäkseen yli 40-vuotiasta. Keski-iässä ei tapahdu mainittavia muutoksia, eikä maiden välillä ei ole merkittävää eroa. Molempien maiden eliittirakenteet ovat avautuneet, sillä eliitin keski-ikä ei ole noussut, kuten voisi odottaa väestön elinajan pidentymisen vuoksi. Lisäksi analyysin yhteydessä havaittiin, että Englannissa aateluuden kautta perittyjen eliittiasemien osuudet ovat vähentyneet.

Sukupuoleen keskittyvässä analyysiosassa havaittiin, että naiset ovat selvästi aliedustettu ryhmä jokaisena ajankohtana, mutta naisten edustus kasvaa molemmissa maissa. Suomessa eliitti on naisille avoimempi kuin Britanniassa, ja se myös avautuu voimakkaammin. Koulutusta

käsitlevässä luvussa käy ilmi, että ylimmän koulutuksen hankkineen eliitin osuus laskee molemmissa maissa. Suomessa vähemmän kouluttautuneen eliitin edustus paranee, kun taas Britanniassa korkeakoulututkinnon opiskelleiden osuus kasvaa. Luvussa pääteltiin, että suomalainen nuori eliitti avautuu nopeammin kuin Britannian eliitti, sillä eliittiin on hieman paremmat mahdollisuudet päästä sekä naisena että yliopistotutkintoa alemmalla koulutuksella.

Toisessa analyysiluvussa tarkasteltiin nuoren eliitin nykyasemaa aktiivisuusalueen, ammatin ja eliittisektorin näkökulmasta. Eliitin aktiivisuusalueen osalta havaittiin, että suomalaiseliitti on avautunut ajan myötä, sillä Helsinki- ja kaupunkikeskeisyys on vähentynyt. Eliitti on entistä useammin myös syntynyt muualla kuin Helsingissä, joten alueellinen liikkuvuus on kasvanut. Suomen eliittirakenne on avoimempi kuin Iso-Britannian, sillä Britanniassa eliitin keskittymisen pääkaupunkiseudulle lisääntyy huomattavasti ajan myötä. Britannian eliitti siis sulkeutuu ajan myötä, joten ero maiden välillä on huomattava. Suomessa taustatekijöillä ei havaittu olevan juurikaan yhteyttä aktiivisuusalueeseen.

Ammattien tarkastelussa havaittiin, että nuoren eliitin ammattiasemat pysyvät varsin vakaina, mutta maiden välillä on merkittävä, ajan myötä kasvava ero. Suomessa koulutettujen erityisasiantuntijoiden valta kasvaa johtajien kustannuksella, kun taas Britanniassa johtajien osuus kasvaa. Erityisasiantuntijat ovat Suomessa myös nuorin ammattiryhmä, kun taas Iso-Britanniassa se on vanhin ja suhteellisen naisvaltainen. Erityisasiantuntijat on avoimin ryhmä myös koulutuksen kannalta. Luvussa käsiteltiin absoluuttista sosiaalista liikkuvuutta Suomessa havaiten, että eliitin vanhempien ammattiluokka-asetat ovat nousseet ajan myötä merkittävästi. Tämä antaa viitteitä siitä, että nuori eliitti on sulkeutunut alemmasta sosiaalisesta taustasta lähtöisin olevilta nuorilta henkilöiltä. Kokonaisuudessaan ammattitarkastelun perusteella ei voida ottaa kovin vahvaa kantaa eliitin avautumiseen, sillä ajallinen muutos on varsin vähäistä.

Eliittisektoritarkastelussa kävi ilmi, että Suomessa avoimin ja voimakkaimmin ajan myötä avautuva eliittiryhmä on kulttuurin eliitti. Myös politiikan eliitti avautuu hieman. Merkittävimmän sulkeutuu tiede-eliitti molemmissa maissa, jonka lisäksi Suomessa sulkeutuvat hallinnon, elinkeinoelämän ja järjestöjen eliitit hieman. Iso-Britanniassa avautumisen ja sulkeutumisen prosessit ovat epäselvempiä, mutta eniten avautuvat joukkotiedotus ja politiikka, joiden lisäksi erityisesti aateliston ja tiede-eliitin osuudet laskevat. Kaikki eliittisektorit eivät ole yhtä avoimia naisille. Kulttuurin eliitti on naisille ja alle 40-vuotiaille suhteellisen avoin molemmissa maissa,

mutta näiden ryhmien osuudet ovat marginaalisia ”kovaa” yhteiskunnallista valtaa käyttävissä sektoreissa.

Viimeisessä analyysiluvussa tutkittiin nuoren eliitin kulttuuripääomaa ja makua harrastusten avulla. Analyysissä havaittiin, että eliitin mainitsemien harrastusten määrä kasvaa ajan myötä. Yksilöllisen persoonan esittämisen tärkeys on siis kasvanut, ja eliitistä on tullut kaikkiruokaisempi. Eliitti avautuu harrastusten osalta, erityisesti Suomessa, sillä eliitin maun eksklusiivisuus vähenee ja väestöä yhdistävien liikuntaharrastusten suosio kasvaa. Toisaalta eriytyneisyyttä oli silti havaittavissa, sillä monet eliitissä suositut harrastukset eivät ole yleisiä koko väestössä. Myöskään eliittiharrastusten suosio ei ole laskenut Suomessa. Niiden osuus on kuitenkin pienempi kuin Britannian eliitissä, mikä vahvistaa käsitystä suomalaisen eliitin avoimuudesta.

Nuoren eliitin maussa havaittiin sekä sisäisiä eroja että yhtenäisyyttä. Naiset ovat molemmissa maissa hieman kaikkiruokaisempia kuin miehet. Miehet ovat yksiruokaisempia ja harrastavat useammin eliittiharrasteita. Britanniassa naiset harrastavat selvästi miehiä ahkerammin kulttuuria, mikä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan naiset ovat aktiivisempia kulttuuriharrastuksissa. Kulttuuriharrastusten huomattiin olevan tyypillisimpiä tutkijakoulutetuille. Suomessa myös koulutetut erityisasiantuntijat harrastavat muita ammattiryhmiä useammin kulttuuria. Kulttuurinen aktiivisuus vapaa-ajalla näyttää siis olevan yhteydessä koulutautumiseen.

Myös alueella on merkitystä jakolinjana eliitin harrastamisessa. Harvaan asutulla seudulla Suomessa harrastetaan muita alueita vähemmän kulttuuria. Näyttää siis siltä, että Suomessa alueiden väliset erot ovat erityisen merkittäviä: pitkät välimatkat ja Helsinki kulttuurikeskuksena tuottavat eroja harrastamiseen myös nuoren eliitin parissa siitäkin huolimatta, että eliittiä luonnehtii mobiilius. Luvun lopussa havaittiin, että eliitin sisäinen jakolinja kulttuuri- ja talouseliittiin heijastuu myös harrastusmakuun ja kulttuuriseen pääomaan. Kulttuuriharrastukset ovat yleisimpiä kulttuurieliitin parissa, kun taas eliittiharrastukset taloudellisen eliitin parissa Suomessa. Britanniassa eliittikulttuurin havaittiin olevan eriytymättömämmän kuin Suomessa, sillä maan eliitti harrastaa sekä kulttuuri- että eliittiharrastuksia yhtä taajaan sektorista riippumatta. Tämä kertoo eliittikulttuurin sisäisestä yhtenäisyydestä ja sulkeutuneisuudesta.

Kaiken kaikkiaan tutkielmalle asetetut hypoteesit voidaan vahvistaa oikeiksi tietyin varauksin. Voidaan todeta, että nuori eliitti avautuu molemmissa maissa kaikkien laajojen teema-alueiden osalta. Lähes jokaisen muuttujan kohdalla havaittiin avautumista, vaikka kehityksessä havaittiin poikkeuksia ja epäjatkuvuuksia. Voidaan myös todeta, että Suomen eliittirakenne avautuu kokonaisuudessaan Iso-Britannian rakennetta nopeammin. Britanniassa joidenkin tekijöiden, kuten koulutuksen ja aktiivisuusalueen osalta eliitti vaikuttaa jopa sulkeutuvan.

7.2 Pohdinta: sulkeutuva vai avautuva eliitti?

Analyysissä nousi esiin monia piirteitä, joita on syytä tarkastella taustakirjallisuuden valossa tarkemmin. Ensimmäisessä analyysiluvussa, syntymävuoden käsittelyssä havaittiin, että Suomen aineistossa huomattava osa eliitistä on syntynyt vuosina 1945–1949 välillä. Myös kansainvälinen vertailu korostaa kyseisen ikäluokan suurta painoarvoa muihin ikäryhmiin verrattuna. Havainto tukee yleistä käsitystä, että valta Suomessa on ollut nimenomaan suurilla ikäluokilla, jotka ovat syntyneet vuosina 1945–1950. Myös muiden tutkimusten mukaan ikäluokka oli 2000-luvun alussa valtaeliitissä koko väestöön verrattuna vahvasti yliedustettu (Ruostetsaari 2014, 92). Suurten ikäluokkien valtaa selittää se, että kohortti on sosiaalistunut nuoruudessaan nykyistä vahvemmin poliittisiin ideologioihin, sillä esimerkiksi poliittinen kenttä jakautui selkeästi porvarillisiin ja sosialistisiin puolueisiin. Kohortti on siis muita ikäryhmiä aktiivisemmin kiinnittynyt politiikkaan ja poliittiseen eliittiin. Lisäksi monet julkiset palvelumuodot käynnistyivät 1970-luvulla, joten ikäluokkaan kuuluvilla on ollut nuoresta saakka tarjolla haasteellisia työtehtäviä, joiden avulla uran rakentaminen on mahdollistunut. (Borg & Ruostetsaari 2002, 57–58.) Suuren ikäluokan äänestysaktiivisuus ei ole laskenut yhtä paljon kuin muissa ikäryhmissä, mikä osaltaan selittää kyseisen ryhmän vaikutusvaltaa (Martikainen & Wass 2002, 56–57).

Sukupuolen käsittelyssä huomattiin, että naisten osuus kasvaa molemmissa maissa. Havainto on linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Tämän tutkielman perusteella voidaan todeta lisäksi, että naisten asema on paranemassa eliitissä myös lähitulevaisuudessa, koska nuorella iällä eliittiaseman saavuttaneet ovat eliittiasemissa varsin todennäköisesti seuraavina vuosikymmeninä. Naisten edustuksen paraneminen eliitissä heijastelee sitä, että koko yhteiskunnassa naisten sosiaalinen liikkuvuus on yleistynyt viime vuosikymmeninä. Esimerkiksi Suomessa naisten liikkuvuus on nopeutunut miehiin verrattuna 1970-luvulta 1990-luvulle. (Erola 2009, 324–325.)

Kuitenkin, kun tutkitaan tarkemmin naisten osuuksia eri ryhmissä eliitin sisällä, havaitaan, että eliittirakenne avautuu naisille epätasaisesti. Naisten osuus on korkeahko Suomessa ensisijaisesti alle 40-vuotiaiden keskuudessa. Naisia kohtaan avoimin eliittisektori on kulttuurieliitti, ja useat naisia suhteellisen paljon sisältävät eliittiryhmät ovat varsin pieniä ja vähämerkityksisiä. Naisten osuus kasvaa sektoreilla, jotka ovat menettämässä merkitystään yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (tästä tarkemmin s. 90). Merkittävää yhteiskunnallista valtaa omaavissa positioissa, kuten hallinnossa ja elinkeinoelämässä, naisten osuudet ovat marginaalisia. Eliitti ei siis ole tasa-arvoistunut siten, että naisilla olisi yhtäläinen pääsy vallankäyttöön kaikilla yhteiskuntapolitiikan sektoreilla. Jos eliitti jakautuisi tasaisesti miehiin ja naisiin, se indikoisi sukupuolten tasa-arvoisia mahdollisuuksia koko yhteiskunnassa.

Koulutusta käsittelevässä luvussa havaittiin odotusten mukaisesti, että nuori eliitti on korkeasti koulutettua. Yhteiskunnallisesti merkittäviin asemiin vaaditaan siis korkeaa koulutusta, myös aiemman tutkimuksen mukaan, sillä entistä korkeammasta koulutuksesta on tullut entistä tärkeämpi, ja tavanomaisempi määrittäjä eliittiin pääsulle (Savage ym. 2015, 227; Ruostetsaari 2014, 237). Voitaisiin siis odottaa, että tutkijakoulutuksen osuudet olisivat kasvaneet 2010-luvulle tultaessa, mutta asia on päinvastoin. Tutkijakoulutuksen lasku liittyy todennäköisesti siihen, että *Kuka kukin on* -kirjaan on valittu 2010-luvulla enemmän populaarikulttuurin vaikuttajia, joilla varsin harvoin lie tutkijakoulutusta taustalla (Hämäläinen 1995). Toisaalta tämä tuskin riittää selittämään osuuden laskua kokonaan.

Havaintoa koulutustason laskusta tukee se, että eliitin ja kansan koulutusasteiden välisen eron on todettu supistuneen koko väestön koulutustason nousun myötä (Ruostetsaari 2014, 237). Lisäksi on todennäköistä, että molemmissa maissa koulutuksen ”saturaatiopiste” alkaa olla saavutettu: koulutustaso tuskin siis enää tulee nousemaan. Koulutus on niin itsestään selvä edellytys, että muista tekijöistä on alkanut tulla arvokkaampia, kun tehdään erotteluja siitä, kuka pääsee eliittiin ja kuka ei (em.). Esimerkiksi opintomenestyksestä on tullut merkittävä erontekijä Iso-Britanniassa (Savage ym. 2015, 234). Tutkijakoulutuksen harvinaistumisessa näkyy koulutuksen arvon lasku: tohtorintutkintoon käytetty aika ei nykyään enää maksa itseään takaisin varmana korkean statuksen työpaikkana. Siksi on todennäköistä, että nuori eliitti ja eliittiin pyrkivät panostavat muihin tekijöihin ja meriitteihin tutkijakoulutuksen hankkimisen sijaan. Tutkijakoulutus on yleisin tiede-eliitissä, joten myös tiede-eliitin osuuden pieneneminen kirjasarjoissa selittää ilmiötä. Aiempi tutkimus vahvistaa havaintoa korkeimmin kouluttautuneiden edustuksen laskusta eliitissä, sillä esimerkiksi Rivera (2015), Savage kollegoineen (2015) ja

Davis (2017) ovat todenneet samankaltaisia kehityskulkuja. Koulutustason merkitys on siis laskenut, kun taas muista tekijöistä (nimekäs yliopisto, koulutusala) on tullut entistä tärkeämpiä.

Eliitin korkean koulutustason voi tulkita kertovan yhteiskunnan meritokraattisuudesta (esim. Ruuskanen 2009a), sillä huipulle on mahdollista päästä opiskelemalla. Toisaalta, mikäli opiskelu on kallista, ei se usein ole mahdollista yhteiskunnan alemmille kerrostumille. Suomessa koulutus on vielä pääasiassa ilmaista ja sitä tuetaan yhteiskunnan varoista. Iso-Britanniassa lukukausimaksut ovat kasvattaneet huomattavasti opiskelun kustannuksia, mutta ne eivät ole vielä vähentäneet nuorten hakeutumista yliopistoihin (Savage ym. 2015, 224). Toisaalta koulutustaso on yksi herkimmin periytyvistä ominaisuuksista, ja perhetaustalla on suuri vaikutus koulumenestykseen ja koulutus päätöksiin (Härkönen 2010, 59–61). Kouluttautumiseen ei siis vaikuta pelkästään yksilön ominaisuudet, kuten ahkeruus, vaan laajemmat sosiaaliset syyt. Korkea koulutustaso on siis laajassa näkökulmassa merkki yhteiskunnan meritokraattisuudesta, sillä eliittiasemaa enää harvoin saavutetaan ilman kouluttautumista, kuten suvun kautta perityn korkean statuksen ansioista. Toisaalta eliitin korkea koulutustaso samalla rajoittaa vähemmän kouluttautuneen, alempaan sosioekonomiseen asemaan syntyneiden henkilöiden pääsyä eliittiin.

Toisessa analyysiluvussa aktiivisuusalueen tarkastelun kohdalla todettiin, että Suomen nuori eliitti on avautunut. Iso-Britannian eliitin sen sijaan todettiin sulkeutuneen, sillä eliitti etenevässä määrin toimii Lontoossa ja sen metropolialueella. Lontoo siis tarjoaa selvästi paremman alustan eliitille pääomien rakentamiseen kuin muut alueet, siitäkin huolimatta, että Britanniassa on useita metropoleja. Aiempi tutkimus tukee havaintoja, sillä Ruostetsaaren (2014, 101–103) mukaan Suomessa eliitin alueellinen liikkuvuus on lisääntynyt. Savagen ja kumppanien (2015, 319) mukaan eliitti keskittyy entistä enemmän Lontooseen ja siten alueellinen eriarvoisuus on kasvussa Englannissa. Ruuskasen (2009a, 25) mukaan eliitin pääkaupunkiseutukeskeisyys on ollut kasvussa 1900-luvun ajan. Toisaalta Ruuskasen aineisto päättyy vuoteen 2005, joten tämän sekä Ruostetsaaren tutkimuksen voidaan sanoa antavan ajankohtaisimman kuvan eliitin alueellisesta jakautumisesta.

Ammattitarkastelun yhteydessä havaittiin, nuori eliitti koostuu lähes kokonaan statukseltaan korkeimpien ammattiryhmien edustajista. Lisäksi eliitin vanhempien ammattiasema on noussut merkittävästi ajan myötä. Muutosta selittää yleinen koulutustason nousu ja rakennemuutos, mutta tästä huolimatta aineisto on erittäin vahvasti vinoutunut korkeimpien ammattiluokkien

hyväksi. Ruostetsaaren eliittitutkimuksessa havaittiin päinvastoin, että eliitti on avautunut alempia sosiaaliluokkia kohtaan. Tätä ristiriitaa voidaan kuitenkin tulkita siitä näkökulmasta, että eliittirakenteen sulkeutuminen alemmilla yhteiskuntaluokilta koskee nuoria, ei koko eliittiä. Aiempi tutkimus vahvistaa käsitystä, sillä suomalaisessa liikkuvuustutkimuksessa on havaittu perhetaustan merkityksen kasvaneen (esim. Erola 2009). Nuori eliitti on selektiivinen yhteiskuntaluokan osalta, sillä Suomessa on 2000-luvun alussa kansainvälisen vertailun perusteella suhteellisesti enemmän työväenluokkaisia ihmisiä kuin esimerkiksi Iso-Britanniassa. Suomi muistuttaa siten Britanniaa enemmän perinteistä luokkayhteiskuntaa, mikäli luokka-asetmat ymmärretään ensisijaisesti ammattien objektiivisiin eroihin perustuvina ryhmittyminä. (Erola 2010, 37–38.) Tästä huolimatta eliittiin valikoituu entistä useammin henkilöitä, joiden vanhemmat edustavat korkeita yhteiskunnallisia asemia. Lisäksi on havaittu, että perhetaustalla on aiempaa voimakkaampi yhteys nuorten (vuosina 1966–1975 syntyneiden) naisten luokka-asemaan (Erola 2009, 324–325). Sosiaalinen mobiliteetti vanhempia korkeampiin luokka-asemiin on vähentynyt ja sosiaalinen vajoaminen on lisääntynyt (Härkönen 2010).

Eliittisektoritarkastelussa kävi ilmi, että tieteen eliitin osuus on pienentynyt voimakkaimmin molemmissa maissa. Tiede-eliitti on siis sulkeutunut, mutta toisaalta tämä vaatii hieman lisäpohdintaa. Voidaan kysyä, ovatko kutistuneet sektorit todellisuudessa sulkeutuneet vain *Who's Who* -kirjasarjainstituutiolta. Jos teossarjan merkitys ja tunnettuus on laskenut, eliitin jäsenet eivät ehkä vaivaudu antamaan enää tietojaan. Toisaalta kirjasarjan status on edelleen varsin vakio ja sen merkitys tunnetaan esimerkiksi lehtien toimituksissa (Hämäläinen 2015). Lisäksi on todennäköistä, että eliittiä listaavan kirjasarjan status tunnetaan eliitin parissa varsin hyvin, mikä lisää vastaamisen todennäköisyyttä. Lisäksi kirjasarjan kyselyn vastaajakato on alhainen (Ruuskanen 2009a, 29). Todennäköisempää on, että osaeliitin osuuden laskiessa kirjassa, se sulkeutuu myös yhteiskunnallisesti¹⁹. Kun eliitti sulkeutuu, on sitä entistä vaikeampi tavoittaa myös *Who's Who* -sarjojen toimituksissa.

Kun havaitaan eliittiryhmän sulkeutumista, tulee pohtia, onko ryhmä kasvattamassa merkitystään yhteiskunnassa. Tiede-eliitin sulkeutumista voi selittää yliopistojen rahoitusten leikkaukset. On todennäköistä, että resurssien vähetessä eliittiasemat sulkeutuvat nuorilta eliittikandidaateilta. Elinkeinoelämän eliitti on myös sulkeutunut, ja sen on aiemmassa tutkimuksessa todettu varsin kiistattomasti kasvattaneen valtaansa (esim. Davis 2017; Sayer 2012). Vaikuttaa

¹⁹ Aatelistoa voidaan pitää poikkeuksena, sillä aateliston osuuden laskua selittää aatelisten yhteiskunnallisen merkityksen väheneminen Englannissa.

siltä, että entistä kapeampi ryhmä pitää itsellään entistä enemmän valtaa. Muut sulkeutuneet eliittiryhmät, hallinnon ja järjestöjen eliitit, toimivat varsin lähellä elinkeinoelämää, joten elinkeinoelämän tärkeyden kasvu heijastuu näihin eliittiryhmiin. Onkin todettu, että suomalaiset eliitit integroituvat intresseiltään verraten tiiviisti yhteiskunnan eri sektoreiden päättäjiin. Ainut sektori, joka ei Ruostetsaaren mukaan integroidu muihin sektoreihin, on kulttuurin eliitti. (Ruostetsaari 2014, 245.) Sama eliittisektori myös avautuu eniten ajan myötä.

Kulttuuri- ja elinkeinoelämän eliitit ovat monin tavoin kauimpana toisistaan, ja maussa ilmenevät erot ovat yksi manifestaatio sektoreiden välisestä erosta. Kulttuurieliitillä ei ulkopuolisena myöskään ole muiden sektoreiden tapaan yhtenäistä identiteettiä kuulumisesta vallan ytimeen (Ruostetsaari 2014, 245). Kulttuurieliitti ei siis kuulu eliitin sisäpiiriin symbolisesta vaikutusvallastaan huolimatta. Se, että se on lähes ainut avautuva eliittisektori Suomessa, samalla kun peräti neljä sektoria pienentyy osuuksissaan, on merkittävää. Näyttää siltä, että eliitti ei ole avautunut nuorille kovin voimakkaasti, koska vähiten tosiasiallista yhteiskunnallista valtaa hallitseva eliittiryhmä on kasvattanut osuuksiaan muiden kustannuksella. Suurentuneet kulttuurin, urheilun ja politiikan sektorit ovat myös avoimia sektoreita alle 40-vuotiaita ja naisia kohtaan. Britanniassa eniten kasvaneet joukkotiedotuksen ja politiikan sektorit ovat myös suhteellisen avoimia samoille ryhmille. Nämä havainnot vahvistavat käsitystä siitä, että eliitin avautuminen tapahtuu epätasaisesti. Toiset eliittiryhmät, kuten elinkeinoelämä ja hallinto, pysyvät sulkeutuneina. Täten voidaan todeta, että vaikka eliittiin vaikuttavat samat yhteiskunnalliset muutosvoimat kuin muuhunkin yhteiskuntaan, eliitissä on silti havaittavissa jatkuvuutta.

Viimeisessä analyysiluvussa havaittiin, että nuoren eliitin harrastukset ovat moninaistuneet. Ilmiö kertoo korkean statuksen henkilöiden legitiimin maun avautumisesta. Eliitin maun monipuolisuus ja moninaistuminen on linjassa kaikkiruokaisuusteesin kanssa. Korkean statuksen ryhmien maulle on tyypillistä inklusiivinen kaikkiruokaisuus, mikä näkyy myös tämän tutkielman tuloksissa. Kaikkiruokaisuus on samalla merkki eliitin avautumisesta, mutta toisaalta se erottelee. Maun erottelevuus näkyy selvästi aineistossa, sillä eliitin havaittiin harrastavan usein kulttuurisesti legitiimejä harrastusmuotoja, kuten kirjallisuutta, matkailua ja opiskelua.

Ilkka Ruostetsaaren (2014, 170) mukaan suomalaisen eliitin harrastamiselle tyypillistä on se, että se harrastaa vähän ”koko kansan” ajanvieteitä. Tästä huolimatta Ruostetsaari ei pidä suomalaista valtaeliittiä snobina harrastusten suhteen. Esimerkiksi eliitin suosikkilaji golf on nostanut suosiotaan eliitissä, mutta sen suosio on myös väestötasolla kasvanut merkittävästi 1990-

luvulta (Tilastokeskus 2012a, 540). Muiden elitististen maineen omaavien harrastusten, kuten purjehduksen ja veneilyn sekä tenniksen osuudet ovat laskeneet hieman (Ruostetsaari 2014, 168–169). Ruuskasen KKO-sarjoista tekemässä tutkimuksessa todettiin samaan tapaan, että eliitin harrastukset ovat samankaltaisia kuin kansalla. Toisaalta Ruuskasen aineistosta erottuu eliittiharrastuksia (tennis, golf ja purjehdus), jotka ovat suosituimpia harrastuksia eliitissä vuosikymmenten ajan. (Ruuskanen 2009a, 27.) Näitä eliitin harrastuksia harrastetaan kansainvälisesti verrattuna vähän suomalaisessa eliitissä, mutta ne ovat siitä huolimatta suositumpia eliitin kuin kansan keskuudessa (Ruostetsaari 2014, 168–172).

Tämä tutkimus on jokseenkin samoilla linjoilla aiemman tutkimuksen kanssa. Nuoren eliitin maun kaikkiruokaisuus aiheuttaa, että eliitin jäsenet harrastavat laajalti lähes kaikkea. Toisaalta aiempi tutkimus ei ota huomioon sitä, eliitin maun erottaa koko väestöstä juuri sen kaikkiruokaisuus. Alempien luokkien makua kuvaa passiivisuus kulttuuriharrasteiden parissa sekä yksiruokaisuus harrastusten ja populaarikulttuurin suhteen (Purhonen & työryhmä 2014, 310). Siten se, että eliitti harrastaa monipuolisesti, on jo yksistään merkki eliitin maun yläluokkaisuudesta. Lisäksi aiempi tutkimus ei riittävästi korosta eliitille tyypillisten harrastusten eriytyneisyyttä. Esimerkiksi golfharrastusta kuvaa eriytyneisyys siitäkin huolimatta, että se on yleistynyt väestön parissa. Golfin harrastaminen on jopa kymmenen kertaa yleisempi harrastus korkeakoulututkinnon suorittaneiden kuin perusasteen koulutettujen keskuudessa (em. 158). Lisäksi esimerkiksi metsästyksellä on merkitystä sosiaalisen pääoman rakentamisen välineenä, erityisesti elinkeinoelämän eliitin sisäpiireissä (Ruostetsaari 2014, 242–243; 169).

Lopuksi

Tämä tutkielma on laaja, systemaattinen ja ainutlaatuihin aineistoon perustuva esitys nuoren eliitin muutoksesta Suomessa ja Iso-Britanniassa. Silti siinä jäi eräitä ilmeisiä, aiemman tutkimuksen perusteella kiinnostavia näkökulmia käsittelemättä. Sosiaalista ja maantieteellistä liikkuvuutta pystyttiin käsittelemään tutkielman kontekstissa vain karkealla tasolla. Käytännössä keskityttiin absoluuttiseen liikkuvuuteen, ja suhteellinen liikkuvuus jäi huomiotta. Nuoren eliitin liikkuvuuden tarkastelua voidaan syventää jatkotutkimuksessa mittaamalla liikkuvuutta yksilötasolla, minkä avulla kuva eliitissä tapahtuvasta sosiaalisesta periytymisestä tarkentuu. Liikkuvuuden lisäksi brittiläisen eliitin koulutustarkastelu jäi tosiasiasa vajavaiseksi, sillä tutkielmassa ei otettu huomioon maan koulutusjärjestelmän erityispiirteitä. Britanniassa yliopistojen statuserot ovat suuria, ja eliitti on pitkälti kouluttautunut tietyissä yliopistoissa ja collegeissa (Savage 2015, 232–247).

Tutkielman ulkopuolelle jäi muutamia muitakin näkökulmia aineistoon, jotka olisivat siten jatkotutkimukselle sopivia. Aineisto tarjoaa kiinnostavan näkökulman aateliston merkityksen häviämiseen 1900-luvun aikana (esim. Cannadine 1990). Iso-Britannian aatelisto on myös ominaispiirteitään varsin poikkeava muihin eliittiryhmiin verrattuna, joten sen ominaisuuksia voitaisiin tutkia tarkemmin. Lisäksi tutkimusaineisto mahdollistaa näkökulman harrastusten tarkempaan tutkimiseen, sillä kaikki mainitut harrastukset on kirjattu sellaisenaan raakadataan. Kokonaan uusia näkökulmia aineistoon tarjoaa puolison ammatin ja eliitin jäsenen ammatin keskinäisvertailu. Tarkastelun avulla voidaan tutkia eliitin homofilian astetta eli sitä, missä määrin eliitti muodostaa parisuhteita kaltaistensa kanssa eli toisten korkean ammatillisen statuksen omaavien henkilöiden kanssa (McPherson & Smith-Lovin & Cook 2001).

Aiemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu eliitin jäsenten sukunimiä (Ruuskanen ym. 2010). Myös tässä käytetyistä *Kuka kukin on-* ja *Who's Who* -aineistoista voidaan tarkastella nuoren eliitin yleisimpiä sukunimiä vertaillen niitä saman ikäisen väestön yleisimpiin nimiin. Lisäksi on tutkittu suomenruotsalaisia suomalaiseliitissä sukunimien perusteella – tätä näkökulmaa rajoittaa kuitenkin se, ettei vierasperäisestä sukunimestä voida välttämättä suoraan päätellä henkilön äidinkieltä. (ks. Ruuskanen ym. 2010, 49–50.) Kaiken kaikkiaan *Kuka kukin on-* ja *Who's Who* -aineistot tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia tutkia eliittien ja vallan jakautumisen muutoksia erilaisissa yhteiskuntarakenteissa.

Lähteet

Kirjallisuus

Aguiar, Luis L.M. (2012) Redirecting the Academic Gaze Upward. Teoksessa Luis L.M. Aguiar & Christopher J. Schneider (toim.) *Researching Amongst Elites: Challenges and Opportunities in Studying Up*. Surrey: Ashgate, 1–28.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (2002) *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Helsinki: WSOY.

Barbera, Filippo & Dagnes, Joselle & Salento, Angelo (2016) Investigating Élités. Relationships, Spaces, Rituals. An Introduction. *Sociologica* 2, 1–10.

Belliveau, Maura A. & O'Reilly III, Charles A. & Wade, James B. (1996) Social Capital at the Top: Effects of Social Similarity and Status on CEO Compensation. *The Academy of Management Journal* 39:6, 1568–1593.

Bennett, Tony & Savage, Mike & Silva, Elizabeth & Warde, Alan & Gayo-Cal, Modesto & Wright, David (2009) *Culture, Class, Distinction*. London and New York: Routledge.

Best, Heinrich & Cotta, Maurizio (2000) *Parliamentary Representatives in Europe 1848–2000: Legislative Recruitment and Careers in Eleven European Countries*. Oxford: Oxford University Press.

Borg, Sami & Ruostetsaari, Ilkka (2002) Suuret ikäluokat ja valta. *Hyvinvointikatsaus* 2, 51–58.

Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge. Alkuperäisjulkaisu: *La Distinction: Critique sociale du jugement*, 1979.

Bourdieu, Pierre & Wacquant Loïc J.D (1995) *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Jyväskylä: Joensuu University Press. Alkuperäisjulkaisu: *Invitation to Reflexive Sociology*, 1992.

Breen, Richard & Luijkx, Ruud (2004) Conclusions. Teoksessa Richard Breen (toim.) *Social Mobility in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 383–410.

Burnham, James (1975) *The Managerial Revolution*. Westport: Greenwood Press.

Cannadine, David (1990) *The Decline and Fall of the British Aristocracy*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.

Clark, Gregory & Cummins, Neil (2014) Surnames and Social Mobility in England, 1170–2012. *Human Nature* 25:4, 517–537.

Daloz, Jean-Pascal (2007) Political Elites and Conspicuous Modesty: Norway, Sweden, Finland in Comparative Perspective. Teoksessa Fredrik Engelstad & Trygve Gulbrandsen (toim.) *Comparative Studies of Social and Political Elites*. Oxford: Elsevier JAI, 171–210.

Davidson, James D. & Pyle, Ralph E. & Reyes David V. (1995) Persistence and Change in the Protestant Establishment, 1930–1992. *Social Forces* 74:1, 157–175.

Davis, Aeron (2017) The New Professional Econocracy and the Maintenance of Elite Power. *Political Studies* 65:1, 1–17.

Denord, François & Lagneau-Ymonet, Paul & Thine, Sylvain (2011) Le champ du pouvoir en France. *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* 5:190, 24–57.

Dogan, Aykiz & Lebaron, Frédéric (2016) Do Central Bankers' Biographies Matter? *Sociologica* 2, 1–37.

Durkheim, Émile (1982) *Sosiologian metodisäännöt*. Suomentanut Seppo Randell. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu: *Las règles de la méthode sociologique*, 1895.

Ellersgaard, Christoph Houman (2015) *Elites in Denmark. Power Elites and Ruling Classes in a Welfare State*. Ph.D Dissertation.

Engelstad, Fredrik (2007) Introduction: Social and Political Elites in Modern Democracies. Teoksessa Fredrik Engelstad & Trygve Gulbrandsen (toim.) *Comparative Studies of Social and Political Elites*. Oxford: Elsevier JAI, 1–9.

Erola, Jani (2009) Succeeding While Failing in Equality of Opportunity? Social Mobility and Education of Finnish Cohorts Born 1936–1975. *Acta Sociologica* 52:4, 307–328.

Erola, Jani (2010) Luokkarakenne ja luokkiin samastuminen Suomessa. Teoksessa Jani Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 27–44.

Frank, Myrna E. & Kiser, Clyde V. (1965) Changes in the Social and Demographic Attributes of Women in "Who's Who". *The Milbank Memorial Fund Quarterly* 43:1, 55–75.

Friedman, Sam & Laurison, Daniel & Miles, Andrew (2015) Breaking the 'Class' Ceiling? Social Mobility into Britain's Elite Occupations. *The Sociological Review* 63, 259–289.

Giddens, Anthony (2009) *Sociology. Sixth Edition*. Cambridge: Polity Press.

Griffiths, Dave & Miles, Andrew & Savage, Mike (2008) The end of the English cultural elite? *The Sociological Review* 56:1, 189–209.

Halila, Heikki (1987) Juristeja kansakunnan kaapin päällä: juristit ammattiryhmänä teoksessa Kuka kukin on. *Lakimies* 85:8, 1001–1021.

Harvey, Charles & MacLean, Mairi (2008) Capital Theory and the Dynamics of Elite Business Networks in Britain and France. *Sociological Review* 56:1, 105–120.

Heikkilä, Riie & Rahkonen, Keijo (2011) 'It is not a Matter of Taste...' Cultural Capital and Taste among the Swedish-speaking Upper Class in Finland. *European Societies* 13:1, 143–163.

Hoikkala, Tommi (2005) Finnish youth cultural research and its relevance to youth policy. *Nordic Journal of Youth Research* 13:3, 285–312.

Huggins, Mike (2008) Sport and the British Upper Classes c.1500–2000: A Historiographic Overview. *Sport in History* 28:3, 364–388.

Härkönen, Juho (2010) Sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus. Teoksessa Jani Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 51–66.

Kahma, Nina (2010) Sport and social class: The case of Finland. *International Review for the Sociology of Sport* 47:1, 113–130.

Kahma, Nina & Kosunen, Sonja (2016) Eliitti ja elitismi suomalaisissa sanomalehdissä 2000–2014. *Yhteiskuntapolitiikka* 81:5, 495–505.

Kantola, Anu (2011) Tyhjää vai täyttä julkista elämää? Teoksessa Anu Kantola (toim.) *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 164–179.

Kantola, Anu (2014) *Matala valta*. Tampere: Vastapaino.

Kartovaara, Leena (1972) Suomalainen eliitti ”Kuka kukin on” -teoksen valossa vuosina 1909, 1934 ja 1970. *Sosiologian pro gradu -tutkielma*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kauranen, Ralf & Lahikainen, Lauri (2016) Luokan äänen ja hiljaisuuden muodostuminen rakenteellisesti ja kokemuksellisesti. Teoksessa Anu-Hanna Anttila & Ralf Kauranen & Kati Lounis & Jussi Ojajärvi (toim.) *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 46–87.

Kendall, Diana (2008) *Members Only: Elite Clubs and The Process of Exclusion*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Khan, Shamus Rahman (2011) *Privilege. The Making of an Adolescent Elite at St. Paul’s School*. New Jersey: Princeton University Press.

Khan, Shamus Rahman (2012) The Sociology of Elites. *Annual Review of Sociology* 38, 361–377.

Kolbe, Laura (2014) *Yläluokka. Olemisen sietämätön vaikeus*. Helsinki: Kirjapaja.

Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari & Alasuutari, Pertti (2005) Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:5, 475–487.

Kuka kukin on -toimituskunta (2009) Lukijalle. Teoksessa *Kuka kukin on – Who's Who in Finland 2009: Henkilötietoja nykypolven suomalaisista*. Helsinki: Otava.

Lewandowski Olgierd (1974) Différenciation et mécanismes d'intégration de la classe dirigeante. L'image sociale de l'élite d'après le Who's who in France. *Revue française de sociologie* 15:1, 43–73.

Lizardo, Omar (2006) The puzzle of women's "highbrow" culture consumption. Integrating gender and work into Bourdieu's class theory of taste. *Poetics* 34:1, 1–23.

Majima, Shinobu & Warde, Alan (2008) Elite Consumption in Britain, 1961–2004: results of a preliminary investigation. *Sociological Review* 56:1, 210–239.

Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002) *Äänettömät yhtiömiehet. Tutkimus osallistumisesta vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Helsinki: Tilastokeskus.

Maclean, Mairi & Harvey, Charles & Kling, Gerhard (2014) Pathways to Power: Class, Hyper-Agency and the French Corporate Elite. *Organization Studies* 35:6, 1–31.

McDermott, Monica (2002) Trends in the Race and Ethnicity of Eminent Americans. *Sociological Forum* 17:1, 137–160.

McPherson, Miller & Smith-Lovin, Lynn & Cook, James M. (2001) Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology* 27:1, 415–444.

Metsämuuronen, Jari (2003) *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Jyväskylä: Gummerus.

Mills, C. Wright (2000) *The Power Elite*. New York: Oxford University Press. Alkuperäisjulkaisu 1956.

Mäkelä, Klaus (1985) Kulttuurisen muuntelun yhteisöllinen rakenne Suomessa. *Sociologia* 22:4, 247–260.

Naumanen, Päivi & Silvennoinen, Heikki (2010) Koulutus, yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus. Teoksessa Jani Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 67–88.

Noponen, Martti (1989) Kansanedustajien sosiaalinen tausta. Teoksessa Martti Noponen (toim.) *Suomen kansanedustusjärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 115–147.

Oinonen, Eriikka & Alestalo, Matti (2006) Aikuisuuteen siirtyminen Euroopassa: vertailevan tutkimuksen metodologisia ongelmia. Teoksessa Irmeli Järventie & Miia Lähde & Juulia Paavonen (toim.) *Lapsuus ja kasvu ympäristöt – tutkimuksen kuvia*. Helsinki: Yliopistopaino, 193–219.

Peterson, Richard A. & Kern, Roger (1996) Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review* 61:5, 900–907.

Piketty, Thomas (2013) *Le Capital au XXIe siècle*. Paris: Éditions du Seuil.

Priest, T. B. (1982) A note on Who's Who in America as a biographical data source in studies of elites. *Sociological Methods and Research* 11:1, 81–88.

Purhonen, Semi & Gronow, Jukka & Rahkonen, Keijo (2009) Highbrow culture in Finland: Knowledge, taste and participation. *Acta Sociologica* 54:4, 385–402.

Purhonen, Semi & työryhmä: Gronow, Jukka & Heikkilä, Riie & Kahma, Nina & Rahkonen, Keijo & Toikka, Arho (2014) *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.

Purhonen, Semi & Wright, David (2013) Methodological issues in national-comparative research on cultural tastes: The case of cultural capital in the UK and Finland. *Cultural Sociology* 7:2, 257–273.

Pyle, Ralph E. & Koch, Jerome R. (2001) The Religious Affiliations of American Elites, 1930s to 1990s: A Note on the Pace of Disestablishment. *Sociological Focus* 34:2, 125–137.

Relander, Jukka (2009) Mitä kukin on. Teoksessa *Kuka kukin on – Who's Who in Finland 2009: Henkilötietoja nykypolven suomalaisista*. Helsinki: Otava.

Riihelä, Marja & Sullström, Risto & Tuomala, Matti (2017) Varallisuus ja varallisuuserot Suomessa. *Talous & Yhteiskunta* 45:2, 38–46.

Rivera, Lauren A. (2015) *Pedigree. How Elite Students get Elite Jobs*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Roos, J.P (1984) Upper class life over three generations: The case of the Swedish Finns. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.) *Elämäntapaa etsimässä*. Jyväskylä: Gummerus.

Roos, J.P (1989) *Liikunta ja elämäntapa: nautintoa vai itsekuria*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimusyksikkö.

Ruostetsaari, Ilkka (2014) *Vallan sisäpiirissä*. Tampere: Vastapaino.

Ruuskanen, Olli-Pekka (2009a) Sata vuotta suomalaisia vaikuttajia. Teoksessa *Kuka kukin on – Who's Who in Finland 2009: Henkilötietoja nykypolven suomalaisista*. Helsinki: Otava.

Ruuskanen, Olli-Pekka (2009b) Estimating Family Linkages in Finnish Who's Who Data During 1909–2005. Julkaisematon käsikirjoitus.

Ruuskanen, Olli-Pekka & Snellman, Alex & Widgrén, Mika (2010) Yhteiskunnan huipulla: Eliittirakenne muutoksessa 1809–2009. Teoksessa Petteri Pietikäinen (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Savage, Mike & Cunningham, Niall & Devine, Fiona & Friedman, Sam & Laurison, Daniel & McKenzie, Lisa & Miles, Andrew & Snee, Helene & Wakeling, Paul (2015) *Social Class in the 21st Century*. UK: Pelican Books.

Savage, Mike & Devine, Fiona & Cunningham, Niall & Taylor, Mark & Yaojun, Li & Hjellbrekke, Johs. & Le Roux, Brigitte & Friedman, Sam & Miles, Andrew (2013) A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology* 47:2, 219–250.

Savage, Mike & Williams, Karel (2008) Elites: remembered in capitalism and forgotten by social sciences. *Sociological Review* 56:1, 1–24.

Sayer, Andrew (2012) Facing the challenge of the return of the rich. Teoksessa Will Atkinson & Steven Roberts & Mike Savage (toim.) *Class Inequality in Austerity Britain*. New York: Palgrave Macmillan, 163–179.

Tampubolon, Gindo (2008) Distinction in Britain, 2001–2004? *European Societies* 10:3, 403–428

Tervonen-Gonçalves, Leena & Oinonen, Eriikka (2012) Vertailun valta. *Yhteiskuntapolitiikka* 77:1, 3–15.

Useem, Michael (1979) The Social Organization of the American Business Elite and Participation of Corporation Directors in the Governance of American Institutions. *American Sociological Review* 44:4, 553–572.

Uusitalo, Hannu & Turun kauppakorkeakoulun taloussosiologian jatkokurssi (1980) *Valtion korkeimpien hallintovirkamiesten ja talouselämän johtajiston sosiaalinen tausta 1970-luvulla*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Veblen, Thorstein (2009) *Theory of the Leisure Class*. Waiheke Island: Floating Press.
Alkuperäisjulkaisu 1899.

Wakeling, Paul & Savage, Mike (2015) Entry to elite positions and the stratification of higher education in Britain. *The Sociological Review* 63:3, 290–320.

Warde, Alan (2011) Cultural Hostility Re-considered. *Cultural Sociology* 5:3, 341–366.

Warde, Alan & Wright, David & Gayo-Cal, Modesto (2008) The omnivorous orientation in the UK. *Poetics* 36:2, 148–165.

Warren, John Robert & Sheridan, Jennifer T. & Hauser, Robert M. (2002) Occupational Stratification across the Life Course. Evidence from the Wisconsin Longitudinal Study. *American Sociological Review* 67:3, 432–455.

Weber, Max (1978) *Economy and Society. An Outline of Interpretive Sociology*. Berkeley: University of California Press. Alkuperäisjulkaisu: *Wirtschaft und Gesellschaft: Grundriß der Verstehenden Soziologie*, 1922.

Williams, Gareth & Filippakou, Ourania (2010) Higher Education and UK Elite Formation in the Twentieth Century. *Higher Education* 59:1, 1–20.

Yewchuk, Carolyn & Äystö, Seija, & Schlosser, Grace (2001) Attribution of Career Facilitators by Eminent Women from Canada and Finland. *High Ability Studies* 12:1, 89–112.

Young, Michael (1967) *Meritokratian nousu 1870–2033*. Helsinki: Weilin+Göös.

Internet- ja sanomalehtilähteet

Ainola, Olli (17.4.2016) Ministeriö kaavailee valtion tieverkon yhtiöittämistä ja yksityistämistä. IL http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016041721429399_uu.shtml. Haettu 4.5.2017.

Cultural Distinctions, Generations and Change: A Comparative Study of Five European Countries, 1960-2010. Tutkimusprojekti. <http://blogs.helsinki.fi/cudige-project/>. Haettu 28.6.2017.

Elledge, John (2015) Where are the largest cities in Britain? <http://www.citymetric.com/skylines/where-are-largest-cities-britain-1404>. Haettu 3.10.2016.

Encyclopædia Britannica (2017) House of Lords. <https://www.britannica.com/topic/House-of-Lords>. Haettu 4.5.2017.

Hämäläinen, Unto (4.1.1995) Kansakunnan kaapin päällä. Kuka kukin kertoo mitä eliitti haluaa itsestään paljastaa. HS <http://www.hs.fi/kulttuuri/kirja-arvostelu/art-2000002586741.html>. Haettu 25.1.2017.

Hämäläinen, Unto (4.1.2015) Juhani Tamminen, Satu Silvo ja Jukka Poika pääsivät uuteen Kuka kukin on -kirjaan. HS <http://www.hs.fi/kulttuuri/kirja-arvostelu/art-2000002789776.html>. Haettu 15.6.2017.

KvantiMOTV (2004) Menetelmäopetuksen tietovaranto: Tilastollinen päättely. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/paattely/paattely.html>. Haettu 7.10.2016.

Lassila, Anni (26.4.2017) Hallintarekisterilaki etenee – porsaanreikä suomalaisten omistusten piilottelulle on yhä avoinna. HS <http://www.hs.fi/talous/art-2000005186228.html>. Haettu 4.5.2017.

Lehtonen, Toni (2016) Lakimiehet työelämässä. http://www.ammattinetti.fi/artikkelit/detail/29_artikkeli. Haettu 16.10.2016.

Liiten, Marjukka (3.12.2014) Professori: Koulutuksen eriarvoisuus uudessa kasvussa. HS <http://www.hs.fi/kotimaa/a1417575165985>. Haettu 4.10.2016.

Oxfam International (2017) Just 8 men own same wealth as half the world. <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2017-01-16/just-8-men-own-same-wealth-half-world>. Haettu 12.6.2017.

Paavola, Nadia (20.5.2017) Tyhjän häkin arvoitus. Aamulehti, Ihmiset B10.

Pantsu, Pekka (30.4.2017) Veroasiantuntija varoittaa: hallintarekisterilaki mahdollistaa kytkösten peittelyn esimerkiksi sotepuolella. Yle Uutiset <http://yle.fi/uutiset/3-9589436>. Haettu 4.5.2017.

Ruostetsaari, Ilkka (2015) Eliittiteoriat ja -tutkimus. Luentosarja. Tampere: Tampereen yliopisto. Osa luentosarjan sisällöistä osoitteessa http://www.uta.fi/jkk/pol/kurssiaineistot/POLVOA31_S26_Ruostetsaari.pdf. Haettu 28.6.2017.

Rönkä, Otto (17.6.2017) Unohtakaa golf, tässä on aikamme eliittilaji – miksi pomot hurahtivat suunnistukseen? Yle Urheilu <https://yle.fi/urheilu/3-9676351> Haettu 13.7.2017

The Centre for Cities (2010) Cities Data Tool. <http://www.centreforcities.org/data-tool/#graph=table&city=show-all&indicator=population\\single\\2010&tableOrder=tableOrder\\1,1>. Haettu 30.9.2016.

Tilastokeskus (2011a) Ammattiluokitus 2010 <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/001-2010/index.html>. Haettu 27.9.2016.

Tilastokeskus (2011b) Luokituksen kuvaus. <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/001-2010/kuvaus.html>. Haettu 27.9.2016.

Tilastokeskus (2012a) Suomen tilastollinen vuosikirja 2012. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_stv_201200_2012_6270_net_p2.pdf. Haettu 11.10.2016.

Tilastokeskus (2012b) Suomalaisten vapaa-aika lisääntyy ja päivärytmit myöhentyvät. Ajan-
käytön muutokset 2000-luvulla. http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-09-24_003.html?s=0. Haettu 25.4.2017.

Tilastokeskus (2015) Elinajanodote. <http://www.stat.fi/org/tilastokeskus/elinajanodote.html>.
Haettu 16.1.2017.

Tilastokeskus (2016a) Suurimmat kunnat http://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html.
Haettu 30.9.2016.

Tilastokeskus (2016b) Tilastokeskus. <http://www.tilastokeskus.fi/org/index.html>. Haettu
30.9.2016.

Tilastokeskus (2016c) Työssäkäyntialueet 2014.
<http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/tyossakayntial/001-2014/luokitusavain.html>. Ha-
ettu 30.9.2016.

Tuomala, Matti (2014) Tuloerot ja eriarvoisuus: talouskasvun edellytyksiä vai politiikan epä-
onnistumisia? Luentosarja. Tampere: Tampereen yliopisto. Luentosarjan sisällöt osoitteessa
<https://learning2.uta.fi/course/view.php?id=4094>. Haettu 28.4.2017.

Vihavainen, Suvi (23.4.2017) Köyhät, rikkaat ja maahanmuuttajat asuvat yhä useammin omilla
alueillaan – asuinalueet eriarvoistuvat erityisesti Turussa. HS <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005182226.html>. Haettu 28.6.2017.

Who's Who 2017. More about *Who's Who*. Oxford University Press.
http://www.print.ukwhoswho.com/more_whoswho Haettu 23.7.2017.

Liitteet

Liite 1. Koodirunko Kuka kukin on -matrikkelin koodaukseen

1. **Sukunimi**
2. **Etunimi**
3. **Sukupuoli:** 1 = mies, 2 = nainen
4. **Syntymävuosi**
5. **Syntymäpaikka:**
 - 1 = Helsinki,
 - 2 = Muu pääkaupunkiseutu: Espoo, Vantaa, Kauniainen
 - 3 = Muu iso kaupunki Suomessa (yli 100 000 asukasta): Tampere, Oulu, Turku, Jyväskylä, Kuopio, Lahti
 - 4 = Muu Suomi
 - 5 = Ulkomaat
6. **Asuinpaikka:** sama jaottelu kuin yllä
7. **7a. Ammatti:** Koodataan kaikissa 7-luokissa numeerisesti Tilastokeskuksen Ammattiluokitus 2010 -luokituksen perusteella (<http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/001-2010/index.html>). Koodataan pääasiassa kohdasta, jossa ammatti yleensä mainittu, ensimmäisenä mainitusta ammattitittelistä. Kohdat 7a ja 7b koodataan samalla periaatteella. Lisäksi:
 - x = tuntematon + lisätieto
 - y = yrittäjä
- 7b. isän ammatti**
- 7c. puolison ammatti** (jos useita puolisoita mainittu, niin viimeisimmän puolison ammatti)
8. **Koulutusaste:**
 - 1 = tutkijakoulutus: tohtorit ja lisensiaatit
 - 2 = ylempi korkeakoulututkinto (maisteri, MA),
 - 3 = alempi korkeakoulututkinto (kandidaatti, amk-tutkinto, BA)
 - 4 = ylioppilastutkinto
 - 5 = perusaste (myös kansa- tai oppikoulun suorittaneet) ja/tai ammatillinen tutkinto
9. **Eliittisektori (vain ensisijainen ja luokitellaan ensisijaisesti ammatin perusteella)**
 - 1 = politiikka (eduskunta, europarlamentti jne.)
 - 2 = hallinto (virastot, oikeuslaitos, puolustusvoimat, kirkko jne.)
 - 3 = elinkeinoelämä (yhtiöt ja yritykset jne.)
 - 4 = joukkotiedotus (uutistoimitukset jne.)
 - 5 = tiede (yliopistot, tutkimuslaitokset, tieteelliset säätiöt ja järjestöt)
 - 6 = kulttuuri (vaikuttajapersoonat, kirjailijat, muusikot jne.)
 - 7 = kulttuurihallinto (taidebyrokraatit jne.)
 - 8 = urheilijat
 - 9 = muu
 - 10 = järjestö (etu- ja hyväntekeväisyysjärjestöjen johtajat jne.)
10. **10a. Mainittujen harrastusten määrä (numeerisesti)**
 - 10b1. Harrastukset kirjallisesti (max. 5 kirjataan ylös):** Ensimmäisenä mainittu harrastus

10b2. Toisena mainittu harrastus

10b3. Kolmantena mainittu harrastus

10b4. Neljäntenä mainittu harrastus

10b5. Viidentenä mainittu harrastus

10c. Edellä mainitut harrastukset luokiteltuna (10c1-10c5)

1 = kirjallisuus, kirjat, lukeminen

2 = kirjoittaminen

3 = musiikki

4 = musisointi, musiikin tekeminen (myös esim. laulaminen)

5 = teatteri

6 = elokuvat

7 = kuvataide (myös esim. taidekeräily)

8 = tennis

9 = golf

10 = purjehdus, veneily

11 = puutarhanhoito

12 = kokkailu, ruoanlaitto, ruokakulttuuri, kulinarismi

13 = matkailu, saaristo

14 = tietotekniikka, media, teknologia

15 = penkkiurheilu

16 = laskettelu

17 = metsästys, (urheilu)ammunta

18 = lenkkeily, hölkkä

19 = kuntoliikunta (kuntoilu, kuntosali, pelkkä ”liikunta”), kuntosurheilu

20 = urheilu ja eri urheilulajit, (myös esim. suunnistus, pyöräily)

21 = ulkoilu (esim. kalastus, sienestys, vaeltaminen)

22 = kulttuuri ja taide (myös esim. keräily)

23 = opiskelu ja tutkimus (esim. kielet, luonto, historia)

24 = koti, perhe ja ystävät (esim. mökkeily, koirat)

25 = järjestötoiminta, politiikka, yhteiskunnalliset kysymykset (esim. kerhot)

26 = muu

27 = pelit

28 = tanssi

29 = kädentaidot (esim. rakentaminen, neulominen)

30 = viinit

31 = kävely

32 = ooppera

33 = kriketti

34 = valokuvaus, filmaus

35 = junat (esim. junabongaus, pienoismallit)

36 = sukeltaminen

11. Huomioita

Liite 2. Koodirunko Who's Who -matrikkelin koodaukseen

1. **Sukunimi**
2. **Etunimi**
3. **Sukupuoli:** 1 = mies, 2 = nainen
4. **Syntymävuosi**
5. **Syntymäpaikka:**
 - 1 = Suur-Lontoo ja London Metropolitan Area (*London commuter belt*):
 - 2 = Iso kaupunki (yli 500 000 asukasta): Birmingham, Manchester, Glasgow, Newcastle, Bradford, Sheffield, Liverpool, Leeds, Nottingham, Bristol, Portsmouth.
 - 3 = Muu alue Iso-Britanniassa
 - 4 = Ulkomaat
6. **Asuinpaikka/"aktiivisuusalue":** sama jaottelu kuin yllä. Luokitellaan osoitetiedon perusteella, mikäli parempaa tietoa ei löydy.
7. **7a. Ammatti:** Koodataan numeerisesti Tilastokeskuksen Ammattiluokitus 2010 -luokituksen perusteella (<http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/001-2010/index.html>). Koodataan pääasiassa kohdasta, jossa ammatti yleensä mainittu, ensimmäisenä mainitusta ammattitittelistä. Kohdat 7a ja 7b koodataan samalla periaatteella.
Lisäksi:
x = tuntematon + lisätieto (myös jos aatelineen eikä muuta ammattitietoa)
y = yrittäjä
- 7b. isän ammatti**
- 7c. puolison ammatti** (jos useita puolisoita mainittu, niin viimeisimmän puolison ammatti)
8. **8a. Koulutusaste:**
 - 1 = tutkijakoulutus eli tohtorit ja lisensiaatit (PhD, DPhil, EdD, EngD ym.)
 - 2 = ylempi korkeakoulututkinto (MA)
 - 3 = alempi korkeakoulututkinto (BA, BSc)
 - 4 = ei korkeakoulututkintoa
- 8b. Maininta suoritetusta korkeakoulusta**
 - 1 = korkeakoulua ei nimetty
 - 2 = korkeakoulu nimetty
- 8c. Nimetty korkeakoulu luokiteltuna**
 - 1 = Huippuyliopisto, *Golden triangle*: Oxford, Cambridge, London Imperial College, London School of Economics, King's College, University College London
 - 2 = Top 20 muut yliopistot (vuonna 2010): Durham, Warwick, St. Andrews, Bath, York, Edinburgh, Loughborough, Leicester, Exeter, Lancaster, Southampton, SOAS, Sussex, Nottingham
 - 3 = muu yliopisto
9. **Ruostetsaaren luokittelua mukaillen eliittisektori (vain ensisijainen, ja luokitellaan ensisijaisesti ammatin perusteella). Jos aatelineen eikä muuta sektoria, jätetään tyhjäksi.**
 - 1 = politiikka (parlamentti, europarlamentti jne.)
 - 2 = hallinto (virastot, oikeuslaitos, puolustusvoimat, kirkko jne.)
 - 3 = elinkeinoelämä (yhtiöt ja yritykset jne.)
 - 4 = joukkotiedotus (uutistoimitukset jne.)
 - 5 = tiede (yliopistot, tutkimuslaitokset, tieteelliset säätiöt ja järjestöt)

- 6 = kulttuuri (vaikuttajapersoonat, kirjailijat, muusikot jne.)
- 7 = kulttuurihallinto (taidebyrokraatit jne.)
- 8 = urheilijat
- 9 = muu
- 10 = järjestöt (etu- ja hyväntekeväisyysjärjestöjen johtajat jne.)

10. 10a Mainittujen harrastusten määrä (numeerisesti)

10b1 Harrastukset kirjallisesti (max. 5 kirjataan ylös): Ensimmäisenä mainittu harrastus

10b2 Toisena mainittu harrastus

10b3 Kolmantena mainittu harrastus

10b4 Neljäntenä mainittu harrastus

10b5 Viidentenä mainittu harrastus

10c Edellä mainitut harrastukset luokiteltuna (10c1-10c5)

- 1 = kirjallisuus, kirjat, lukeminen
- 2 = kirjoittaminen
- 3 = musiikki
- 4 = musisointi, musiikin tekeminen (myös esim. laulaminen)
- 5 = teatteri
- 6 = elokuvat
- 7 = kuvataide (myös esim. taidekeräily)
- 8 = tennis
- 9 = golf
- 10 = purjehdus, veneily
- 11 = puutarhanhoito
- 12 = kokkailu, ruoanlaitto, ruokakulttuuri, kulinarismi
- 13 = matkailu, saaristo
- 14 = tietotekniikka, media, teknologia
- 15 = penkkiurheilu
- 16 = laskettelu
- 17 = metsästys, (urheilu)ammunta
- 18 = lenkkeily, hölkkä
- 19 = kuntoliikunta (kuntoilu, kuntosali, pelkkä ”liikunta”), kuntourheilu
- 20 = urheilu ja eri urheilulajit, (myös esim. suunnistus, pyöräily)
- 21 = ulkoilu (esim. kalastus, sienestys, vaeltaminen)
- 22 = kulttuuri ja taide (myös esim. keräily)
- 23 = opiskelu ja tutkimus (esim. kielet, luonto, historia)
- 24 = koti, perhe ja ystävät (esim. mökkeily, koirat)
- 25 = järjestötoiminta, politiikka, yhteiskunnalliset kysymykset (esim. kerhot)
- 26 = muu
- 27 = pelit
- 28 = tanssi
- 29 = kädentaidot (esim. rakentaminen, neulominen)
- 30 = viinit
- 31 = kävely
- 32 = ooppera
- 33 = kriketti
- 34 = valokuvaus, filmaus

35 = junat (esim. junabongaus, pienoismallit)

36 = sukeltaminen

11. Aatelistarvo

0 = ei aatelistarvoa

1 = ritaristo; *gentry* (ritarit, baronetit; *knight, baronet, esquire, laird, gentleman*)

2 = ylhäisaatelisto, päärit; *nobility, peers* (herttua, markiisi, jaarli, varakreivi, paroni; *duke, marquess, earl, viscount, baron, lord*)

12. Huomioita

Liite 3. Esimerkkisivut Kuka kukin on- ja Who's Who -kirjoista

810 | RANTANEN

RANTANEN, Kalle I.J., kommodori evp., s. 16.10. 1937 →KKO 90.

RANTANEN, Kirsti A., tekstiilitaiteilija, s. 27.1. 1930 →KKO 2005.

♦**RANTANEN, Kristiina** Marjatta, ostojohtaja, hum. kandidaatti, Espoo. • s. Tre 29.12.1953; vanht työnjoht. Antti R. ja myyntityöntekijä Eila Virtanen. Avopuol. chief underwriter, oikeust. kand. Kristian Ignatius 2005-. • Yo. 72, hum. kand. 1983 (Turku), johdon markkinointitutk. (MJD) 91 (Markkinointi-instit), oman alan eri lisäopintoja, opisk. Pariisissa 74 ja Upsalassa 76. • Tidningsbokhandelnin eri teht. mm. tuotepääll. 78-87, Info-kirjakaupan (Hki) os.pääll. 87-89, Sokos Lohjan myyntipääll. 89-93, Tietoteos-kust. (Espoo) myyntipääll. 93-94, S-ryhmän Intrade Partnersin ostaja 95-2000, Suomalainen Kirjakauppa oy:n ostojoht. 2000-. • The Fifth International Finno-Ugric Congressin kirjanäytt. järjestäjä ja vetäjä (Turun yliop.) 80, Kirjakillan pj. oltermanni 2003-04. • Harr.: lukeminen, musiikki, teatteri, elokuva, kielet, matkustaminen, golf, sulkapallo, kaunoluistelu.

RANTANEN, Lasse Tanelli, graafinen suunnittelija, tait. maisteri, Hki. • s. Espoo 9.3.1966. Puol. vanh. tutkija, biokemian dos., fil. toht. Leena Valmu 95-. Lapset: Venla 96, Nella 99. • Yo. 86, tait. maist. 2000 (Taideteoll. korkeak.). • Helsingin Sanomien kuukausiliitteen graafikko 92-94, 96-2000, Hasan & Partners oy:n ad-assist. 94, Suomen Kuvalehden art director 95, Kynämies oy:n 2000-01, Närsäkkälän viestinnän 2001-02, oma yritys, graaf. suunnitt. 2002-. • Grafia ry:n Vuoden huiput -tuomariston j. 99, 2003, 2005, Mikkelin kuvitustriennaalin tuomariston 2001. • Lehtikuvituksia mm. Länsiväylään, Uuteen Suomeen, Helsingin Sanomiin ja Suomen Kuvalehteen 89-. Vuoden graafikko 2005. • Us. palk. Society of Newspaper Designers -järj. pohjoism. kilp. ja Graflan Vuoden huiput -kilp. sekä Mikkelin kuvitustriennaalissa (93, 96, 99, 2002, 2005). • Harr.: musiikki, ruoka, yhteiskunta, Lappi.

RANTANEN (o.s. Raudasoja), **Leena** Marjuka, kirkkoneuvos, kauppat. maisteri, oikeust. kandidaatti, Hki. • s. Suolahti 30.5.1956; vanht lääket. lis. Reino R. ja lääket. lis., hammaslääket. lis. Marja-Liisa Haapasalo. Puol. tj. Timo R. 82-; vanht autoilija Niilo R. ja Helvi Sainiemi. Lapset: Ilona 84, Markus 88. • Yo. 75, kauppat. maist. 79 (Tur-

ku), oikeust. kand. 89 (Hki). • Hgin kaup. tal. suunnitt., os.siht. 79-85, Kirkkohall. tal.pääll. 85-97, Hgin srk.yhtymän hallintojoht. 97-2000, Kirkkohall. kirkkoneuvos, kirkon kesk.rahaston joht. 2000-. • Harr.: golf, pilates, salapoliisiromaani.

RANTANEN, Mari (Aino-Marja), professori, taidemaalari, Tukholma. • s. Espoo 4.3.1956; vanht fil. maist. Jaakko R. ja kuvaamataidonopett. Saida R. Puol. elokuva-videotait., fil. toht. Steven Robert Dixon 89, er. 2008. Lapset: Leena-Maaretta 91. • Yo. 75, S. taideakat. k. 75-79, opisk. Pratt Institutessa (New York) 82-83. • Taide-lehden avust. 80-88, Lahden taideteoll. k. opett. 80-83, Taideteoll. korkeak. 84-86, Tukholman kuninkaall. taidekorkeak. prof. 96-2006. • Hgin tait. seuran pj. 84-85. • Yksityisnäytt.: Heinola 79, Hki 81-, Espoo 85, Kotka 86, Tre 87-, Turku 91-, Tornio 2005, Kuopio 2005, ulkom. Norrköping 83, Malmö 85, Moss (Norja) 87, Tukholma 88, 90, 95, 98, 2002, 2005 (Millesgården), Reykjavík 90, Färssaret 90, Tromssa 91, Köln 91, Berliini 93, 95, 2010, Ystad 97, Gävle 2004, Eskilstuna 2004, Båstad 2004, Uddevalla 2005, Örebro 2006, Oslo 2007, Skövde 2008, Västerås 2008, Pariisi 2001, Uppsala 2010. Osallist. yhteisnäytt. kotim. 78-, ulkom. mm. Sapporon triennaalissa 81, Gagnersur-Merissä (Ranska) 82, Tukholmassa 84-, Ålborgissa 86, Reykjavíkissa 86, Kansas Cityssä 87, Washingtonissa 88, New Yorkissa 88-, Münchenissä 91, Buffalossa 91, Göteborgissa 92-, Dortmundissa 93, Pariisissa 93, Innsbruckissa 95, Sastboryssä (Itävalta) 95, Västeråsissa, Sundsvallissa ja Helsingborgissa 96, Campaniassa (Italia) 98, Ascherslebenissä (Saksa) 98, Uppsalassa 99, Luulajassa 99, Ystadissa 2000, Kööpenhaminassa 2001, Kristinehamnissa 2001, Chiang Maissa (Thaimaa) 2001. Julk. töitä: Luulajan yliop. 99, Södersjukhuset (Tukholma) 2002, Tukholman metroasemat Gärdet ja Zinkens dam 2006-07, Turun lääninvank. 2007. Teoksia mm. Amos Andersonin, Aineen (Tornio), Sara Hildénin, Hgin kaup., Turun, Hlinnan, Porin, Treen, Imatran, Lahden, Kuopion, Kajaanin, Oulun ja Rovaniemen taide-museoissa, Nykyaikaisen museossa (Kiasma), Wäinö Aaltosen museossa, Ars Nova -museossa (Turku), S. ja Ruotsin valtioiden, us. kaup., Hgin, Mikkelin ja Turun ev.lut. srkien sekä Matti Koivurinnan, Saastamoisen, eri pankkien ja vak.yhtiöi-

of Lancaster; President Lancashire Association of Boys' Clubs, 1934-68; Vice-Chairman, Nairn & Williamson (Holdings) Ltd.; Director: Sea Insurance Co.; District Bank Ltd. Asst. Secretary, Royal Commission on Land Drainage, 1927, attached to Indian Statutory Commission, 1928. Dep. Chm. L.M. & S. Rly. Co., 1946-48. Upper Bailiff, Worshipful Company of Weavers, 1958-59. Hon. LL.D. Lancaster University, 1967. K.St.J. *Heir*: s. Viscount Clanfield, *g.v.* Address: Hyning Hall, Carnforth, Lancashire. T.: Carnforth 2684; 4 Mayfair House, 14 Carlos Place, Grosvenor Square, W.1. T.: Mayfair 8867; Gunnerside Lodge, Richmond, Yorks. T.: Gunnerside 280. Clubs: St. James', Carlton.

PEEL, Lady; (Beatrice); *see* Lille, Beatrice.

PEEL, The Lady Delia (Adelaide Margaret), D.C.V.O., *cr.* 1950 (C.V.O. 1947); b. 1889; d. of 6th Earl Spencer, K.G.; m. 1914, Col. Hon. Sir Sidney Cornwallis Peel, 1st and last Bt., C.B., D.S.O., T.D. (d. 1938). A Woman of the Bedchamber, 1939-50; an Extra Woman of the Bedchamber, 1950, to the Queen; to Queen Elizabeth the Queen Mother, 1952. Address: Barton Turf, Norwich, NOR 36Z.

PEEL, Prof. Edwin Arthur, D.Lit.; Professor of Education, University of Birmingham, since 1950; b. 11 March 1911; s. of late Arthur Peel and Mary Ann Miller; m. 1939, Nora Kathleen Yeadon; two s. two d. Educ.: Prince Henry's Grammar School, Otley, Yorks. Leeds University; London University. Teaching in various London Schools, 1933-38; L.C.O. School of Building, 1938-41; M.A. (Lond.), 1938; Ministry of Supply, 1941-45; Ph.D. (Lond.) 1945; Part-time Lecturer London Univ. Institute of Education, 1945; Lecturer in Education, King's College, Newcastle, 1946; Reader in Psychology, Durham University, 1946-48; Professor of Educational Psychology, University of Durham, 1948-50. President British Psychological Society 1961-62. D.Lit., London, 1961. Publications: *The Psychological Basis of Education*, 1950; *The Pupil's Thinking*, 1960; various in leading British and Foreign Journals of Psychology. Editor, *Educational Review*. Recreation: painting. Address: 47 Innage Road, Birmingham 31. T.: Priory 2820.

PEEL, Capt. Sir (Francis Richard) Jonathan, Kt. 1959; C.B.E. 1943; M.O.; D.L.; b. 10 December 1897; s. of late Walter Peel, C.B.E., J.P.; m. 1932, Daphne Margaret Holwell, d. of Commander A. McC. Pakenham, Bath; one s. one d. Educ.: Malvern College; Pembroke College, Cambridge. B.F.A., European War, 1915-19; Liverpool City Police, 1920-31; Chief Constable of Bath, 1931-33; Chief Constable of Essex, 1933-62, retired. D.L. County of Essex, 1959. King's Police Medal, 1952. C.St.J. 1959. Address: Cedarholme, 9 Lexden Road, Colchester, Essex.

PEEL, John; *see* Peel, W. J.

PEEL, Sir John (Harold), K.C.V.O. 1960; F.R.C.S. 1933; F.R.C.O.G. 1944; Surgeon-gynaecologist to the Queen, since 1961; Obstetric and Gynaecological Surgeon, King's College Hospital, since 1936; Examiner, University of Cambridge; Emeritus Consulting Gynaecologist, Princess Beatrice Hospital, since 1965; b. 10 December 1904; s. of Rev. J. E. Peel; m. 1947, Freda Margaret Mellish; one d. Educ.: Manchester Grammar Sch.; Queen's Coll., Oxford. M.A., B.M., B.Ch. (Oxon.) 1932. King's College Hospital Med. Sch., qualified 1930; Obstetric and Gynaecological Surgeon: Prin-

cess Beatrice Hosp., 1937; Queen Victoria Hosp., East Grinstead, 1941; Surgeon E.M.S., 1939-45. Director of Clinical Studies, King's College Hospital Medical School, 1948-67. Litchfield Lecturer, Oxford University, 1961; Sir Kadar Nath Das Lecturer, Bengal O. and G. Soc., 1962; Sir A. Mudaliar Lecturer, Madras Univ., 1962; Vis. Prof., Cape Town Univ., 1963; Travelling Prof., S. African Council, R.C.O.G., 1968. Past Examiner, Universities of Oxford, Cambridge, London, Liverpool, Bristol, Glasgow, Newcastle, Nat. Univ. of Ireland, Birmingham, Conjoint Board, R.C.O.G. and C.M.B. Nuffield visitor to Colonies, 1950 and 1953. President, R.C.O.G., 1966 (Hon. Treasurer, 1959-66, Councillor, 1955-); Pres. Chelsea Clinical Society, 1960; Hon. Fellow American Association of Obstetricians and Gynecologists, 1962 (Joseph Price Oration, 1961); Hon. Member Canadian Assoc. of O. and G., 1955; Italian Assoc. O. and G., 1960; Hon. F.R.C.S. (Canada), 1967; Hon. F.C.O.G. (S.A.), 1968. Publications: *Textbook of Gynaecology*, 1943; numerous contributions to Medical Journals. *Recreations*: fishing, golf. Address: 86 Harley Street, W.1. T.: Langham 2976. Warren Court Farm, West Tytherley, Nr. Salisbury, Wilts. Clubs: Bath, Boodle's; Royal Automobile; Leckford and Longstock.

PEEL, Capt. Sir Jonathan; *see* Peel, Capt. Sir F. R. J.

PEEL, His Honour Robert, O.B.E. 1917, Q.C. 1980; County Court Judge, Circuit No. 4, 1933-63; Deputy of the Chancellor of the Duchy of Lancaster, 1933-59; b. 3 Feb. 1881; s. s. of late William Peel of Knowlmore Manor, Clitheroe; m. 1907, Mary Beatrice (d. 1959), *er. d.* of late Sir Henry Worsley-Taylor, Bart., K.C.; four d. Educ.: Winchester; New Coll. Oxford. 2nd class Hon. Mods. and Litt. Hum.; Called to Bar, Lincoln's Inn, 1906; served European War, 1914-19, 16th London Regiment (Queen's Westminster Rifles); Deputy Judge-Advocate-General, British Salonika Force, and subsequently Army of the Black Sea, 1915-1919 (despatches, O.B.E., Brevet Major, Serbian Order of White Eagle). Recreations: shooting, forestry. Address: Knowlmore Manor, Clitheroe, Lancs. T.: Dunasop Bridge 226. Club: United University.

See also F. H. Shaw.

PEEL, Professor Ronald Francis Edward Waite, M.B.E. 1945; M.A. (Cambridge) 1937; Professor of Geography University of Bristol, since 1967; b. 22 Aug. 1912; s. of late Albert Edward Peel, Bridgnorth, Shropshire, and Matilda Mary Peel (*nee* Anderson), Helensburgh, Dunbartonshire; m. 1938, Mary Annette Preston, M.A. Cantab., *o. d.* of H. Preston, Northampton; one d. Educ.: Northampton Gram. Sch.; St. Catharine's Coll., Cambridge (scholar). Lecturer in Geography, King's College, University of Durham, 1935-1939; accompanied Brig. R. A. Bagnold, O.B.E., F.R.S., on exploring expedition in Libyan Desert, 1938. Served War of 1939-1945, with R.E.; France, 1939-40; U.K. (staff appts.), 1940-44; N. Africa and Italy, 1944-45; U.K., 1945. King's College, Newcastle, 1945-46; Department of Geography, Cambridge University, 1946. Lecturer in Geography, 1949; Prof. of Geography, University of Leeds, 1951-57, Head of Dept., 1953-57. Fell. of St. Catharine's Coll., Camb., 1949. Cuthbert Peake Award of R.G.S., 1950; expeditions to Ruwenzori Mountains, 1952; W. and C. Sahara, 1961. President: Inst. British Geographers, 1965; Section E. British Assoc., 1967. F.R.G.S., F.R.Met.Soc. Publications: *Physical Geography*, 1961; articles on geographical subjects to technical jls., British and foreign. Recreation: travel. Address: Department of Geography, The University, Bristol 8. Club: Hawks (Cambridge).

Liite 4. Liitetaulukot

Luvun neljä liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Nuoren eliitin luokiteltu ikä vuoden ja maan mukaan, %.

	1970		1990		2010		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
25–30	4	9	2	5	4	3	4
31–35	14	11	5	7	20	5	10
36–40	26	24	24	23	29	24	25
41–45	55	56	70	65	47	68	60
Yhteensä (N)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (300)	100 (1800)

Liitetaulukko 2. Iso-Britannian nuoren aateliseliitin prosenttiosuudet eri ikäryhmistä vuoden mukaan, suluissa tapausmäärät.

	Aatelisarvo			Yhteensä	Koko aineiston (N)
	1970	1990	2010		
25–30	82 (22)	73 (11)	50 (4)	74 (37)	(50)
31–35	69 (22)	67 (14)	13 (2)	56 (38)	(68)
36–40	29 (21)	44 (31)	11 (8)	28 (60)	(215)
41–45	19 (32)	13 (26)	8 (16)	13 (74)	(567)
Kaikki	32 (97)	27 (82)	10 (30)	23 (209)	(900)

Liitetaulukko 3. Nuoren eliitin koulutus kaksiluokkaisen iän ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	25–39	40–45	25–39	40–45	
Tutkijakoulutus	26	36	6	13	22
Korkeakoulututkinto	54	52	62	70	60
Ei korkeakoulututkintoa	20	13	32	17	18
Yhteensä (N)	100 (316)	100 (569)	100 (245)	100 (613)	100 (1743)

Luvun viisi liitetaulukot

Liitetaulukko 4. Nuoren eliitin aktiivisuusalue sukupuolen ja maan mukaan, %

	FIN		BR		Kaikki
	M	N	M	N	
Pääkaupunkiseutu	58	59	46	66	54
Iso kaupunki	15	11	4	6	9
Muu alue	24	26	38	21	30
Ulkomaat	3	3	12	7	7
Yhteensä (N)	100 (712)	100 (187)	100 (733)	100 (109)	100 (1741)

Liitetaulukko 5. Nuoren eliitin kolmiluokkainen ammattiasema sukupuolen ja maan mukaan, %.

	FIN		BR		Kaikki
	M	N	M	N	
Johtajat	33	27	39	36	35
Erityisasiantuntijat	63	67	37	57	52
Muut, sis. asiantuntijat	4	6	24	7	13
Yhteensä (N)	100 (713)	100 (187)	100 (779)	100 (121)	100 (1800)

Liitetaulukko 6. Nuori eliitti sektoreittain koulutuksen ja maan mukaan, %.

	Tutkijakoul		Korkeakoul.		Ei korkeakoul.		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Kulttuuri	5	0	34	14	50	22	21
Tiede	79	72	3	4	0	1	19
Hallinto	5	8	18	26	1	8	16
Politiikka	2	7	14	21	15	11	14
Elinkeinoelämä	4	4	18	11	10	8	11
Joukkotiedotus	1	2	5	7	14	6	6
Kulttuurihallinto	4	6	3	3	4	0	3
Järjestö	1	0	4	3	0	1	2
Urheilu	0	0	1	2	7	7	2
Muu	0	0	0	11	0	36	7
Yhteensä (N)	100 (284)	100 (96)	100 (465)	100 (581)	100 (136)	100 (181)	100 (1743)

Liitetaulukko 7. Nuori eliitti sektoreittain ammatin ja maan mukaan, %.

	Johtaja		Erit.asiantuntija		Muu		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
Kulttuuri	3	3	41	31	2	3	20
Tiede	4	4	39	22	2	0	18
Hallinto	26	20	3	25	15	9	15
Politiikka	21	42	3	1	39	1	13
Elinkeinoelämä	30	21	4	2	10	4	11
Joukkotiedotus	3	1	8	14	0	0	6
Järjestö	7	4	0	1	2	0	2
Kulttuurihallinto	6	4	2	2	0	1	3
Urheilu	0	0	0	0	29	14	2
Muu	0	1	0	2	0	71	8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(284)	(345)	(575)	(357)	(41)	(198)	(1800)

Liitetaulukko 8. Kaikkien nuoren eliitin mainitsemien harrastusten perusjakauma

	Frekvenssi	Prosenttiosuus
urheilu, eri urheilulajit	380	12,7
kirjallisuus ja lukeminen	269	9,0
ulkoilu; kalastus, vaeltaminen ym.	191	6,4
musiikki	179	6,0
opiskelu ja tutkimus	150	5,0
muu harrastus	146	4,9
matkailu	134	4,5
koti, perhe, ystävät	114	3,8
kuntoilu, liikunta	99	3,3
tennis	90	3,1
ruoanlaitto, gastronomia	87	2,9
purjehdus, veneily	85	2,9
kulttuuri, taide, keräily	82	2,8
golf	74	2,5
järjestötoiminta, politiikka	74	2,5
puutarhanhoito	73	2,4
musisointi	67	2,2
metsästys, ammunta	66	2,2
elokuvat	64	2,1
teatteri	63	2,1
laskettelu	60	2,0
kävely	51	1,7
pelit	50	1,7
penkkiurheilu	49	1,6
valokuvaus, filmaus	43	1,4
kriketti	40	1,3
kuvataide	36	1,2
lenkkeily	27	0,9
kädentaidot	26	0,9
kirjoittaminen	22	0,7
tietotekniikka, media	21	0,7
ooppera	20	0,7
sukeltaminen	19	0,6
viinit	17	0,6
tanssi	12	0,4
junat (pienoismallit ym.)	6	0,2
Yhteensä	2986	100

Liitetaulukko 9. Nuoren eliitin harrastustyyppit harrastusten määrän mukaan, %

	1		2–3		4–11		Kaikki
	FI	BR	FI	BR	FI	BR	
Kulttuuri	44	27	44	37	41	36	40
Eliitti	9	25	13	23	9	20	17
Liikunta	30	13	30	21	33	16	25
Muu	17	35	13	20	17	27	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(153)	(85)	(336)	(303)	(105)	(157)	(1139)

Liitetaulukko 10. Nuoren eliitin harrastusten määrä koulutustason ja maan mukaan, %

	Tutkijakoul.		Korkeakoul.		Ei korkeakoul.		Kaikki
	FIN	BR	FIN	BR	FIN	BR	
0	41	34	30	34	33	51	36
1	19	6	16	11	15	9	13
2–3	32	48	41	34	38	32	36
4–11	9	12	13	22	14	8	15
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(284)	(96)	(465)	(581)	(136)	(181)	(1743)

Liitetaulukko 11. Nuoren eliitin harrastustyyppit ammatin ja maan mukaan, %

	Johtaja		Erit.asiantunt.		Muut		Kaikki
	FI	BR	FI	BR	FI	BR	
Kulttuuri	34	38	51	38	26	12	40
Eliitti	16	18	8	23	11	40	17
Liikunta	37	19	27	12	37	35	25
Muut	13	25	14	28	26	12	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
(N)	(206)	(243)	(358)	(236)	(27)	(65)	(1135)